

**BAĞIMSIZ OTİSTİK ÇOCUKLAR
EĞİTİM MERKEZİ HAKKINDA
UZAKTAN EĞİTİME DAYALI
AİLE EĞİTİM PROGRAMININ
ETKİLİLİĞİ
Gamze Yücel
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2006**

**BAĞIMSIZ OTİSTİK ÇOCUKLAR EĞİTİM MERKEZİ HAKKINDA
UZAKTAN EĞİTİME DAYALI AİLE EĞİTİM PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ**

Gamze YÜCEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zihin Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ağustos, 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

BAĞIMSIZ OTİSTİK ÇOCUKLAR EĞİTİM MERKEZİ HAKKINDA UZAKTAN EĞİTİME DAYALI AİLE EĞİTİM PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ

Gamze YÜCEL
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos, 2006
Danışman: Yard. Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Bu araştırmanın amacı, uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleştirilen “Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı”nın etkililiğini belirlemektir. Araştırma 2005-2006 öğretim yılında, İstanbul ilinde bir Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi’ndeki 72 otistik çocuğun anne-babalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, ailelerin Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) hakkındaki program öncesi bilgi düzeyleriyle, program sonrası bilgi düzeylerinin belirlenmesine yönelik öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir modeldir. Aile eğitimi programındaki öğretim süreçleri, her biri yaklaşık 20 dakikalık programla ilgili görüntülerden oluşan beş adet Vcd, beş adet Bilgilendirici El Kitapçığıdır. Araştırma verileri OÇEM Bilgi Testi öntest-sontest oturumları düzenlenerek toplanmış, elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı’nın, ailelerin OÇEM hakkında bilgi düzeylerinde anlamlı bir artışa yol açtığını, kontrol grubundaki ailelerin OÇEM hakkındaki bilgi düzeylerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilerlemenin olmadığını göstermektedir.

Bu sonuçlar uzaktan eğitim uygulaması ile gerçekleştirilen “Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı”nın ailelerin bilgi düzeylerinde etkili olduğu biçiminde yorumlanabilir.

ABSTRACT**THE EFFECTIVENESS OF PARENT EDUCATION PROGRAM ABOUT
INDEPENDENT AUTISTIC CHILDREN EDUCATION CENTRE (OCEM)
BASED ON DISTANCE EDUCATION**

Gamze YÜCEL

Special Education Major

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, August 2006

Advisor: Assist. Prof. Atilla CAVKAYTAR

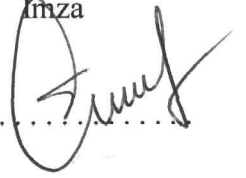
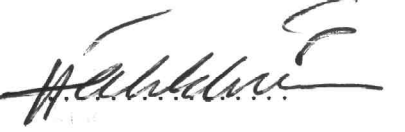
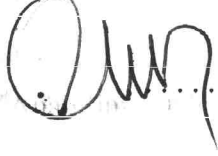

The purpose of this study was to determine the effectiveness of “Parent Education Program About Autistic Children Education Centre (OCEM) Based on Distance Education”. Participants of the study included parents of 72 autistic children receiving education in an independent Autistic Children Education Center called OCEM in Istanbul. The study was carried out during 2005-2006 school year.

The study is an experimental one including pre and post-test to determine the effectiveness of the program. The Parent Education Program included five VCDs each of which comprises about 20 minutes presentations on various topics about Autism and Autistic Children Education Centre (OCEM), five handbooks and telephone calls. Experiment and control groups were randomly determined. The program was applied to experimental group for five weeks while control group did not receive any training at this time. Data were gathered by OCEM Knowledge Test developed by the researcher.

The results indicated that significant differences were found between pre-and post-test scores of experimental group. This means that parent education program about Independent Autistic Children Education Centre based on distance education is significantly effective.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gamze YÜCEL'in, "Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitimi Programının Etkililiği" başlıklı tezi 24/08/2006 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard.Doç.Dr.Atilla CAVKAYTAR	
Üye	: Yard.Doç.Dr.İbrahim Halil DİKEN	
Üye	: Dr.Bahadır ERİŞTİ	
		
		Yard.Doç.Dr.Umut GÜRBÜZ Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür Vekili

ÖNSÖZ

Çeşitli özür gruplarından çocuğa sahip olan ailelerin yaşamları, normal çocuğa sahip ailelerin yaşamlarına ek olarak bazı zorluklar barındırmaktadır. Özellikle, İstanbul gibi büyük kentlerde, eve ve işe ait sorumluluklara, çocuğun özrünün getirmiş olduğu ek yükümlülüklerle bir de ulaşım problemi eklenmektedir. Alan yazındaki, ailelerin gereksinimlerini belirlemeye yönelik araştırmalardaki sonuçların, ailelerin çocuğunun devam ettiği okula ait bilgiye gereksinim duydukları yönünde olması ve zaman, ulaşım gibi zorlukların aile katılımını olumsuz yönde etkiliyor olduğunun düşünülmesi bu araştırmanın konusunu belirlemede etkili olmuştur.

Araştırmamın başlangıcından sonuna kadar, gerek uygulama gerek yazım aşamasında tecrübeleriyle yolumu açan, en zorlu aşamalarda bile güler yüzüyle güven ve destek veren, değerli hocam, danışmanım, sayın Yard. Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca, eğitimim ve çalışmalarım da emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımda bulunan Hamit İbrahimiye OÇEM idari yöneticilerine, çalışanlarına ve çocuklarının görüntülerini almada izin veren ve çalışmalarına katılan tüm velilerine teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamla ilgili olan çekimlerde, yardımını esirgemeyen Bizim Çocuk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi müdürlerinden sayın Deniz GÖREN'e ve eğitim koordinatörü sayın Ezgi ALTINDURGUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezim boyunca gerek fikirleri, gerek bilgisiyle her konuda bana yardımcı olan, değerli arkadaşım, meslektaşım Meral Çilem ÖKÇÜN'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu güne kadar her türlü zorlukta desteğini her zaman yanımda hissettiğim, canım aileme ve çalışmalarım boyunca devamlı yanımda olan, elinden gelen her türlü yardımı yapan, bu çalışmayı bitirmemdeki gizli kahraman, sevgili ve biricik hayat arkadaşım Ömür Özen YÜCEL'e sevgi, saygı ve teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZGEÇMİŞ

Gamze YÜCEL

Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Ls.	2001	Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği
Lise	1995	Cumhuriyet Lisesi, Eskişehir/Merkez

İş

2001-2003	Öğretmen, Özel Can Rehabilitasyon Merkezi, Eskişehir.
2003-2005	Öğretmen, Yıldırım İlköğretim Okulu ve İş Okulu, Bursa.
2005-	Öğretmen, Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi, İstanbul

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri: Eskişehir / Merkez, 05.07.1978 Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTARCT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
TABLÖLAR LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Otizm.....	1
1.2. Otistik Çocukların Özellikleri.....	2
1.2.1. İletişimde Güçlükler.....	2
1.2.3. Sosyal Etkileşimde Yetersizlikler.....	3
1.2.4. Takıntılar.....	4
1.2.5. Bilişsel Yetersizlikler.....	5
1.3. Otistik Çocukların Tanılanması ve Eğitim Ortamları.....	5
1.3.1. Bağımlı OÇEM.....	5
1.3.2. Bağımsız OÇEM.....	6
1.3.3. Kaynaştırma Sınıfları.....	6
1.4. Ailenin Eğitime Katılımı ve Önemi.....	7
1.4.1. Ev Merkezli Aile Eğitimi Programları.....	8
1.4.2. Okul Merkezli Aile Eğitimi Programları.....	9
1.4.3. Ev Kurum Merkezli Aile Eğitimi Programları.....	9
1.4.4. Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim programları.....	10
1.5. Türkiye’de Aile Eğitimi İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	13
1.6. Problem.....	19
1.7. Amaç.....	20
1.8. Önem.....	21
1.9. Sınırlılıklar.....	21
1.10. Tanımlar.....	22

2.	YÖNTEM.....	23
	2.1. Araştırma Modeli.....	23
	2.2. Çalışma Grubu.....	23
	2.3. Aile Eğitim Programı.....	26
	2.3.1. Programın Amacı ve İçeriği.....	27
	2.3.2. Öğrenme- Öğretme Süreçleri.....	27
	2.3.2.1. Video Görüntüleri.....	27
	2.3.2.2. OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı.....	28
	2.3.3. Değerlendirme.....	29
	2.4. Deney Süreci.....	30
	2.5. Veriler ve Toplanması.....	34
	2.5.1. Aile Bilgi Formu.....	34
	2.5.2. OÇEM Bilgi Testi.....	34
	2.6. Verilerin Çözümlemesi.....	35
3.	BULGULAR VE YORUM.....	36
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	40
	4.1. Sonuç.....	40
	4.2. Öneriler.....	41
	4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	41
	4.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler	41
	EKLER	43
	KAYNAKÇA	114

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1	Uzaktan Eğitim Faaliyetlerinde İletişim Ortamları.....	12
Tablo 2	Katılımcıların Özellikleri.....	25
Tablo 3	Katılımcıların Otistik Çocuklarının Özellikleri.....	26
Tablo 4	Deney ve Kontrol Gruplarının OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	36
Tablo 5	Deney Grubu Ailelerin OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	37
Tablo 6	Kontrol Grubu Ailelerin OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular.....	38
Tablo 7	Deney ve Kontrol Gruplarının OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Fark Puanları İçint-Testi Sonuçları.....	38

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Ülkemizde, özellikle iki binli yıllarda otistik çocukların eğitimlerine yönelik araştırma ve uygulamalar hız kazanmıştır. Otistik çocukların diğer engel gruplarından çok daha farklı özellikler gösteriyor olmasının, otizm ile ilgili olarak yapılan araştırmaların artmasında rol oynayan etmenlerden olduğu söylenebilir.

1.1. Otizm

Otizm ilk kez 1943'te Leo Kanner tarafından, günümüzde artık yayınlanmayan "The Nervous Child" adlı derginin Temmuz 1943 sayısında "Duygusal Bağ Kurmada Otistik Rahatsızlıklar" başlıklı yazısı ile adlandırılmıştır. 1943'te yapılan çalışmada 11 çocuk incelenmiş ve bu çocuklar yazılan raporda "oldukça nadir gibi görünen ancak gözlenmiş vakaların azlığının işaret ettiğinden daha fazla ortaya çıkan bir sendrom" un temsilcileri olarak rapor edilmişlerdir. Teşhiste göze çarpan esas özellik; çocukların baştan itibaren, insanlarla ve durumlarla normal bir biçimde ilişki kurmada güçlük yaşamaları ve aynılığın korunmasına dair kaygılı ve takıntılı olmaları olarak görülmüştür (Kanner, 1971).

Kelime anlamı olarak "içe yöneliklik" anlamına gelen otizmi birçok sayıda araştırmacı tanımlamayı denemiştir. Yapılan tanımlar, otistik çocukların sergiledikleri farklı davranışlar üzerine olmuştur. DSM-IV otizm tanı kriterlerinde otizm, toplumsal etkileşim, toplumsal iletişimde kullanılan dil ve sembolik ya da simgesel oyun alanlarından en az birinde, 3 yaşından önce gecikmelerin ya da olağan dışı bir işlevselliğin olması şeklinde tanımlanmıştır (APA, 2001).

Türkiye'de Otizm "Yaygın Gelişimsel Bozukluklar" başlığı altında yer almaktadır. Yaygın gelişimsel bozukluklar, karşılıklı sosyal ilişkilerde ve iletişim örüntülerinde

niteliksel anormallikler, ilgi ve etkinliklerde stereotipi ve kısıtlılıklar ile belirlenmektedir. Bu niteliksel anormallikler, değişik derecelerle olmakla birlikte bireyin işlevlerinin tüm durumlarında kendini gösteren yaygın bir özellik olmaktadır. Gelişmedeki bozukluk birçok çocukta ilk beş yaştan itibaren kendini göstermektedir. Bu bozukluklar çocuğun zeka yaşına göre sapsmış olan davranışlarla tanımlanmaktadırlar (Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği, 1993).

1.2. Otistik Çocukların Özellikleri

Otistik çocukların hepsinin özellikleri birbirinden farklıdır. Otistik çocuklar, birbirinden farklı gelişimsel özellikleri nedeniyle en ağırdan en hafife doğru bir yelpaze içinde değerlendirilirler. Otizmde görülen bazı belirtiler bir çocukla yoğun olarak gözlemlenirken, diğer bir çocukla nadir görülebilir veya hiç görülmeyebilir. Bazı otizm belirtileri zaman içinde kaybolabilir ya da yerini farklı davranışlara bırakabilir (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2005). Otistik spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların yaklaşık %80'inde ise zeka geriliği görülür. Ayrıca, otistik spektrum bozukluğuna sahip bireyler arasında duysal bozukluklar da yaygındır (Kırcaali-İftar, 2003). Otistik çocukların dikkat çeken özellikleri iletişimdeki güçlükler, sosyal etkileşimde yetersizlikler, takıntılar ve bilişsel yetersizlikler olarak sıralanmaktadır.

1.2.1. İletişimde Güçlükler

Otizmin belirgin özelliklerinden biri, çevresindeki bireylerle iletişim kurmada yetersizliklerdir. Sözel iletişim ve sözel olmayan iletişim becerileri alanlarında yetersizlikler görülmektedir. Bunlar kısaca: Temel duyguları (mutluluk üzüntü vb.) ifade etmekte güçlük, karşısındaki kişinin yüzüne ve gözüne bakmamak, karşılıklı iletişim kurmayı istememek olabildiği gibi; hiç konuşmamak, çok kelimeyle anlamsız konuşmak, ekolali şeklinde konuşmak, konuşulanları anlamada güçlük çekmek, dilbilgisi kurallarına uymamak (zamirleri karıştırmak) ve telaffuzda güçlükler şeklinde özetlenebilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

Zwaigenbaum'a (2001), göre konuşmada gecikme otistik çocuğu olan ebeveynlerin yaygın ve erken kaygılarından biridir. Çocuklar, 12 aylık gelişime ulaştıkları zaman, diğer insanların ilgilerini ve dikkatini çekmek ve yönlendirmek için göz hareketleri ve basit vücut hareketlerini etkili kullanabilmektedir. Otistik bozukluğu olan küçük çocuklar bahsedilen iletişim yöntemini kullanmada yetersizdirler.

Otistik bireylerin %50'sinde konuşma sorunları vardır (Scheuermann ve Webber, 2002). Bu çocuklarda konuşma gelişse de dilin fonksiyonel olarak kullanımı çok azdır ya da yoktur. Sesleri ve hareketleri taklit etme yetenekleri zayıftır. Nesnelerin ayırt edilmesi ile ilgili güçlükler yaşayabilirler. Yetişkinler ve akranlarıyla ilişkilerde zayıflık, çevreye karşı ilgisizlik mevcuttur (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2005).

Scheuermann ve Webber (2002), otistik çocukların iletişimde genelde yetersiz olduğunu, tekrarlı konuşma, ses tonunda monotonluk, kendinden bahsederken "ben" yerine "sen" dilini kullanma, basit gramer kullanma gibi özelliklerinin bulunduğunu ifade etmektedirler.

Otistik özellik gösteren bireylerde, özellikle de konuşma becerilerinde yetersiz olanlarda papağan konuşması (ekolali) ve yinelenen konuşma yaygındır. Papağan konuşması, başkalarının sözlerini ya da TV'de vb. duyulan sözleri aynen tekrarlamaktır. Papağan konuşması anında ya da gecikmeli olabilir (Kırcaali-İftar, 2003).

1.2.3. Sosyal Etkileşimde Yetersizlikler

Scheuermann ve Webber (2002), otistik özellikler gösteren bireylerin sosyal etkileşimde yetersiz olmalarını ortak bir özellik olarak belirlemişlerdir. Otistik bireylerin nesnelere zaman geçirmeyi, insanlarla etkileşimde bulunmaya tercih edebildiklerini, uygun şekilde oyun oynama becerilerinde eksiklik olabildiğini, arkadaşlık kurmada isteksiz davrandıklarını ve genellikle yalnızken çok mutlu gözüksüklerini ifade etmişlerdir.

Kırcaali-İftar (2003), otistik çocukların sosyal etkileşimdeki yetersizliklerini beş başlık altında toplamıştır.

- Gz kontağında ve ortak ilgide sınırlılık
- Başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik
- Diğer çocuklarla etkileşmede isteksizlik
- Yalnızlığı yeğlemek
- Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik

Zwaigenbaum (2001) ise, erken sosyal davranışlardaki, örneğin karşılıklı gülümseme, taklit, ilgisini çeken nesnelere gösterme gibi temel bozuklukların, otizme ait belirgin özellikleri olduğunu belirtmektedir.

1.2.4. Takıntılar

Kırcaali-İftar (2003), otistik çocukların takıntılarını şöyle sıralamıştır:

- Nesne takıntılarını: Nesnelere sıra dışı etkileşmek.
- Hareket takıntılarını: El çırpma, sallanma, koşma, zıplama dönme gibi yinelemeli davranışlar.
- İlgi takıntılarını: Bir ya da birkaç sıra dışı konu ile aşırı derecede ilgilenmek ve sürekli bu konularda uğraşlarda bulunmak.
- Düzen takıntılarını: Günlük yaşamda belli işleri belli şekillerde yapma konusunda aşırı ısrar etmek ve düzen değişikliklerine ya da aksamalarına karşı aşırı tepki göstermek.

Yoğun sınırlı ilgiler ve stereotip davranış biçimleri, büyük otistik çocuklarda çok belirgin olabilir ancak 3 yaşından önce otizm tanısında bu özellikler daha seyrek ve belirleyici olmayabilir. Otizmi olan birçok çocuk erken yaşta, değişime direnç ve ellerini çırpma gibi motor hareketler sergilerler. Erken yaşta otizmin tanımlanmasında yardımcı olacak davranış alanlarından biri, çocukların ilgileri ve oyuncakları kullanım şeklidir. Sosyal etkileşim alanında belirli sınırlılıklarla birleşen hayali oyun eksikliği, otizmin tanımlanmasında önemli bir kriterdir (Zwaigenbaum, 2001).

1.2.5. Bilişsel Yetersizlikler

Otistik özellikler gösteren bireyler pek çok alanda sorunlar yaşarken, matematikte iyi olabilirler. Otistik özellikler gösteren bireyler bilgileri kodlamada ya da sınıflandırmada güçlük çekmektedirler. Bunun nedeni, kavramları zihinlerinde belirli formatlarda oluşturmalarıdır. Örneğin, 'alışveriş' otistik bireye yalnızca belirli caddede belirli bir dükkanda alışveriş yapmayı çağırır. Alışveriş kavramını mağazaları gezmek, vitrinlere, kataloglara bakmak olarak algılamazlar (Scheuermann ve Webber, 2002). Otistik bireylerin %75'inde öğrenme güçlüğü bulunmaktadır. Öğrenme güçlüğü genelde davranışsal problemler için de bir risk faktördür. Hafif, orta ya da aşırı derecede öğrenme güçlüğü olan çocukların % 41'i davranış problemlerine sahiptir (Baird, Cass ve Slonims, 2003).

1.3. Otistik Çocukların Tanılanması ve Eğitim Ortamları

Türkiye'de otistik çocukların tanılama ve yerleştirme süreci öğretilebilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır. Bu çocukların özel eğitim kurumuna yerleştirilmesi; tıbbi tanılamadan sonra RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi)'de eğitsel tanısı konularak İl Eğitim Kurulu kararıyla yapılır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000). Otistik tanısı almış çocuklar ülkemizde çeşitli eğitim ortamlarında eğitim görmektedirler. Bu ortamlardan bazıları Bağımlı OÇEM'ler, Bağımsız OÇEM'ler ve kaynaştırma sınıflarıdır.

1.3.1. Bağımlı OÇEM

Okul öncesi dönemden itibaren ilköğretime çeşitli programlarla ve kaynaştırma eğitimi yoluyla devam edebilecek otistik çocuklar için ilköğretim okulu bünyesinde açılan merkezlerdir. Yerleşim merkezinde, otistik tanısı konulmuş en az üç çocuk varsa uygun eğitim ortamı hazırlanarak bağımlı OÇEM açılır. Bağımlı OÇEM'ler, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından açılır ve kapatılır. Bağımlı OÇEM' de en çok üç dersane ve en fazla dokuz otistik çocuk bulunur. Otistik çocuklar eğitim merkezleri, ilköğretim okullarının bünyesinde açılmış ya da özel eğitim sınıfı seviyesinde faaliyet gösteren

bağımsız olarak açılan, tıbbi ve eğitsel tanısı konulmuş otistik özellikler gösteren, 3-15 yaş grubundaki çocukların bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla kaynaştırma, grup ve birebir eğitim uygulayan özel eğitim kurumlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004).

1.3.2. Bağımsız OÇEM

Otistik özellikleri ve bireysel farklılıkları nedeniyle kaynaştırma eğitiminden yararlanamayacak durumdaki 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların kendilerine yetecek derecede bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla açılan merkezlerdir.

Eğitim-öğretim ortamı, birebir ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenir. Fiziki düzenleme yapılırken eğitim-öğretim ortamı, her öğrenci için beş metre kare olarak düzenlenir. Bağımsız OÇEM’ de mutfak, müzik odası, resim atölyesi, oyun odası ve spor salonu bulundurulur. Bununla birlikte okulda eğitim bölümleri, okul öncesi 3-6 yaş, İlköğretim 7-11 yaş ile 12-15 yaş olarak ayrılır. Bağımsız OÇEM, eğitim uygulama okullarının açılış esaslarına uygun olarak rehberlik ve araştırma merkezinin araştırma ve incelemesi sonucunda yapılacak teklife göre Bakanlıkça açılır ve kapatılır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004).

1.3.3. Kaynaştırma Sınıfları

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2006) göre kaynaştırma “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır.” Kaynaştırma uygulamaları tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, yarım zamanlı kaynaştırma olarak üç biçimde uygulanabilmektedir.

Tam zamanlı kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu; öğrencinin tüm gün boyunca normal sınıfta, normal sınıf öğretmeninden eğitim aldığı durumdur. Bu durumda sınıf öğretmeni öğrencinin sınıf içindeki gereksinimlerini

karşılama ile sorumludur. Ancak, bireysel gereksinimlerine bağı olarak, öğrencinin destek ve/ ek hizmetlerden yararlanması söz konusudur (Kırcaali-İftar ve Batu, 2005).

Kaynak oda destekli kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu durumdur. Fakat öğrenci sınıftaki programdan geri kaldığı ve desteğe gereksinim duyduğu durumlarda, özel eğitim öğretmeninden destek alır. Özel gereksinimli öğrenci eğitime ek olarak kaynak oda desteği alır (Batu, 2004). Kaynak odada bireysel yardım sağlanacağı gibi küçük grup oluşturularak da destek sağlanabilir (Batu, 2000).

Yarım zamanlı kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu ve öğrencinin bazı derslerde normal sınıfta eğitim aldığı durumlardır. Kırcaali'ye (2005) göre, kaynaştırmanın bu şekilde uygulanması çok yaygın olarak görülmemekle birlikte, uygulandığında özel gereksinimli öğrenci açısından yararlarının çok olacağı düşünülen bir uygulama şeklidir.

1.4. Ailenin Eğitime Katılımı ve Önemi

Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir (Türk Dil Kurumu, 2003). Bu birlik çocuğu en iyi tanıyan, onunla en uzun zamanı geçiren kişilerden oluşur. Çocuğun karmaşık gelişim süreci içinde ilk deneyimlerini edindiği çevre ve ilk etkileşimde bulunduğu ortam ailedir (Üstünoğlu, 1991). Bu nedenle, çocuğun yaşamında ailenin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu rolün yeterince yerine getirilmesi ailenin eğitilmiş olmasını gerektirmektedir. Aile eğitimi, bir destek düzenlemesi olarak ya da yetersizlikten etkilenmiş tüm çocuklar için önemlidir (Vuran, 2000). Özel eğitimin temel ilkelerinde 'ailenin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımı esastır' denilerek ailenin engelli çocukların eğitimindeki katılımının önemi belirtilmiştir (573 Sayılı KHK, 1997).

Engellilerin, toplumsal yaşama hazırlanmalarında, anne babaların eğitime katılmaları bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Yıllar önce engelli çocukların eğitiminde anne-babaların bir rolü olmayacağı, bunun bir uzmanlık işi olduğu görüşünün hakim olduğu

gözlenmektedir. Cavkaytar (1999), aile katılımına ilişkin çeşitli çalışmalarda 20. yy sonlarında uzmanların, özürlü çocukların anne babalarına karşı tutumlarında ve beklentilerinde değişiklik olmasının, anne-babalık rolleri ve ebeveynlerin çocuklarının eğitimine çeşitli aşamalarda katılımının önemini arttırdığını belirtmektedir. Araştırmalar, ailelerin çocuğu yalnızca dünyaya getirip büyüten değil, çocukları, üzerinde etkili olabilecek durumları kestirebilen, onların yeterlik ve yetersizliklerini en iyi bilen kişiler olabildikleri; ailelerin eğitim almaları durumlarında çocuklarının eğitimine daha etkin ve bilinçli bir biçimde katılabildiklerini belirtmişlerdir (Vuran, 2000).

Sucuoğlu, Kanık, Küçüker (1993), anne babaların eğitime katılım alanlarını öğretmenle ilişki kurma, özel eğitim sürecine katılma, ulaşım, okulda gözlem, evde eğitim, toplantılara katılma, sınıfta gönüllü çalışma, veliler arası etkileşim, idareyle işbirliği, kuruma mali destek sağlama, derneklere katılım, özür hakkında bilgi yayma şeklinde sıralamışlardır.

Sistematik ve kavramsal temelli bir süreç olan aile eğitiminin amacı, anne babaları, anne babalığın değişik yönleriyle bilgilendirmek ve beceri sahibi yapmaktır (Cavkaytar 1999). Türkiye’de aile eğitimine yönelik düzenlemeler 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. Bu kararname ile özürlü çocukların ailelerin eğitimine katılmaları zorunlu tutulmuş ve ailelerin oluşturulan programlara da katılmalarının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Uygulanan çeşitli aile eğitim programları incelendiğinde, temel amaçlarının aynı olmasına rağmen, uygulamada farklı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir (Üstünoğlu, 1991). Bu yöntemler Ev Merkezli Aile Eğitimi Programları, Okul Merkezli Aile Eğitimi Programları, Ev-Okul Merkezli Aile Eğitimi Programları, Uzaktan Öğretim Programları başlıkları altında toplanmaktadır (Cavkaytar, 1999).

1.4.1. Ev Merkezli Aile Eğitimi Programları

Eve dayalı aile eğitimi programları, erken çocukluk döneminde olan, okul öncesi döneminde olup bir okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen ya da yetersizlikten ağır derecede etkilendiği için eğitim kurumuna devam edemeyen çocukların

ebeveynlerine yönelik olarak uygulanmaktadır (Varol, 2005). Ev merkezli aile eğitimi uygulamaları erken yaşlarda başlaması, uzun süre devam etmesi ve anne-baba katılımını sağlaması gibi nedenlerle etkili olmaktadır (Temel, 2002). Eve dayalı uygulamalar, ailenin gereksinimlerini kendi ortamında karşılamak ve aileye bilgi ve eğitim sağlamak için ideal ortamlardır (Cavkaytar, 1998). Ev merkezli aile eğitim programları arasında okul öncesi zihin özürü çocuklar için geliştirilmiş olan Portage örnek bir program olarak kullanılmaktadır (White ve Cameron, 1987).

1.4.2. Okul Merkezli Aile Eğitimi Programları

Okul merkezli aile eğitimi programlarının temel amacı, ana babaların çocuk gelişimi konusundaki bilgilerini arttırmak, becerilerini geliştirmek, çocukların gelişimi için uyarı sağlayacak etkinlikleri düzenlemek ve gelişim sürecinde oynadıkları rolün önemini anlamalarına yardımcı olmaktır (Üstünoğlu, 1991). Bu amaçla yapılan grup toplantılarında anne babalar bir araya getirilip eğitim verilmektedir. Okul merkezli aile eğitim programları okul öncesi okulları ve kreşleri içerir.

Okul merkezli aile eğitim programları kendi içinde iki farklı uygulamayı içerir. Bunlardan birinde yalnız ana-baba eğitilmekte, diğerinde ise, ana-babalar çocuklarıyla birlikte aile eğitimi merkezine gelmekte ve bazen de yalnız kendileri, ana-baba eğitim programlarına katılmaktadırlar (Üstünoğlu, 1991). Bu tarz aile eğitimi programını yürütenler, annelerin çalışma ortamında birbirlerini desteklediklerini, kendilerini değerlendirdiklerini ve karşılıklı olarak bir bilgi ve beceri alış-verişi yaptıklarını belirtmektedirler.

1.4.3. Ev-Kurum Merkezli Aile Eğitimi Programları

Eve ve kuruma dayalı aile eğitim programları, bir eğitim kurumuna devam eden çocukların okulda kazandıkları becerilerin, ev ortamı ve yakın çevrede de sürdürülmesi ve genellemesini ya da kurumda üzerinde durulmayan becerilerin kazandırılmasını amaçlayan programlardır.

Eve ve kuruma dayalı programlarda yapılan aile toplantıları, uzmanın rehberlik ettiği ve çocuk gelişimi gibi seminerlerin düzenlendiği ve ailelerin çocuklarının gelişimleri üzerinde tartıştıkları oturumlar biçiminde düzenlenmektedir. Ayrıca ailelerin program hakkında bilgi sahibi olmaları ve sınıf içindeki etkinliklerin nasıl yapıldığını görmeleri için belirli zamanlarda sınıftaki çalışmalara katılmaları istenmektedir. Bu yöntemin kullanıldığı aile eğitim programlarında uzmanın belirli zamanlarda evde gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarına ailenin de katılması esastır. Ev ziyaretlerinin iki amacı vardır. Birincisi, bireysel çalışmayla çocuğun kurumda öğrendiği etkinlikleri pekiştirmesini sağlamak ikincisi ise uzmanın rehberliğinde anneyi eğitmektir (Üstünoğlu, 1991).

1.4.4. Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programları

Bu yaklaşımda aile eğitimi uzaktan öğretim süreçlerinden yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Uzaktan öğretim sürecinde radyo ve televizyon yayınları ile basılı materyaller, teyp ve video kasetleri ve bilgisayardan yararlanılmaktadır (Temel, 2002; Üstünoğlu, 1991). Kimi bölgelerde başta coğrafi olmak üzere çeşitli engeller nedeniyle eğitimin yaygınlaştırılması zor olmaktadır. Bu nedenle, bu bölgelerdeki çocuklara ve ailelere uzaktan eğitim yoluyla ulaşılmaya çalışılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde karşılıklı etkileşime olanak sağlayan bilişim ve teknolojilerine dayalı uzaktan eğitim uygulamaları da yaygın olarak kullanılmaktadır (Temel, 2002).

Üstünoğlu (2001), uzaktan öğretim programlarında iki uygulama bulunduğunu belirtmiştir. İlk uygulamada hazırlanan basılı materyaller ailelere posta yoluyla düzenli olarak gönderilir ve belli merkezlerde anne-babalar için yüz yüze öğretim yapılır. İkinci uygulamada ise radyo ve televizyon gibi işitsel materyaller kullanılarak aile eğitiminin yapılması amaçlanır. Uzaktan öğretim uygulamalarının temel süreci olan basılı gereçler ailelere gönderilerek yayın yoluyla aktarılanlar pekiştirilmeye çalışılır. Uzaktan öğretim yöntemiyle aile eğitimi yaklaşımının etkililiği ailede uygun kitle iletişim araçlarının bulunup bulunmaması, anne babaların okur-yazar olup olmaması gibi etkenlere de bağlıdır (Üstünoğlu, 1991).

Uzaktan eğitim; gelişen bilim, teknoloji ve özellikle de iletişim alanındaki gelişmelerle ilişkili olarak, geleneksel eğitim sistemlerinin yetersizliği karşısında, daha doğru bir anlatımla tıkandığı durumlarda, iletişim teknolojilerinden yararlanılarak, eğitim teknoloji kapsamında geliştirilmiş bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu yöntem bireyin eğitim dünyasına ilişkin kaçırdığı fırsatları yeniden yakalamasını, daha iyi bir yaşam düzeyi tutturmasını, daha çok bilgiye daha kısa sürede ulaşmasını, her yaş düzeyine ve yaşam boyu eğitime yönelik gereksinimleri karşılamayı, eğitimde etkililik ve ucuz maliyete yönelik seçenekler geliştirmeyi amaçlamaktadır (Demiray, Candemir ve İnceelli, 2002).

Bir başka tanıma göre ise uzaktan eğitim, geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerindeki sınırlılıklar nedeniyle sınıf içi etkinliklerin yürütülme olanağı bulunmadığı durumlarda eğitim çalışmalarını planlayanlar ve uygulayanlar ile öğrenenler arasında iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belli bir merkezden sağlandığı bir öğretim yöntemidir (Alkan, 1998). Uzaktan eğitim teorisi, eğitim kavramı olarak genel eğitim esnasında eğitimci ve öğrenci arasındaki ayrılığa odaklanmıştır (Dunnigan, 2000). Kimilerince örgün eğitim yöntemine karşı bir seçenek olduğu savunulan ve çağdaş iletişim teknolojilerini sistem içine alarak, daha fazla insana eğitim/öğretim hizmeti ulaştırdığı ileri sürülen uzaktan eğitim yöntemi, bugün çok sayıda ülkede uygulama alanı bulmaktadır (Demiray, 1999).

Uzaktan eğitimin ilk uygulaması 1728 yılında Amerika'da posta ile yapılmıştır. Günümüzde ise gelişen iletişim teknolojileri sayesinde niteliği çok daha artırılmış olarak çeşitli iletişim olanakları üzerinden yapılmaktadır (İşman, 1998). Uzaktan öğretim sistemlerinde kurumla çeşitli düzey ve konumda ilişkide bulunan birey; kurumun temel eğitim bileşenleri olan basılı materyaller ve bu basılı materyalleri destekleyen radyo, televizyon, video, bilgisayar ve diğer görsel işitsel elektronik iletişim kanalları ile karşı karşıyadır (Demiray, Candemir ve İnceelli, 2002). Uzaktan eğitimin işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için modern, teknolojik gereçlerin işe koşulması zorunluluk halini almaktadır (Demiray, 1995). Tablo 1'de görülebileceği gibi uzaktan eğitim etkinliklerinde iletişim ortamları tek yönlü ve çift yönlü olarak tasnif edilirler (McIsaac ve Gunawardena, 1996; Akt. İspir, 2003).

Tablo 1
Uzaktan Eğitim Faaliyetlerinde İletişim Ortamları

Tek yönlü iletişim ortamları	Çift yönlü iletişim ortamları
Basılı Materyaller	Telefon
Ses Kasetleri	İnternet
Radyo	Cep Telefonu ve Wap
Televizyon	Akademik Danışmanlık
Sesli Konferans	Sınav Hizmetleri
Sesli Grafik Konferans	Öğrenci İrtibat Büroları
Video Kasetleri	Radyo
Bilgisayar Destekli İletişim	Televizyon
CD-Rom	Video Konferans
VCD	Masaüstü Video Telekonferans
DVD	Sanal Gerçeklik

Öğretme-öğrenme etkinliklerinin, özel olarak hazırlanmış ve belirli aralıklarla öğrenciye gönderilen basılı materyaller deyimi, kitap, not, yardımcı kaynak, öğrenciden yapması istenilen alıştırmalar, ödevler, çeşitli grafik gereçler v.b. içermektedir. Gereçlerin ucuz olması, kullanım kolaylığı her an yararlanmaya hazır bulunuşu gibi üstün özelliklere sahiptir (Gökdağ, 1985).

Bugünün teknolojik gelişmeleri, uzaktan eğitim kurumlarına yeni olanaklar sunsa da eğitim programlarında temel öğretim materyalinin basılı materyaller, özellikle de ders kitapları olması ve diğer ortamların bu ortamı desteklemek amacıyla kullanılması önemini korumaya devam etmektedir (Alkan, 1981; Ünlü, 1987). Değişik ülkelerdeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin veriler ve yapılan araştırmalar basılı materyallerin temel öge olma özelliğini açıkça göstermektedir (Ünlü, 1987).

Günümüzde halen uzaktan eğitim kurumlarında basılı materyaller yaygın olarak öğretimi sunmak amacıyla kullanılmaktadır. Ancak basılı materyallerin tek başına öğretme işleme yetersizliğinden dolayı farklı, uzaktan eğitim araçları ile desteklenmektedir (Wickramarante ve Kularatne, 1995; Akt. İspir, 2003). Bunlardan biri de VCD'ye aktarılmış video görüntüleridir.

VCD'ler CD-ROM tabanlı sayısal video formatıdır. MPEG veri sıkıştırma tekniğiyle tek CD'ye tüm ekranda 72 dakikalık tam hareketli görüntü saklama kapasitesine

sahiptir. Bu format ile tek CD sürücüsüyle ses, multimedya, video oyun diskleri ile foto-CD ve görüntülü CD'leri okutmak mümkündür. VCD player cihazı ile televizyon ve bilgisayar teknolojisi aracılığıyla içerisindeki bilgilere erişim sağlanabilir (İspir, 2003). Günümüzde pek çok evde VCD Player cihazı bulunmaktadır.

Uzaktan eğitimde kullanılan araçlardan biri de telefondur. Telefon teknolojisi, bilgisayar, radyo, televizyon, video konferans, sesli konferans vb. ile uzaktan eğitim faaliyetinde ana iletişim teknolojisi veya destek teknolojidir. Telefon doğrudan, öğretimi almak amacıyla değil, öğrencilerin konuyla ilgili yorumlarını, sorularını yöneltmeleri amacıyla kullanılabilir. Telefon teknolojisinin uzaktan eğitim faaliyetinde kullanılması öğretim faaliyetinde etkileşimi artırma amacını gütmektedir (İspir, 2003).

1.5. Türkiye’de Aile Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de, ailelerin eğitime katılımlarını inceleyen bazı araştırmalara rastlanılmaktadır. Sucuoğlu’nun (1991) yapmış olduğu betimsel çalışmada, otistik ve zihinsel özürlü çocuğa sahip ailelerin devam ettikleri özel eğitim okullarını algılama biçimleri incelenmiştir. Çocukları bir özel eğitim okuluna devam eden 135 zihinsel engelli ve otistik çocuğun anne- babalarıyla yürütülen araştırmada, araç olarak “Özel Eğitim Okulunu Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Bu formda yer alan katılım, yarar, memnuniyet ve iletişim başlığı altında dört boyut bulunmaktadır. Araştırma sonucunda annelerin katılımının babaların katılımından fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca annelerin okulla olan iletişimlerinin de babalarınkinden fazla olduğu, okuldan memnuniyet ve yararlanma boyutlarında anne baba grupları arasında fark gözlenmediği ortaya çıkmıştır.

Sucuoğlu, Küçükler ve Kanık’ın (1993), özürlü çocuğa sahip 109 aileyi kapsayan ve anne babaların eğitime katılımlarının, çocuklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesini amaçlayan çalışmalarında Aile Katılım Envanteri ve Aile Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada, öğretmenle ilişki kurma, özel eğitim sürecine katılma, ulaşım, okulda gözlem, evde eğitim, toplantılara katılma, ulaşım, okulda gözlem, evde

eğitim, toplantılara katılma, sınıfta gönüllü çalışma veliler arası etkileşim, idareyle işbirliği, kuruma mali destek sağlama, derneklere katılma ve özür hakkında bilgi yayma olarak belirlenen 12 alanda ailelerden bilgi toplanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin katılımının 12 alanında da babalarinkine oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan anne babaların özürlü çocuklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Sucuoğlu'nun (1994), "Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı"nı Türkçe'ye uyarlayıp temel gereksinimler ve bu gereksinimleri etkileyen temel etmenleri incelediği araştırmasında sonuç olarak, ailelerin büyük çoğunluğunun temel gereksinim olarak bilgi gereksinimini ifade ettikleri belirlenmiştir. Evcimen'in (1996) aynı aracı kullanarak desenlediği araştırması, zihin engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin neler olduğunu belirlemeye yönelik betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın sonucunda anne babaların maddi, açıklama yapma, bilgi, ailenin işleyişi, destek ve toplumsal hizmetler yönünden gereksinimleri olduğu belirtilmiştir. Benzer bir çalışma ise Mert'in (1997), farklı engel grubunda çocuğu olan anne ve babaların gereksinimlerini karşılaştırdığı araştırmasıdır. Aile gereksinimlerini belirleme aracı zihin, görme ve işitme engelli çocuğa sahip 166 anne 157 babaya uygulanmış, araştırma sonuçları anne baba gereksinimlerinde anlamlı bir farklılık olmadığını, özellikle bilgi gereksiniminin ve anne ve babaların öncelikli olarak çocuklarının ileride ve şu anda yararlanabileceği kurumlar hakkında bilgi sahibi olmaları isteğini göstermiştir.

Çelik (2003), zihin engelli çocuğu olan anne-babaların okulda anne-baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçladığı, durum saptamaya yönelik betimsel çalışmasını, 110 zihin engelli çocuğun anne-babalarıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, zihin engelli çocuğu olan anne-babaların çoğunluğunun genel olarak okulda katılım alanlarını önemli bulduklarını, gereksinim duyduklarını ve katılmayı istediklerini göstermektedir.

Türkiye'de yapılmış olan diğer aile eğitimi çalışmaları ise ailelerin eğitime doğrudan ve etkin katılımını konu alan uygulamalı araştırmalardır. Akkök (1984), ailelerin davranışsal yaklaşıma dayalı aile rehberliği programına katılmalarının, öğretilbilir

düzyeydeki çocukların öz bakım becerilerinin geliştirilmesine katkısı ve programın anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma desenlemiştir. Çalışmada, haftalık toplantılar düzenlemiş, toplantılarda ailelere öz bakım becerilerinin öğretimine ilişkin bilgiler vermiş, toplantıların devamında da ev ziyaretleri ve telefon görüşmeleri ile iletişimi sürdürmüştür. Çalışma sonunda, aile rehberliği uygulamalarının, öğretilbilir çocukların öz bakım becerilerinin gelişimine katkısı olduğunu ve öz bakım becerileri açısından deneme grubundaki çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre daha ileri düzeyde olduklarını bulmuştur.

Sucuoğlu ve Kuloğlu (1992), "Otistik Çocuklara Bağımsız Yaşam Becerileri Kazandırılması" konulu araştırmayı iki aşamalı olarak planlamışlardır. Birinci aşamada 13 yaşındaki üç otistik çocuğa okul ortamında çeşitli bağımsız yaşam becerileri davranış değiştirme teknikleri uygulanarak öğretilmiş, ikinci aşamada ise annelerin eğitime katılmaları ile bu becerilerin ev ortamlarına genelleştirilmesi sağlanmıştır. Bu bölümde anneler eğitime aktif olarak katılmış, çocukların kazandıkları becerileri ev ortamına genellemede eğitimci rolü almışlardır. Araştırma onucunda çocukların okulda öğrendikleri becerileri ev ortamında genelleyebildikleri ve annelerin eğitimci rolünü başardıkları gözlenmiştir.

Demirsoy-Böcü'nün (1992), bilgi verici danışmanlığın serabral palsili çocuğa sahip annelerin kaygı düzeyine etkisini incelediği araştırmasında, yaşları 2-10 yaş arasındaki çocukların 20-40yaş anneleri ile çalışmıştır. 20 deney, 20 kontrol grubu olmak üzere 40 anne üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, öntest ve sontest oturumu şeklinde "özürlü veya sürekli hastalığı olan bireye sahip ailenin kaygı ve endişe düzeyini ölçme aracı" (KEÖA) uygulanmıştır. Bilgi verici danışmanlık uygulaması deney grubuna haftada bir kez yaklaşık iki saatlik toplantılar şeklinde düzenlenmiş, kontrol grubuna ise hiçbir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonuçları, bilgi verici aile danışmanlık uygulamasının annelerin kaygı düzeyine etkisinin olmadığına ancak bilgi verici danışmanlık uygulaması sayesinde annelerin daha bilinçli oldukları, bu uygulamanın çocuklarını kabul etme açısından da yararlı olduğu yönündedir.

Sucuođlu, Kanık ve Kűcűker (1994), ۆđretilebilir çocukların ailelerine yۆnelik olarak zel Eđitimde Anne-Baba Programları adlı ۆrnek çalışmalarında davranışçı yaklaşımı esas alan yapılandırılmış anne baba eğitimi programı hazırlamışlardır. Program anne-baba rehberliği el kitabı (Akkۆk ve Sucuođlu, 1990) ve bu kitabın video kaseti ile desteklenmiştir. Uygulamaya zihin engelli çocuğa sahip anne babalar katılmıştır. Program grup çalışması şeklinde yűrűtűlműřtir. Sonuç olarak anne babaların birbirleriyle etkileşime girerek deneyimlerini ve anlatılan konularla ilgili bilgilerini paylaştıkları, çalışmaya katılan babaların annelerden ayrı olarak gruplaştıkları, deneyimlerini birbirlerine aktardıkları gۆzlenmiřtir. Sonuçta anne babaların programdan hoşlandıkları, yararlandıkları ve kazandıkları bilgileri gűnlűk yaşama uyguladıklarının verdikleri geri bildirimlerden anlaşıldığı belirtilmektedir.

Vuran (1997), annelere çocuklarının uygun davranıřlarını ۆdűllendirme ve uygun olmayan davranıřlarını eleřtirmeme becerilerinin kazandırılmasında bilgilendirme dۆnűt verme, dۆnűt verme ile ۆdűllerin birlikte kullanılması sűrelerinin annelerin ۆdűl kullanma ve eleřtirme sıklıđında, çocukların ise uygun olan ve olmayan davranıřlarında ne dűzeyde deđiřikliđe yol açtıđını belirlemeyi amaçlamıřtır. Bu amaçla ű anne ve zihin engelli çocuklarıyla çalıřılmıřtır. Arařtırma sonucunda bilgilendirme, dۆnűt verme, dۆnűt verme ile ۆdűllerin birlikte kullanıldıđı eđitim sűrecince, annelerin hedef davranıřlarındaki deđiřiklikler giderek amaca yaklařmıřtır. Benzer deđiřiklikler çocukların belirlenen hedef davranıřlarında da gۆrűlműřtir.

Cavkaytar (1999), annelere çocuklarına ۆz bakım ve ev içi becerilerinin kazandırılmasına yۆnelik uygulanan aile eğitim programının, zihinsel engelli çocukların ۆz bakım ve ev içi becerilerini ۆđrenmelerine etkisini araştırmıştır. Araştırmanın deneklerini 3 zihinsel engelli ocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada tek denekli araştırma yۆntemlerinden beceriler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmacı, annelere uygulanan eğitim toplantıları ۆncesinde çocukların ۆz bakım ve ev içi becerilerindeki performans dűzeylerini belirlemiş ve annelerin eğitim toplantılarında ۆđretimini ۆđrendikleri becerileri çocuklarına ۆđrettikten sonra diğer becerinin ۆđretimine geçilmiştir. Her annenin, çocuğuyla en az ű becerinin ۆđretimini tamamlamasına kadar bu çalışmalara yer verilmiştir Araştırma sonuçları geliştirilen aile

eğitimi programını tamamlayan annelerin program doğrultusunda gerçekleştirdiği beceri oğretimi çalışmalarının, zihin engelli çocuklarının öz bakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Cavkaytar (1998), anne ve sınıf ğretmenlerinin birlikte eğitimi şeklinde uyguladığı z Bakım ve Ev İçi Becerilerinin ğretimi Programını (ZEBP) tamamlayan annelerin program doğrulusunda gerçekleştirdiği ğretim çalışmalarının, zihin engelli çocukların beceri ğrenmelerindeki etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır.  anne, onların zihin engelli çocukları ve sınıf öğretmenleri ile yaptığı deneysel çalışma sonucunda anne ve sınıf ğretmenlerinin birlikte eğitildiği ZEBP' tamamlayan annelerin, program doğrultusunda yaptığı ğretim çalışmalarının, zihin engelli çocuklarının öz bakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerine katkısı olduğu belirlenmiştir.

zen (1999), gelişimsel yetersizliği olan ocuk annelerine sağlanan, çocuklarının davranış ya da öğrenme sorunları için bir eğitim uzmanıyla ilk kez grşırken gerekli etkili iletişim becerilerinin ğretimi uygulamasının etkililiğini sınamıştır. Araştırmanın deneklerini, on iki anne oluşturmuştur. Araştırmada; ocukla yaşanan sorunu ortaya koyma, sorunu zözmeye yönelik öneri geliştirme ve görüşmeyi sonuçlandırma olmak üzere üç etkili iletişim davranışı; bu davranışların her biri için ise beşer beceri belirlemiştir. Annelere yapılan ğretim sonucunda, hazırlanan materyallerin, gelişimsel yetersizliğe sahip ocuk annelerine, ilk kez bir eğitim uzmanıyla grşırken gerekli etkili iletişim davranışlarının öğretilmesinde etkili olduğu görülmüştür.

Gültekin (1999), otistik çocukların uygun olmayan davranışlarının azaltılmasında, ebeveynler tarafından uygulanan uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesinin etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin çocuklarına uygun olmayan davranışlarının azaltılması işlem sürecini uygulamalarının, çocukların birbirlerinden farklı uygun olmayan davranışlarının azalmasına ve bu davranışlarının uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birkan (2001), "Küçük Adımlar Kursunun Gelişim Geriliği Olan ocuğa Sahip Annelerin Küçük Adımları Uygulama Becerilerini Kazanmalarına Etkisi" adlı

araştırmasında her annenin küçük adımları uygulama becerilerini %100 düzeyinde sergilediğini saptamıştır. İzleme çalışmalarında ise annelerin öğrendikleri becerileri sürdürdükleri sonucuna varılmıştır.

Kırcaali-İftar, Uzuner, Batu ve Ergenekon, 2001 yılında, “Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı Eskişehir Uygulaması'nın Aile Rehberi Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi” adlı araştırmalarında program uygulamasını, programa katılan aile rehberlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda program uygulamasına katılan aile rehberlerinin; programın aileler, çocuklar ve aile rehberlerinin üzerinde pek çok olumlu etkisi olduklarını göstermiştir.

Aydın (2002), otistik çocuk sahibi annelerine yönelik bir eğitim programı modeli geliştirdiği çalışmasında, otistik çocuğa sahip annelere uygulanan eğitim programı neticesinde, annelerin otistik çocuklarına temel becerileri öğretebilme düzeyleri ve annelerin yaşadıkları kaygı düzeylerini araştırmıştır. Elde edilen veriler, otistik çocuk sahibi annelerin eğitim programı sonrasında, otistik çocuklarına temel becerileri öğretebilme düzeylerinin olumlu yönde etkilendiğini göstermiştir.

Özcan (2004), zihin özürlü çocuklara tuvalet öğretimine yönelik aile eğitimi programını tamamlayan annelerin gerçekleştirdiği tuvalet becerisi öğretimi çalışmalarının, zihin özürlü çocukların tuvalet becerisini öğrenmedeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma desenlemiştir. Bu çalışmada üç anne ve zihin özürlü çocuklarıyla çalışılmış ve yoklama evreli denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonuçları aile eğitimi programını tamamlayan annelerin zihin özürlü çocuklarının tuvalet becerisini bağımsız düzeyde öğrendiklerini, izleme sürecinde de benzer performans sergilediklerini göstermiştir.

Türkiye’de uzaktan öğretim yaklaşımı ile aile eğitimi uygulamaları çalışılan araştırmalar çok sınırlıdır. Ünlü (1986)’nün işitme engelli çocukları olan ailelerin uzaktan öğretim ile eğitilmesini konu alan program modeli geliştirmeye yönelik uygulamalı alan araştırmasında, 1985 yılında Eskişehir ilinde 0-12 yaş arasındaki işitme

engelli çocukların ailelerini ele almıştır. Uzaktan öğretim süreçlerinden televizyon, radyo, basılı materyal ve yüz yüze öğretimden yararlanılarak ailelerle iletişim becerileri üzerine çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları, kullanılan uzaktan öğretim programlarının aile eğitimine olumlu katkısı olduğu yönündedir.

1.6. Problem

Türkiye'de özürlü çocuk ailelerinin gereksinimlerini belirlemeye yönelik araştırmalar, ailelerin yarısından fazlasının bilgiye gereksinim duyduklarını (Evcimen, 1996), ailelerin öncelikli olarak çocuklarının şu anda ve ileride yararlanabileceği kurumlar hakkında bilgi sahibi olmak istediklerini (Mert, 1997) ortaya koymaktadır. Bir araştırma sonucunda da özürlü çocuk anne babalarının, çocuklarının devam ettiği okulu tanımadıkları ve okulun verdiği hizmetleri yeterince değerlendiremedikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Sucuoğlu, 1991). Anne babalar çocuklarının devam ettiği okulları algılama biçimlerine bağlı olarak okulla ilişki kurmakta, okulun kendilerine verdiği hizmetleri, okul programlarını algıladıkları ölçüde okulla daha yoğun işbirliğine girmektedirler (Sucuoğlu, 1991). Özellikle özel eğitime gereksinim duyan çocukların, normal çocuklara kıyasla aile desteğine olan gereksinimleri çok fazladır. Özel eğitime gereksinim duyan özür gruplarından biri olan otistik çocuklar ise diğer özür gruplarındaki çocuklara kıyasla özellikle sosyal beceriler, iletişim becerileri gibi alanlarda daha fazla aile desteğine gereksinim duymaktadırlar. Otistik çocukların eğitim gördükleri merkezler Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri'dir. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezlerine yönlendirilen otistik çocuk ailesi, bu merkezlerde verilen eğitim hizmetleri hakkında bilgi sahibi olduğu ölçüde bu hizmetlerden yararlanabilecek ve çocuğunun eğitimine olan desteği artabilecektir. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi'nde (2004) de, 'ailelerin ve toplumun özel eğitim konusunda bilgilendirilmeleri için gerekli tedbirler alınır' ifadesi yer almakta ancak bunun ne şekilde olacağı tam olarak ifade edilmemektedir. Bağımsız OÇEM'lerde genellikle veli toplantıları şeklinde sürdürülen bilgilendirme toplantıları konusunda ise her hangi bir araştırmaya rastlanılmamaktadır.

Türkiye’de, ailelerin çeşitli alanlardaki bilgi ve beceri gereksinimlerini karşılamaya yönelik aile eğitimi programlarının etkili sonuçlar verdiğini gösteren birçok araştırmanın, aile eğitimi programlarını uygulayış biçimlerine bakıldığında ise, çalışmaların tamamında, ailelerle birebir ya da grup eğitimi çalışmaları yapılmış, aileler okul ya da ev ortamlarında uzmanlar ile yüz yüze çalışmışlardır. Dolayısıyla bu uygulamalar yalnızca çocukları bir eğitim kurumuna devam eden ya da eğitim kurumlarına ulaşabilen ailelerle sınırlı kalmıştır. Oysa ulaşım güçlüğü olan pek çok ilde, özellikle büyük illerde, ailelerin aile eğitimi çalışmalarından yararlanmaları mümkün olamamakta ya da çok sınırlı hale gelebilmektedir. Bu nedenlerle eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi engelli çocuk ailelerinin eğitiminde de çeşitli öğretim teknolojilerinin kullanılması bir zorunluluk halini almaktadır. Günümüzde, teknolojinin ilerlemiş olması, televizyon, VCD çalar gibi teknolojik araçların hemen hemen her eve girmesiyle uzaktan eğitim uygulamalarının bu gereksinimlerin karşılanmasında çözüm haline geldiği söylenebilir.

Türkiye’de, otistik çocuk sahibi aileleri, bağımsız OÇEM’ler ve OÇEM’in çocuklara ve ailelere verdiği hizmetler hakkında bilgilendirici aile eğitim programlarına rastlanılmamıştır. Bunun yanı sıra bağımsız OÇEM’ler konusundaki bilgi gereksinimlerini gidermeye dönük yüz yüze ya da uzaktan öğretime dayalı olarak gerçekleştirilmiş bir araştırma bulunmamaktadır. Ailelerin bilgilendirilmesine yönelik aile eğitimi programının uzaktan öğretim süreçleriyle sunulmasının daha çok aileye ulaşılmasını kolaylaştıracağı düşüncesinden hareketle böyle bir araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

1.7. Amaç

Bu araştırmanın amacı, “Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi(OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı”nın etkililiğini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki denence sınıanmıştır.

1. Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programını tamamlayan anne-babaların bağımsız OÇEM

hakkındaki bilgi düzeyleri, programa katılmayan anne-babalara göre istatistiksel olarak daha yüksektir.

1.8. Önem

Özürlü çocuklar, yaşamlarının her alanında olduğu gibi eğitim alanında normal çocuklara oranla ailelerin daha çok desteğine gereksinim duyarlar. Ailenin çocuğa bilinçli destek sağlayabilmesi için, ailenin gereksinim duyduğu alanlarda bilgilendirilmesi gereklidir. Nitekim, araştırma bulguları ailelerin bilgi gereksinimi içinde olduklarını göstermektedir Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) hakkında aileleri bilgilendirmeye hizmet eden bu programın, ailelerin OÇEM’de çocuklarına verilen hizmetleri tanımalarına ve tanıdıkları ölçüde de OÇEM’den yararlanmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı’nın da, OÇEM’e devam eden çocukları olan ailelere okulun hizmetleri ve programları gibi konularda bilgi vererek ailelerin eğitime katılımlarının artırılması için geliştirilecek aile eğitimi programlarına kaynaklık edebileceği umulmaktadır.

1.9. Sınırlılıklar

Araştırmanın taşıdığı sınırlılıklar şunlardır;

1. Ailelerin, aile eğitim programı ilgili bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik hazırlanan “OÇEM Bilgi Testi” adlı değerlendirme aracıyla toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Aile eğitim programında OÇEM hakkında verilen bilgilerle sınırlıdır.
3. Araştırma uzaktan eğitimde kullanılan Video CD ve basılı materyal olarak kullanıla el kitabı ile sınırlıdır.

1.10. Tanımlar

OÇEM: İlköğretim okullarının bünyesinde ya da bağımsız olarak açılacak Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (Bağımlı/Bağımsız OÇEM); tıbbi ve eğitsel tanısı konulmuş otistik özellikler gösteren, 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların özelliklerine uygun, alanda yetişmiş eğitim personeline, kaynaştırma, grup ve bireysel eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim kurumlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

Bağımsız OÇEM: Bağımsız OÇEM, otistik çocukların eğitildiği, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel eğitim kurumlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004).

Bağımlı OÇEM: Bağımlı OÇEM'ler bir ilköğretim okulu bünyesindeki otistik çocuklara hizmet veren merkezlerdir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004).

OÇEP: OÇEP 3-6, 7-11, 12-15 yaş gruplarındaki otistik çocuklara, özbakım becerilerinden iletişim becerilerine, zihinsel becerilerden sosyal becerilere kadar değişik gelişim alanlarındaki becerileri, çocuğun özelliklerine göre programlamayı kolaylaştırmayı hedefleyen bir çerçeve programdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve toplanan verilerin çözümlenmesi açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, ailelerin Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) hakkındaki program öncesi bilgi düzeyleriyle, program sonrası bilgi düzeylerinin belirlenmesine yönelik öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir modelde desenlenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ailelerin bağımsız OÇEM'ler hakkındaki bilgi düzeyleri, bağımsız değişkeni ise aileleri bağımsız OÇEM hakkında bilgilendirmeye yönelik aile eğitim programıdır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2005-2006 öğretim yılında İstanbul'da bir bağımsız OÇEM'e devam eden öğrencilerin anne-babaları oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma grubunun belirlenebilmesi için ilk olarak aile eğitim programının duyurusunu içeren ve aile ile ilgili bilgileri toplamaya yardımcı Aile Bilgi Formu (Ek 2), okulun servis görevlileri ile 120 aileye gönderilmiş ve bir hafta içerisinde araştırmacıya iletmeleri ailelerden istenmiştir. Aile Bilgi Formlarını aile eğitim programına katılmak istediklerini işaretleyerek ve imzalayarak gönderen 74 katılımcı listelenmiş ve her birine çalışma boyunca her hangi bir karışıklığın olmaması için numara verilmiştir. Bu aşamada iki katılımcı araştırmadan ayrıldığından araştırma, 72 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi yansız atama yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bunun için her ailenin numarası, çocuğun ismi ve programa katılan aile bireyinin/bireylerinin isimlerinin bulunduğu liste şeritler halinde kesilmiş ve içi görünmeyen bir poşete konulmuştur. Özel Eğitim Öğretmenliği mezunu aynı zamanda bu alanda yüksek lisans yapan ve çalışmanın yürütüldüğü OÇEM’de öğretmenlik yapan iki kişiden, deney ve kontrol grubunu belirlemek üzere çekiliş yapmaları için yardım istenmiştir. Bu öğretmenler poşetten kura ile çekiliş yapmış ve iki kişinin çektiği rakam 36 sayısına ulaşıncaya kadar bu işlem sürmüştür. Araştırmacı tarafından poşetler sırasıyla açılarak deney ve kontrol grubunda hangi ailelerin yer alacağı yazılarak listelenmiştir.

Araştırmaya katılan aile üyelerinin anne, baba veya anne-baba olmalarına göre belirlenen dağılım, katılımcıların eğitim durumu ve katılımcıların yaşlarına ilişkin değerler Tablo 2’de sunulmuştur. Buna göre deney grubunda 34 anne, 1 baba, 1 anne-baba katılımcı olmuşlardır. Kontrol grubunda ise 26 anne, 4 baba, 6 anne-baba birlikte katılımcı olmuşlardır. Demografik veriler verilirken anne-babanın birlikte katılımından dolayı, katılımcı sayısı 79 gibi görünebilmektedir. Oysa anne-baba birlikte katılımı, 1 katılımcı olarak alınmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, deney grubundaki annelerden ilkokul mezunu olanlar %34.3, kontrol grubundaki annelerden ilkokul mezunu olanlar %50 ile çoğunluğu oluşturmaktadır.

Deney grubundaki katılımcıların yaşa ilişkin değerleri incelendiğinde, en düşük yaş değeri 29 en yüksek yaş değeri ise 59 olup, yaş ortalaması 36.5’tir. Bu gruptaki yaş değerlerinin standart sapması ise 5.6’dır. Kontrol grubundaki katılımcıların en düşük yaş değeri 29 en yüksek yaş değeri ise 53 olup, yaş ortalaması 39.1’tir. Bu gruptaki yaş değerlerinin standart sapması ise 6.7’dir.

Tablo 2
Katılımcıların Özellikleri

Araştırmaya Katılan Aile Bireyi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	n	%	n	%
Anne	34	94.44	26	72.2
Baba	1	2.7	4	11.11
Anne Baba Birlikte	1	2.7	6	16.6

Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumu	Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Anne	%	Baba	%	Anne	%	Baba	%
İlkokul	12	34.3	1	50	16	50	1	10
Ortaokul	8	22.9			1	3.1		
Lise	10	28.6			7	21.9	1	10
Üniversite	4	11.4			8	25	3	30
Yanıtsız	1	2.8	1	50			5	50

Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Değerler	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	n	Ortalama	n	Ortalama
n	36		36	
En büyük	29		29	
En küçük	59		53	
Ortalama	36.5		39.1	
Standart Sapma	5.6		6.7	

Deney grubundaki katılımcıların çocuklarının cinsiyet dağılımına ilişkin bilgiler ve çocuklarının yaşlarına ilişkin değerler Tablo 3’de sunulmuştur. Buna göre katılımcıların otistik çocuklarının en düşük yaş değeri 6 en yüksek yaş değeri ise 20 olup, yaş ortalaması 10.7’dir. Bu gruptaki çocukların yaş değerlerinin standart sapması ise 2.8’dir. Kontrol grubundaki katılımcıların çocuklarının en düşük yaş değeri 7 en yüksek yaş değeri ise 20 olup, yaş ortalaması 12.4’tür. Bu gruptaki çocukların yaş değerlerinin standart sapma değeri ise 3.3’tür.

Tablo 3
Katılımcıların Otistik Çocuklarının Özellikleri

Çocukların Cinsiyetleri	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Kız	7	19.45	6	80.55
Erkek	29	16.67	30	83.33

Çocukların Yaşlarına İlişkin Değerler	Deney Grubu	Kontrol Grubu
	n	36
En düşük	6	7
En yüksek	20	20
Ortalama	10.7	12.4
Standart Sapma	2.8	3.3

2.3. Aile Eğitim Programı

Aile Eğitim Programı, otistik çocuğa sahip ailelerin bağımsız OÇEM'ler hakkında bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanmış bir programdır. Aile Eğitim Programı, program geliştirme ilkeleri doğrultusunda, özel eğitim ve program geliştirme uzmanlarının görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Program 573 sayılı KHK, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve OÇEP (2000) temel alınarak hazırlanmıştır. Aile eğitim programı, programın amacı ve içeriği, öğrenme ve öğretme süreçleri ve değerlendirme olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Aile eğitim programında konular, uzunluklarına göre beş bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler bağımsız OÇEM'leri tanıtmaya yönelik bilgiler içermektedir. Bölümler hazırlanırken araştırmacı, içerisinde bulunulan haftanın amaçlarına uygun bir senaryo hazırlamış, senaryoya uygun çekimler yapılmış, bu çekimler daha sonra CD'ye görüntü olarak aktarılarak kişi sayısı kadar bilgisayarda çoğaltılmıştır. Toplam beş CD'den oluşan aile eğitim programı, katılımcılara her hafta bir CD verilerek tamamlanmıştır.

2.3.1. Programın Amacı ve İçeriği (Ek 4)

Programın genel amacı; Otistik çocuğa sahip aileleri otistik çocuklara eğitim veren bağımsız OÇEM'ler hakkında bilgilendirmektir. Bu amaçla programın 1. bölümünde Otizm ve otistik çocukların özellikleri bilgisi, Otistik çocukların eğitiminin önemi bilgisi; 2. ve 3. bölümünde OÇEM'lerin özellikleri bilgisi; 4. bölümünde Otistik çocukların O.Ç.E.M.'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyiş bilgisi, Bağımsız OÇEM'lerde sınıf geçme ve mezuniyet bilgisi; 5. bölümünde OÇEM'lerde uygulanan Otistik Çocuklar Eğitim Programı'nın (OÇEP) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları bilgisi konularına yer verilmektedir. Bu genel amaç doğrultusunda belirlenen program amaçları ve içeriği Ek 4'te verilmiştir.

2.3.2. Öğrenme-Öğretme Süreçleri

Bu program uzaktan eğitime dayalı olarak uygulandığından öğrenme öğretme süreçleri de uzaktan eğitim materyalleri olarak kullanılan Video görüntüleri ve Bilgilendirici El Kitabıdır.

2.3.2.1. Video görüntüleri (Ek 10)

OÇEM Hakkında Bilgilendirici video görüntüleri, program amaçları doğrultusunda oluşturulan içerikteki konulara ilişkin bilgi ve görüntülerin, ailelerin anlayabileceği şekilde örneklendirilerek sunulduğu görsel kaynaktır. Video görüntüleri VCD ortamına kayıt edilmiş görüntülerdir.

OÇEM hakkında bilgilendirici video görüntülerinin hazırlanmasında, konular senaryo haline getirilmiş (Ek 5) ve görüntülerle örneklendirilmiştir. Amaç ve içeriğe uygun olarak hazırlanan senaryoların dili bir Türkçe öğretmeni tarafından kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra konular belirlenen amaçlara uygun olarak kameraya çekilmiş, bir stüdyoda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Birinci VCD'de otizm ve otistik çocukların özellikleri, otistik çocuk için eğitimin taşıdığı önem, otistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gereken noktalar, otistik

çocukların eğitim alabilecekleri okullar ve eğitim almamış otistik çocukların ve ailelerinin karşılaşılabilecekleri güçlüklerden; ikinci VCD'de OÇEM'lerin özellikleri başlığı altında Bağımlı OÇEM'ler, Bağımsız OÇEM'ler, Bağımsız OÇEM'lerin amaçları ve Bağımsız OÇEM'lerde gerçekleştirilen uygulamalardan; üçüncü VCD'de OÇEM'lerin özellikleri konusunun devamı olan OÇEM'lerde görev yapan kişiler ve Bağımsız OÇEM'lerin taşınması gereken özelliklerden; dördüncü VCD'de tanılama, yerleştirme, işleyiş ve OÇEM'lerde sınıf geçme esasları, OÇEM'lerden mezun olma esaslarından; beşinci ve en son VCD'de OÇEM'lerde uygulanan OÇEP'in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları başlığı altında OÇEP'in amacı, OÇEP'in içeriği, OÇEP'in içeriğindeki belirlenen amaçlara ulaşmada hazırlanan Ünitelendirilmiş Yıllık Plan ve günlük planlar, OÇEM'lerdeki eğitim-öğretim ortamı düzenlemelerinden bahsedilmiştir.

(Araştırmada kullanılan Video görüntüleri, 5 bölüm halinde tezin arka kapağındaki zarfa yerleştirilmiştir.)

2.3.2.2. OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı (Ek 6)

Bilgilendirici El Kitabı programda planlanan amaçlara uygun bilgileri içeren, katılımcıların her istediklerinde konuyla ilgili bilgilere ulaşabilecekleri yazılı bir kaynak niteliğindedir.

El Kitabındaki kullanılan dil bir Türkçe öğretmeni tarafından kontrol edilmiş gerekli düzeltmeler yapılarak çoğaltılmıştır. Program 5 haftalık bir süreçte işlendiğinden dolayı, bilgilendirici el kitabı da 5 ayrı bölümden oluşmuştur. Her hafta, işlenen amaca uygun bilgiler bu kitapçıkta yer almıştır. OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı, hazırlanan Video görüntülerindeki konularla paralel olarak Bölümlere ayrılmış ve ailelere yazılı olarak sunulmuştur. Bilgilendirici el kitabı programı uygulayan kişi tarafından, amaçlara uygun bilgiler içerecek şekilde, A4 kağıda yatay baskı yapıp karşılıklı iki sayfa oluşturularak hazırlanmış ve kişi sayısı kadar çoğaltılmıştır.

Bilgilendirici El kitabı program içeriğine uygun olarak aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

Bölüm 1:

- Otizm ve Otistik Çocukların Özellikleri
- Otistik çocukların eğitiminin önemi

Bölüm 2:

- OÇEM'lerin özellikleri

Bölüm 3:

- OÇEM'lerin özellikleri(devam)

Bölüm 4:

- Otistik çocukların OÇEM 'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyiş
- OÇEM'lerde sınıf geçme ve mezuniyet koşulları

Bölüm 5:

- OÇEM'lerde uygulanan OÇEP'in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları

Aile eğitim programı telefon görüşmeleriyle desteklenmiştir. Bu telefon görüşmelerinin amacı, genel olarak, ailelerin görüşlerini öğrenmek, gönderilen uzaktan öğretim setinin ellerine ulaşip ulaşmadığını kontrol etmek, bölüm değerlendirme sorularının araştırmacıya gönderilmesini denetlemek ve varsa ailelerin sorularını cevaplamaktır.

2.3.3. Değerlendirme (Ek 7)

Aile Eğitim Programı, ailelere VCD ve el kitabıyla birlikte gönderilen “Bölüm değerlendirme soruları” ile değerlendirilmiştir. Bölüm değerlendirme soruları, konuları haftalık olarak değerlendirmek ve ailelerin çalışmalarını düzenli bir hale getirebilmek amacıyla hazırlanmıştır ve araştırma verisi olarak kullanılmamıştır.

Bölüm değerlendirme soruları her bölümde 8'er adet olmak üzere toplam 40 adet doğruyanlış tipi sorudan oluşmaktadır. Soruların en üst kısmında, ailelere zorlandıkları sorularda ilk önce ilgili konuyu okumaları, en son olarak soruların arka kısmında bulunan cevap anahtarına bakmalarını anlatan bir yönerge bulunmaktadır. Bu soruların, deney grubundaki ailelerin Bağımsız OÇEM Bilgi Testi sontest uygulamasını etkilememesi için öntest-sontest sorularından farklı içerikte hazırlanılmasına

çalışılmıştır. Uygulama süresince ailelere, her hafta gönderilen VCD ve el kitapçıklarından oluşan uzaktan öğretim seti ile birlikte Bölüm Değerlendirme Soruları da gönderilmiştir. Ailelerin soruları yanıtladıktan sonra en geç bir dahaki haftanın Perşembe gününe kadar araştırmacıya servis görevlileriyle göndermeleri istenmiştir. Bu süreç aile eğitim programı sonuna kadar böyle sürdürülmüştür.

2.4. Deney Süreci

Deney sürecine, deney ve kontrol grubu ailelerine, aile eğitim programının tanıtımı ve öntest değerlendirme oturumunun yapılacağını bildiren duyurunun (Ek 1) 29.03.2006 tarihinde, servis görevlileriyle gönderilmesi ile başlanmıştır. Duyurunun gönderildiği günün ertesi günü her hangi bir yanlış anlama veya duyuruların ailelere ulaşamaması durumu göz önünde bulundurularak, aileler okul idaresinde bulunan telefon numaralarından aranmıştır. Tanıtım ve öntest için belirlenen tarihin, toplantının yeri ve saatinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı teyit edilmiştir. Duyurunun yapılmasından bir hafta sonra, deney grubu ile 05.04.2006 tarihinde bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda önce aile eğitim programının amacı, içeriği ve nasıl uygulanacağı anlatılmış daha sonra öntest verilmiştir. Toplantı sonunda, ailelerden toplanan öntest olarak uygulanan OÇEM bilgi testleri dosyalararak saklanmıştır. Kontrol grubu ile öntest toplantısı ise 06.04.2006 tarihinde, aynı yer ve saatte gerçekleştirilmiştir. Toplantıda ilk önce aile eğitim programının amacı, içeriği anlatılmış, bu gruptaki ailelere uygulama yapılmayacağı 5 hafta sonra öğretim setlerinin kendilerine toplu olarak verileceği anlatılmıştır. Toplantı sonunda kontrol grubundan toplanan öntest OÇEM bilgi testleri de deney grubundaki gibi dosyalararak saklanmıştır. Bu süreçten sonra ailelere gönderilecek olan öğretim setlerinin hazırlığı aşamasına geçilmiştir.

Öntest oturumun yapılmasından sonraki 3 hafta içinde eğitim programında kullanılacak olan uzaktan öğretim seti Bölüm1 hazırlanmıştır. Bu aşamada ilk olarak aile eğitim programında işlenecek olan tüm konuların anlatıldığı konuşma metinleri bir Türkçe öğretmeninden görüş alınarak düzeltilmiştir. Daha sonra 1. bölümde işlenecek konulara uygun olarak, okulda kamera ile çekilmiş görüntüler ve görüntülerle paralel olan bilgileri içeren konuşmalar bir stüdyoda birleştirilerek VCD'ye kaydedilmiştir. Bu

VCD'den 4 kopya hazırlanarak okulda çalışan 4 öğretmene izletilmiştir. Her öğretmen VCD çalarda izleyebildiklerini, teknik bir sorun yaşamadıklarını söyledikten sonra VCD'ler deney grubundaki katılımcı sayısı kadar çoğaltılmış ve üzerlerine 1. bölüm adı yazılmıştır. VCD'lerle beraber gönderilecek olan OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı-1, bölümleri değerlendirmek amacıyla hazırlanan 1.Bölüm Değerlendirme Soruları katılımcı sayısı kadar çoğaltılmıştır. VCD, OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı ve Bölüm Değerlendirme Sorularından oluşan uzaktan öğretim seti, içinde 5 poşet dosya bulunan bir dosyaya konulmuş, bu dosyalardan katılımcı sayısı kadar hazırlanmıştır. Oluşturulan bu uzaktan öğretim seti 28.04.2006 tarihinde, ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmiştir. İzleyen Pazartesi günü aileler aranarak uzaktan öğretim setinin ellerine ulaşip ulaşmadığı kontrol edilmiş, ellerine ulaşmayan katılımcılara set tekrar gönderilmiştir. Bölüm değerlendirme sorularının cevaplanarak en geç Perşembe günü uzmanın elinde olması gerekliliği ilk değerlendirme oturumunda velilerle paylaşılmış, ancak Çarşamba gününe kadar soruları göndermeyen veliler telefonla aranarak 1. bölüm değerlendirme sorularını göndermeleri sağlanmıştır. Perşembe günü bütün 1. bölüm değerlendirme soruları dosyalanmıştır. Tüm bu çalışmalar sürerken, aynı zamanda 2. bölümün hazırlıklarına da devam edilmiştir.

Uzaktan öğretim setinin 1.bölümünün Cuma günü gönderilmesinden sonraki 3 iş günü içinde, uzaktan öğretim seti Bölüm2' nin konularına uygun görüntüler ve konuşmalar için çekimler yapılmıştır. VCD kontrol edildikten sonra katılımcı sayısı kadar çoğaltılıp, VCD'nin üzerine 2. bölüm diye yazılarak zarflara konulmuştur. 2.bölümün konularını içeren OÇEM Hakkında Bilgilendirici El Kitabı-2 ve 2.bölüm değerlendirme soruları da katılımcı sayısı kadar çoğaltılarak uzaktan öğretim seti Bölüm 2 oluşturulmuştur. Bu set bir poşet dosyaya konulduktan sonra poşet dosya üst kısmından zımbalanarak, setin içindeki materyallerin servis içinde düşmesi engellenmiştir. Uzaktan öğretim seti Bölüm 2'yi içeren bu poşet dosyalardan katılımcı sayısı kadar hazırlanmış, 05.05.2006 tarihinde servis görevlileriyle ailelere gönderilmiştir. İzleyen ilk Pazartesi günü aileler aranarak uzaktan öğretim seti Bölüm 2'nin ellerine ulaşip ulaşmadığı kontrol edilmiş, ellerine set ulaşmayan katılımcılara, uzaktan öğretim seti tekrar gönderilmiştir. Çarşamba gününe kadar bölüm değerlendirme sorularını göndermeyen veliler telefonla aranarak 1. bölüm değerlendirme sorularını Perşembe Gününe kadar göndermeleri

sağlanmıştır. Perşembe günü bütün 1. bölüm değerlendirme soruları dosyalanmıştır. Tüm bu çalışmalar sürerken, aynı zamanda 3. bölümün hazırlıklarına da devam edilmiştir. Bu süreç aile eğitiminin tamamı bitene kadar bu şekilde sürdürülmüştür. 3. bölüm 12.05.2006 tarihinde, 4. bölümün gönderileceği Cuma günü 19 Mayıs tatiline denk geldiği için, 4. bölüm 18.05.2005 tarihinde, 5. bölüm ise 26.05.2006 tarihinde ailelere gönderilmiştir. Aile eğitimi programına katılan deney grubu ailelerine uzaktan öğretim seti Bölüm 5'in gönderildiği aynı gün, program ile ilgili görüşlerin değerlendirileceği ve sontest oturumunun yapılacağı duyurusu gönderilmiştir (Ek 8). Her hangi bir yanlış anlama durumu göz önünde bulundurularak, aileler telefonla arandı, sontest ve değerlendirme oturumu için belirlenen tarih, saat ve yer teyit edilmiştir. Kontrol grubundaki ailelere de uzaktan öğretim seti Bölüm 5'in gönderildiği aynı gün, sontest oturumu yapılacağı ve aile eğitim programındaki tüm uzaktan öğretim setlerinin verileceğini haber veren duyuru gönderilmiş, her hangi bir yanlış anlama durumuna karşı, aileler telefonla aranıp tarih, saat ve yer teyit edilmiştir. 01.06.2006 tarihinde deney grubu ile sontest oturumu düzenlenmiştir. Oturumda ailelerin program hakkında düşünce, öneri ve eleştirileri dinlenerek, varsa soruları cevaplanmıştır. Sontest oturumunun ardından ailelerin cevapladığı OÇEM bilgi testleri dosyalanarak saklanmıştır.

Kontrol grubu ile sontest oturumu 02.06.2006 tarihinde düzenlenmiştir. Aileler OÇEM bilgi testini bitirdikten sonra, araştırmaya katılan ancak uygulamadan yararlanamayan ailelere tüm uzaktan öğretim setlerini içeren dosyalar dağıtılmıştır. Böylece kontrol grubundaki katılımcıların da ilgili eğitim programından yararlanmaları sağlanmıştır. Kontrol grubuna ait OÇEM bilgi testleri de dosyalandıktan sonra deney süreci tamamlanmıştır.

Deney sürecinde yapılan uygulamaların tarihlerini içeren "Araştırma Takvimi" aşağıda verilmiştir.

1. Deney ve kontrol grubu ailelerine, aile eğitim programının tanıtımı ve öntest değerlendirme oturumunun yapılacağını bildiren duyurunun, servis görevlileriyle gönderilmesi / 29.03.2006.

2. Deney grubu ile öntest oturumu / 05.04.2006.
3. Kontrol grubu ile öntest oturumu/ 06.04.2006.
4. Uzaktan öğretim seti-1'in, ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmesi / 28.04.2006.
5. 1. Bölüm Değerlendirme Sorularını göndermeyen velilerin telefonla aranması /03.05.2006
6. 1. bölüm değerlendirme sorularının dosyalanması /04.05.2006.
7. Uzaktan öğretim seti-2'nin, ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmesi / 05.05.2006.
8. 2. Bölüm Değerlendirme Sorularını göndermeyen velilerin telefonla aranması /10.05.2006
9. 2. bölüm değerlendirme sorularının dosyalanması / 11.05.2006.
10. Uzaktan öğretim seti-3'ün, ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmesi / 12.05.2006.
11. 3. Bölüm Değerlendirme Sorularını göndermeyen velilerin telefonla aranması /16.05.2006
12. 3. bölüm değerlendirme sorularının dosyalanması /17.05.2006.
13. Uzaktan öğretim seti-4'ün, ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmesi / 18.05.2006.
14. 4. Bölüm Değerlendirme Sorularını göndermeyen velilerin telefonla aranması /24.05.2006
15. 4. bölüm değerlendirme sorularının dosyalanması / 25.05.2006.
16. Uzaktan öğretim seti-5'in ve program ile ilgili görüşlerin değerlendirileceği, sontest oturumunun yapılacağı ve kontrol grubundaki ailelere uzaktan öğretim setinin verileceği duyurusunun gönderilmesi /26.05.2006.
17. 5. Bölüm Değerlendirme Sorularını göndermeyen velilerin telefonla aranması, aynı zamanda toplantı tarih, yer ve saatinin teyit edilmesi / 30.05.2006
18. 5. bölüm değerlendirme sorularının dosyalanması /31.05.2006
19. Deney grubu ile sontest oturumu / 01.06.2006.
20. Kontrol grubu ile sontest oturumu / 02.06.2006

2.5. Veriler ve Toplanması

Araştırma sorularına yanıt aramak amacıyla, anne babaların program öncesi ve sonrası Bağımsız OÇEM’ler hakkındaki bilgi düzeylerine, anne babaların ve çocuklarının bazı özelliklerine ilişkin bilgilere gereksinim duyulmuştur. Bunlardan anne-baba ve çocuğa ilişkin bilgiler “Aile Bilgi Formu” (Ek 2) ile anne-babalardan elde edilmiştir. Anne-babaların program öncesi ve sonrası Bağımsız OÇEM’ler hakkındaki bilgi düzeyleri ise “ OÇEM Bilgi Testi” (Ek 3) ile belirlenmiştir.

2.5.1. Aile Bilgi Formu (Ek 2)

Aile Bilgi Formu anne-babanın adı-soyadını, yaşlarını, mezun oldukları okulu, mesleklerini, çocuğa ait yaş, cinsiyet ve kardeş sayısı gibi bilgileri içeren tanıtıcı bir formdur. Aile Bilgi Formunun amacı ailenin araştırmacı tarafından daha iyi tanınmasına yardımcı olmaktır. Aile Bilgi Formu çalışmanın yürütüldüğü bağımsız OÇEM’e devam eden çocuğu olan tüm ailelere servis görevlileri aracılığıyla gönderilmiş ve araştırmacı tarafından yine servis görevlilerinden toplanarak dosyalanmıştır.

2.5.2. OÇEM Bilgi Testi (Ek 3)

OÇEM Bilgi Testi, ailelerin program öncesi ve sonrası Bağımsız OÇEM’ler hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek için kullanılmış olan, aile eğitimi programındaki konularla paralel olarak hazırlanmış bir ölçme aracıdır. Bu araç aile eğitim programının her bölümü için 8’er adet, toplamda ise 40 adet çoktan seçmeli sorudan oluşturulmuştur. İlk 8 soruda programın 1. bölümünü oluşturan Otizm ve otistik çocukların özellikleri bilgisi ve Otistik çocukların eğitiminin önemi bilgisi hakkında sorular; programın 2. ve 3. bölümünü oluşturan 9. ve 24. sorular arasında OÇEM’lerin özellikleri bilgisi hakkında sorular; programın 4. bölümünü oluşturan 25. ve 32. sorular arası Otistik çocukların OÇEM 'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyiş bilgisi, OÇEM’lerde sınıf geçme ve mezuniyet bilgisi hakkında sorular; programın 5. bölümünü oluşturan 33. ve 40. sorular arasında da OÇEM’lerde uygulanan OÇEP’in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları bilgisi ile ilgili sorulara yer

verilmiştir. Her sorunun 4 seçeneği bulunmaktadır. Her soru 2.5 puan değerindedir. OÇEM Bilgi Testi'nden alınacak en yüksek puan 100, en düşük puan 0'dır.

Bağımsız OÇEM Bilgi Testi program öncesinde ve sonrasında deney grubundaki ve kontrol grubundaki ailelere ayrı gruplar şeklinde ve toplu olarak uygulanmıştır. Bunun için ilk olarak araştırmacı, ailelere, deney veya kontrol grubunda oluşuna göre haftanın belirlenen gününde gelmesi için servis görevlileri aracılığıyla uygulamanın tarih, yer ve saatini bildirmiş, uygulamadan önceki iki gün tüm aileler aranarak uygulamanın tarih, yer ve saati teyit edilmiştir.

Araştırmacı, uygulamaya başlamadan önce aile sayısı kadar Bağımsız OÇEM Bilgi Testi'ni, kurşun kalem ve silgiyi konferans salonunda bulunan masanın üzerinde hazır bulundurmuştur. Kendini tanıttıktan sonra yönergeyi yüksek sesle okumuş ve soruları cevaplamaları için ailelere 30 dakikalık bir süre vermiştir. Bu sürenin sonunda OÇEM bilgi testleri araştırmacı tarafından dosyalanarak saklanmıştır.

Araştırmada kullanılan OÇEM Bilgi Testinin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Buna göre deney öntest OÇEM bilgi testi için güvenilirlik katsayısı 0.78, kontrol öntest için güvenilirlik katsayısı 0.67 olarak bulunmuştur.

2.6. Verilerin Çözümlemesi

Aile eğitim programına katılan aile üyelerine öntest ve sontest şeklinde uygulanan OÇEM bilgi testinden her bir soruda alınan puanlar bilgisayara girilmiş, veriler SPSS paket programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Katılımcıların öntest ve sontestlerden aldıkları puanları ortalama, yüzdeler ve standart sapmaları tablolarda verilmiştir. arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla İlişkili Gruplar İçin T- Testi uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunun öntest sontest fark puanlarına ait ortalama puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının kontrolü ise İlişkisiz Gruplar için T-Testi uygulanmıştır. Çözümlemelerde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak benimsenmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde geliştirilen aile eğitim programının, ailelerin OÇEM ile ilgili bilgi düzeylerindeki etkisine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Aile eğitim programı sonunda, deney grubundaki ailelerin OÇEM Bilgi Testi'nin öntest ve sontest oturumundan aldıkları puanlar ile kontrol grubundaki ailelerin OÇEM Bilgi Testi'nin öntest ve sontest oturumundan aldıkları puanlar arasında fark olup olmadığını belirleyebilmek için her iki gruptaki ailelerin deney öncesindeki ve sonrasındaki OÇEM Bilgi Testi'nden aldıkları puanlar birbiriyle karşılaştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının, deney öncesindeki OÇEM Bilgi Testi öntest puan ortalamalarına ilişkin bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Gruplarının OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest Puanlarına İlişkin Bulgular

Gruplar	n	X	SS	Sd	t	p
Deney Öntest	36	46.04	14.26	35	4.24	0.00*
Kontrol Öntest	36	33.81	11.34			

*p< 0.05

Deney grubuna atanan katılımcıların öntestten aldıkları puanlar ile kontrol grubuna atanan katılımcıların öntestten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. [$t_{(35)} = 4.24, p < 0.05$]. Deney grubundaki ailelerin, uygulama öncesi OÇEM Bilgi Testi

puanlarının ortalaması $X = 46.04$, kontrol grubundaki ailelerin, uygulama öncesi OÇEM Bilgi Testi puanlarının ortalaması ise $X = 33.81$ ' dir. Deney öncesinde her iki grubunda OÇEM bilgi testinden 50'nin altında puana sahip olması yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığının bir göstergesi sayılabilir.

Deney ve kontrol grubuna uygulanan OÇEM Bilgi Test öntest uygulamaları sonrasında deney grubuna OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitimi Programı uygulanmıştır. Program sonucunda deney grubunun bilgi düzeyindeki değişimlere ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Deney Grubu Ailelerin OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Gruplar	n	X	SS	Sd	t	p
Deney Öntest	36	46.04	2.37	35	15.01	0,00*
Deney Sontest	36	80.55	1.64			

* $p < 0.05$

Tablo 5'de görüldüğü gibi, deney grubuna atanan katılımcıların öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. [$t_{(35)}=15.01$, $p < 0.05$]. Deney grubundaki ailelerin, uygulama öncesi OÇEM Bilgi Testi puanlarının ortalaması $X = 46.04$ iken, uygulama sonrasında $X = 80.55$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu, deney grubuna atanan katılımcıların OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitimi Programı'nı tamamladıktan sonra, OÇEM hakkındaki bilgi düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğunu göstermektedir.

Her hangi bir uygulamanın yapılmadığı kontrol grubunun öntest ve sontest sonuçları ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Kontrol Grubu Ailelerin OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Puanlarına İlişkin Bulgular

Gruplar	n	X	SS	Sd	t	p
Kontrol Öntest	36	33.81	11.34	35	2.96	0.05*
Kontrol Sontest	36	30.97	10.50			

*p< 0.05

Kontrol grubu katılımcılarının öntestten ve sontestten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir. [$t_{(35)} = 2.96, p<0.05$]. Kontrol grubundaki ailelerin, uygulama öncesi OÇEM Bilgi Testi puanlarının ortalaması $X = 33.81$, uygulama sonrasında ise $X = 30.97$ olarak bulunmuştur. Bu bulgu kontrol grubuna atanan katılımcıların sontest sonuçlarında her hangi bir ilerleme olmadığını göstermektedir.

Deney ve kontrol grubunun OÇEM Bilgi Testinden aldıkları öntest ve sontest fark puanları için t-testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Deney ve Kontrol Gruplarının OÇEM Bilgi Testinden Aldıkları Fark Puanları İçin t-Testi Sonuçları

Gruplar	n	X	SS	Sd	t	p
Deney	36	34.51	13.79	70	14.99	0.00*
Kontrol	36	-2.84	5.76			

*p< 0.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun fark puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. [$t_{(70)} = 14.99$, $p < 0.05$]. Deney grubunun OÇEM Bilgi Testi’nden aldıkları fark puanlarının ($X=34.51$), kontrol grubu fark puanlarından ($X=-2.84$) istatistiksel olarak daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre, katılımcıların OÇEM Bilgi Testi puanlarında gözlenen değişimlerin, uygulanan aile eğitim programına bağlanabileceğini göstermektedir.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ışığında, aşağıdaki sonuçlar ortaya konmuş, uygulama ve ileri araştırmalara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

4.1. Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, deney grubunda uygulanan Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı'nın ailelerin OÇEM hakkında bilgi düzeylerinde anlamlı bir artışa yol açtığını göstermektedir. Bunun yanı sıra bulgular kontrol grubundaki ailelerin OÇEM hakkındaki bilgi düzeylerinde öntest puanlarına göre her hangi bir ilerlemenin olmadığını göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarının fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu sonuç otistik çocuğa sahip anne babaların OÇEM hakkındaki bilgi düzeylerinde gözlenen Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programı'na bağlanabileceğini göstermektedir.

Alanyazında, otistik çocuk ailelerini bilgilendirmeye yönelik uzaktan eğitimle yürütülmüş araştırma bulgularına rastlanmamaktadır. Bununla birlikte bilgi verici danışmanlık ve uzaktan eğitimle aile eğitiminin, ayrı ayrı konular olarak yürütüldüğü, çeşitli engel gruplarıyla çalışıldığı araştırmalar bulunmaktadır.

Ünlü'nün (1986), basılı materyal, radyo ve televizyon programları aracılığı ile işitme engelli çocukların ailelerine yönelik hazırladığı aile eğitim programı sonucunda, uzaktan öğretim süreçleri uygulanan aile eğitim programının, işitme engelli çocukların ailelerinin uzaktan öğretim yöntemleriyle eğitilebilecekleri ve aile eğitimine olumlu katkısı olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ailelerinin uzaktan öğretim yöntemleriyle eğitilebilecekleri bulgusunu desteklemektedir.

Demirsoy-Böcü (1992), bilgi verici danışmanlığın beyin felçli çocuğu olan annelerin kaygı düzeyine etkisini incelediği araştırmasının sonuçları, bilgi verici danışmanlığın, kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını ancak annelerin daha bilinçli olduklarını, çocuklarını kabul etme ve sosyal desteği sağlama açısından yararlı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada da uygulanan bilgilendirici aile eğitim programı sonucunda, ailelerin, çocuklarının devam ettiği okul hakkında daha bilinçli hale geldikleri söylenebilir. Aile eğitim programına katılan aile bireylerinden alınan sözel geri dönütler de bu bulguyu destekler niteliktedir. Aile üyelerinin çoğunluğu OÇEM’de verilen hizmetleri daha iyi tanıdıklarını ve okul hakkında daha bilinçli hale geldiklerini belirtmişlerdir. Bu dönütler anne babaların programdan memnun olduklarının bir göstergesi sayılabilir.

4.2. Öneriler

Araştırma bulgularına göre, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik olarak önerilerde bulunulabilir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Ailelerin bilgi gereksinimlerini gidermek üzere uygulanacak aile eğitimi programları uzaktan eğitim uygulamaları ile gerçekleştirilebilir.

2. Araştırmada kullanılan, OÇEM VCD görüntüleri ve el kitapçıkları OÇEM’e yönlendirilmiş ya da yeni kayıt olmuş ailelere çocukları okula başlarken veya tanılanarak Rehberlik Araştırma Merkezi’ne yönlendirilmiş otistik çocuk sahibi ailelere verildiğinde, ailelere rehberlik edebilir.

4.2.2 İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Geliştirilen aile eğitim programının etkililiği, farklı illerde, daha fazla OÇEM ve daha fazla aile üzerinde araştırma desenlenerek araştırılabilir.

2. Aileler çocuklarının devam ettiği okul hakkında bilgilendirmeye yönelik programı tamamladıktan sonra, programın, ailelerin kaygı düzeyleri, okul algısı üzerine etkisini inceleyen çalışmalar gerçekleştirilebilir.

3. Uzaktan eğitime dayalı aileleri bilgilendirici aile eğitimi uygulamaları farklı özür gruplarından çocukların devam ettikleri okulları tanıtmaya dönük olarak geliştirilerek etkililiği araştırılabilir.

EKLER

<u>EK</u>	<u>Sayfa</u>
EK 1 AİLE EĞİTİM PROGRAMININ TANITIMI VE ÖNTEST İÇİN GÖNDERİLEN DUYURU FORMU.....	44
EK 2 AİLE BİLGİ FORMU.....	46
EK 3 OÇEM BİLGİ TESTİ.....	48
EK 4 AİLE EĞİTİMİ PROGRAMININ AMAÇ VE İÇERİĞİ.....	58
EK 5 SENARYO.....	62
EK 6 OÇEM HAKKINDA BİLGİLENDİRİCİ EL KİTABI.....	87
EK 7 BÖLÜM DEĞERLENDİRME SORULARI.....	105
EK 8 AİLE EĞİTİM PROGRAMI HAKKINDA DEĞERLENDİRME VE SONTEST İÇİN GÖNDERİLEN DUYURU FORMU.....	110
EK 9 DENEY VE KONTROL GRUBU OÇEM BİLGİ TESTİ ÖNTEST SONTEST SONUÇLARI.....	112
EK 10 VİDEO GÖRÜNTÜLERİ (5 BÖLÜM)	

EK 1**AİLE EĞİTİM PROGRAMININ TANITIMI
VE ÖNTEST İÇİN GÖNDERİLEN DUYURU FORMU**

(Deney Grubu)

Sayın Velimiz,

OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitim Programıyla ilgili açıklamalar ve değerlendirme oturumu için, okulumuz toplantı salonunda 05.04.2006 Çarşamba günü saat 13:30 toplantı düzenlenecektir. Toplantıya katılmanızı önemle rica ederim.

Özel Eğitim Öğretmeni

Gamze YÜCEL

EK 1 (Devam)**(Kontrol Grubu)**

Sayın Velimiz,

OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitim Programıyla ilgili açıklamalar ve değerlendirme oturumu için, okulumuz toplantı salonunda 06.04.2006 Çarşamba günü saat 13:30 toplantı düzenlenecektir. Toplantıya katılmanızı önemle rica ederim.

Özel Eğitim Öğretmeni
Gamze YÜCEL

EK 2

AİLE BİLGİ FORMU

SİZE SUNULMUŞ OLAN BİLGİ VE HİZMETLERİ AYRINTISINA KADAR
BİLMELİSİNİZ Kİ DAHA FAZLASINI İSTEYEBİLESİNİZ.”

Sayın Veli,

Biliyorsunuz ki İstanbul gibi büyük şehirlerin en büyük sorunlarından biri olan ulaşım, günlük yaşamımızı etkilediği gibi, çocuğunuzun devam ettiği okuldaki uygulamaları takip etmenizi de zorlaştırmaktadır. Bunun yanında ulaşım sorunları, okul ile sürekli ve düzenli bir şekilde işbirliği içinde bulunmanızı, aile eğitimi için okulda yapılan programlara katılmanızı da engelleyebilmektedir. Siz ailelerimizi okul hakkında bilgilendirmeye dönük bir aile eğitimi programı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi öğretmenlerimizden Gamze YÜCEL, okulda aile eğitimi toplantıları ile alabileceğiniz bilgileri, ev ortamınızda izleyebileceğiniz CD görüntülerine aktararak oluşturulmuş bir aile eğitimi programı hazırlamıştır.

Aile eğitimi programımız “OÇEM’ler (Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri) Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitim Programı” olup, otizm hakkında genel bilgiler, okulumuzda yapılan uygulamalar, sınıf ortamlarında yapılanlar gibi bilgileri mümkün olduğunca görüntülerle sizlere ulaştırmayı yani bilgiyi ev ortamlarınıza getirmeyi hedefleyen bir programdır. Bu program 5 hafta sürecektir. Beş hafta süresince her Cuma o haftanın işlenecek konularını ve görüntülerini içeren CD görüntüleri, konunun yazılı anlatılmış olduğu kitapçık ve konularla ilgili sorulardan oluşan bir öğretim seti servis görevlileriyle sizlere ulaştırılacak her Cuma sadece cevaplamış olduğunuz soruları (diğer gönderilenleri değil) yine servis görevlileriyle öğretmenimize ulaştırmanız istenecektir.

Bu aile eğitimi programı, ileride siz değerli velilerimizin okulla işbirliğini kolaylaştırıcı bir çok programa temel olabileceğini bilmenizi istiyoruz. İçten katılımınız ve katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Gamze YÜCEL
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
Özel Eğitim Öğretmeni

Programa katılmak istiyorum. Evet Hayır

İMZA:.....

“PROGRAMA KATILMAK İSTİYORUM” SEÇENEĞİNİ İŞARETLEYİP İMZALADIYSANIZ, LÜTFEN AŞAĞIDAKİ AİLE BİLGİ FORMUNU DOLDURUNUZ”.

AİLE BİLGİ FORMU

1. Programa katılacak aile bireyi

Anne Baba Anne baba birlikte

a. Anne Adı:.....

b. Baba Adı:.....

c. Anne Yaşı ..... Baba Yaşı.....

d. En Son Mezun Olduğunuz Okul:.....

e. Mesleğiniz:.....

f. Öz mü/Üvey mi?:.....

g. Birlikte mi/Ayrı mı oturuyorsunuz?:.....

2. Çocuğın:

a. Adı:.....

b. Yaşı:.....

c. Cinsiyeti: K ız Erkek

d. Kardeş Sayısı:.....

3. Evde aşağıdaki araçlardan hangisi bulunmaktadır?

a. VCD çalar b. Video c. Bilgisayar

d. Kasetçalar/müzik seti

EK 3

OÇEM BİLGİ TESTİ (ÖNTEST / SONTEST)

1. Otizm ile ilgili olarak yapılan tanımlardan hangisi doğrudur?

- a) Görme bozukluğuna neden olan bir yetersizliktir.
- b) İşitme bozukluğuna neden olan bir yetersizliktir.
- c) Genelde, 3 yaş öncesinde ortaya çıkan iletişim, sosyal ilişki gibi alanlarda kendini gösteren bir yetersizliktir.
- d) Fiziksel engelle neden olan bir yetersizliktir.

2. Otizmden dolayı bireyde en çok etkilenen gelişim alanı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İletişim becerileri alanının gelişimi
- b) Görme gelişimi
- c) İç organların gelişimi
- d) Fiziksel gelişim alanı

3. Hangisi otistik bireye ait özelliklerden biri değildir?

- a) Etrafındaki bir takım değişikliklere stresli tepki gösterebilirler.
- b) Rutin olarak görmeye ya da yapmaya alıştıkları şeyleri severler.
- c) Yemek yeme bozuklukları vardır.
- d) Diğer bireylerle kolaylıkla iletişim kurabilirler.

4. Otistik çocukların ihtiyaçları olan eğitimi almaları onların yaşam kalitelerini yükseltecektir. Aşağıdakilerden hangisi verilen bu eğitimin katkılarından değildir?

- a) Gelişimsel becerileri en iyi şekilde kazanmalarını sağlama
- b) Sosyal ve duygusal açıdan kendilerini toplumdan dışlamalarına yardımcı olma.
- c) Toplum ile kaynaşmalarını ve sosyalleşmelerini sağlama
- d) Kişisel bakımlarını yapabilme düzeyleri arttırma

5. Aşağıdakilerden hangisi otistik çocukların eğitim alabilecekleri ortamlardan değildir?

- a) Rehberlik Araştırma Merkezleri

- b)Devlete bağı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri
- c)Kaynaştırma sınıfları
- d)Özel özel eğitim kurumları(rehabilitasyon merkezleri)

6.Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri aşağıdaki statülerden hangisi içinde yer almaktadır?

- a)Kaynaştırma sınıfları
- b)Devlete bağı özel eğitim okulları
- c)Devlete bağı özel özel eğitim kurumları
- d)Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumuna bağı özel özel eğitim okulları

7)Aşağıdaki kurumlardan hangisi çocuğun yetersizlik düzeyi ve yaşına göre, çocuğu kaynaştırma sınıflarına yönlendirme yetkisine sahiptir?

- a)Milli Eğitim Müdürlüğü
- b)Milli Eğitim Bakanlığı
- c)Rehberlik ve Araştırma Merkezleri
- d) Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu

8-Aşağıdakilerden hangisi otistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gereken özelliklerden değildir?

- a) Açık ve net açıklamalar ile eğitim verilmelidir
- b) Resimli veya yazılı programlar gibi araç-gereç hazırlanıp, sunulmalıdır.
- c)Çocuğun gelecekteki yaşamı için evde, okulda ve toplumda kullanabileceği becerilerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşılmalıdır.
- d) Anne, baba diğer aile üyeleri, çocuğun eğitiminde saf dışı bırakılmalıdır.

9-Hangi seçenekte bağımlı OÇEM'in tanımı doğru olarak verilmiştir?

- a) Özel eğitim okulunda bulunan bir sınıftır.
- b)Otistik çocuklara eğitim veren rehabilitasyon merkezleridir.

- c) Bir ilköğretim okulu bünyesindeki merkezlerdir.
d) Devlete bağlı normal bir ilköğretim okuludur.

10-Aşağıdakilerden hangisi Bağımlı OÇEM'lere alınacak öğrencilerde bulunması gereken bir özelliktir?

- a) Sözel iletişim kurabilmek.
b) Çocuğun ilköğretim çağını aşmış olması
c) Merkeze yakın bir semtte oturmak
d) Otistik özelliklerinin yanı sıra işitme, görme ve fiziksel engelinin bulunması şartı

11 Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız OÇEM'lere alınacak öğrencilerde bulunması gereken bir özelliktir?

- a) 18 yaşını bitirmiş olmak.
b) 3-6 yaş için tuvaletini haber verme, 6 yaş üzeri için bu alışkanlığı kazanmış olma şartı
c) 45-60 arası kelime dağarcığına sahip olmak
d) Öğrencinin harfleri tanıyor olması şartı

12-Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız OÇEM'lerin amaçlarından değildir?

- a) Problem davranışlarını ortadan kaldırmak veya en aza indirmek
b) Çocukların beceri ve yeteneklerini geliştirmek
c) Aile Eğitim Programları" geliştirerek, ailelerin eğitilmelerini sağlamak.
d) Çocuğu toplumdan uzaklaştırmak

13-Bağımsız OÇEM'lerde yürütülen uygulamalar hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- a) Büyük kas geliştirici eğitim-Küçük kas geliştirici eğitim
b) Genel eğitim- Evde eğitim-Destek eğitim
c) Bireysel eğitim-Grup eğitimi-Kaynaştırma eğitimi
d) Hiçbiri

14-Hangi seçenekte OÇEM çeşitleri doğru verilmiştir?

- a) Resmi OÇEM'ler- Özel OÇEM'ler

- b)Bağımlı OÇEM'ler- Bağımsız OÇEM'ler
- c)İlköğretim OÇEM'leri-Ortaöğretim OÇEM'leri
- d)Milli Eğitim OÇEM'leri- Sağlık Bakanlığı OÇEM'leri

15-Bir ilköğretim okulunda, “Bağımlı OÇEM'in” açılabilmesi için otistik tanısı olan en az kaç çocuk ailesinin başvurusu yeterlidir?

- a)10
- b)7
- c)3
- d)15

16-Bir ilköğretim okulunda bağımlı OÇEM açılabilmesi için aileler ilk olarak hangi kuruma başvurabilir?

- a)Milli Eğitim Bakanlığı'na
- b)Okul Müdürlüğü'ne
- c)İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne
- d) Rehberlik Araştırma Merkezine

17- Aşağıdakilerden hangisi OÇEM'lerde görev alan kişilerden biridir?

- a) İlçe milli eğitim müdürü
- b) Öğretim görevlileri
- c) Özel eğitim öğretmenleri
- d) Bahçe işlerinden sorumlu görevli

18-Aşağıdaki çalışanlardan hangisi, her öğrenciye kendi özelliklerine uygun bir eğitim planı hazırlamak zorundadır?

- a) Rehber öğretmen
- b) Psikolog
- c) Müdür yardımcısı
- d) Öğrencinin öğretmeni

19-Kaynaştırma eğitimine alınacak öğrencilerin durumlarını okul bürosuna bildiren ve öğrenci ile ilgili programı okul rehberlik bürosuyla birlikte hazırlayan OÇEM çalışanı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Branş öğretmenleri
- b) Rehber öğretmenler
- c) Yardımcı öğretmenler
- d)Fizyoterapistler

20-Öğrencilerin resim, iş eğitimi, müzik gibi dersleriyle ilgili etkinlikleri OÇEM de çalışan hangi personel yürütmekle sorumludur?

- a) Özel eğitim öğretmenleri
- b) Usta öğreticiler
- c) Rehber öğretmenler
- d) Branş öğretmenleri

21-Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız OÇEM'lerin taşınması gereken özelliklerden biridir?

- a) Yerleşim birimlerinin; ulaşımı rahat olan, sosyal aktivitelerin gerçekleştirilebileceği bölgelerinde açılmalı
- b) Şehir merkezinden uzakta açılmalı
- c) Sınıftaki öğrenci sayısı 10'u aşmamalı
- d) Okulun bahçesi 500 m² kareden küçük olmamalı

22- Bağımsız OÇEM'e devam eden öğrencinin ailesine sosyal yardımlaşma ve sosyal haklarını savunma konularında rehberlik yapmakla sorumlu personel aşağıdakilerden hangisidir?

- a)Branş öğretmenleri
- b)Müdür yardımcısı
- c)Özel eğitim öğretmeni

d)Sosyal hizmet uzmanı

23-Davranış problemi gösteren çocuğun evine gözlem ve rehberlik için ziyarete giden, okulun çeşitli çalışanlarından oluşan ekip aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru verilmiştir?

a)Müdür- Müdür yardımcısı-Branş öğretmeni

b) Rehber öğretmen-Müdür yardımcısı-Psikolog

c)Özel eğitim öğretmeni-Rehber öğretmen- Sosyal hizmet uzmanı

d)Sosyal hizmet uzmanı-Branş öğretmeni-Özel eğitim öğretmeni

24-Bağımsız OÇEM'lere yönlendirilen öğrencilerin, okula geldiklerinde okul tarafından oluşturulan bir ekip tarafından değerlendirmeye alınmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

a)Okuldaki ekibinin yapılan değerlendirmeye güvenmemesi nedeniyle

b)Merkezde çocukların yaşları ve özelliklerinin belirlenerek ortak gruplar oluşturabilmek için

c) Sosyal güvencesi olmayan ve maddi güvencesi olmayan öğrencileri tespit etmek için,

d) Hepsi

25-“_____, özel eğitim gerektiren bireylerin, yeterli ve yetersiz yönleri ile bireysel özelliklerini, ilgilerini belirlemek amacıyla tıbbi, psiko-sosyal, eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir.”

Yukarıdaki boşluğa en uygun ifade aşağıdakilerden hangisidir?

a) Kısıtlama

b)Tanılama

c) Yerleştirme

d)Gözden geçirme

26- Tanılama yapılırken çocuğun hangi alanda değerlendirilmesi yapılır?

- a) İşitme düzeyinin normal olup olmadığı hakkında değerlendirme yapılır.
- b)Eğitsel alanda değerlendirme yapılır.
- c)Görme düzeyinin normal olup olmadığı hakkında değerlendirme yapılır.
- d) Çeşitli testlerle (kan, idrar v.b.) fizyolojisinin normal olup olmadığı hakkında değerlendirme yapılır.

27- Tanılama, değerlendirme, yerleştirme sürecinin her aşamasında

_____.

Boş bırakılan yere aşağıdaki cümlelerden hangisi uygundur?

- a) Ailenin de görüşü alınarak katılımı sağlanır.
- b)Aile kesinlikle işe karıştırılmaz.
- c)Sadece anne ile görüşme yapılmalıdır.
- d)Sadece baba ile görüşme yapılmalıdır.

28-_____,tanılaması yapılmış bireyin, ailenin de görüşü alınarak en uygun özel eğitim kuruma yerleştirilmesi anlamına gelir.

Yukarıdaki boşluğa en uygun ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Aktarma
- b)Yerleştirme
- c)Tedavi
- d)Hepsi

29- Çocuğun tıbbi olarak tanılanmasından sonra, eğitim anlamında ne düzeyde olduğuna dair belirleme hangi merkezde yapılır?

- a)Okul Müdürlüğü Merkezi

- b) İl Milli Eğitim Merkezi
- c) Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)
- d) Aktarma Merkezi

30-OÇEM'lere yönlendirilen öğrencilerin ilk olarak "aday öğrenci" olarak alınmasının daha sonra uyum sağlayıp sağlayamadığına göre kaydının yapılmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Öğrencilerin, düzeylerini belirlemek amacıyla verilen testleri almada güçlük yaşamalarından dolayı, sonuçtan emin olmak için gözlem yapılması gerekliliği nedeniyle
- b) Çocuğun okula gelmek istememesi nedeniyle
- c) Okul memurlarının işleri geciktirmesi nedeniyle
- d) Ailenin okulu beğenmemesi nedeniyle

31-Bağımsız OÇEM'lere alınan öğrencilerde sınıf tekrarı yapılır mı?

- a) Sınıf tekrarı yapılır, öğrenci tekrar aynı sınıfa gelir.
- b) Sınıf tekrarı yapılmaz.
- c) Sınıf tekrarı devamsızlık durumunda yapılır.
- d) Öğrenci istenileni yapmadığında sınıf tekrarı yapılır.

32- Bağımsız OÇEM'e devam eden öğrenciye okulu bitirdiğinde aşağıdaki belgelerden hangisi verilir?

- a) Kaynaştırmaya gittiğine dair belge
- b) Yönlendirme belgesi
- c) Diploma
- d) Bitirme belgesi

33- OÇEP(Otistik Çocuklar Eğitim Programı)'in amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- a)Çocuğun görme alanındaki durumunu iyileştirmek
- b)Çocuğun davranış problemlerini azaltarak gereksinimleri olan becerileri kazandırmak
- c)Çocuğun işitme alanındaki durumunu iyileştirmek
- d)Çocuğun fiziksel durumunu iyileştirmek

34- OÇEP(Otistik Çocuklar Eğitim Programı)'in içeriğinde aşağıdaki konulardan hangisi yer alır?

- a)Eğitimdeki ulaşım problemleri
- b)Bağımsız OÇEM'lerde yemekhanenin temizliğinin nasıl olması gerektiği
- c) Otistik çocukların özellikleri ve otizm
- d)Eğitim veren bazı okul binalarının elverişsizliği

35- OÇEP (Otistik Çocuklar Eğitim Programı)'in içeriğinde hangi yaştaki çocuk gruplarına dair amaçlar yer alır?

- a) 20-25 yaş çocuklar için hedefler
- b) 0 aylık-1 yaş çocuklar için hedefler
- c) 6 aylık-3 yaş çocuklar için hedefler
- d) 7-11 yaş çocuklar için hedefler

36-Otistik çocuk için eğitim öğretim planlayan bir öğretmenin, öğrenci ile 1 sene boyunca çalışacağı konuları sene başında belirlediği ve bunları ünitelere ayırarak her ay ne çalışacağını planladığı bölümlere ayrılmış planın ismi nedir?

- a)Günlük plan
- b)İki yıllık hazırlanmış plan
- c)Ünitelendirilmiş yıllık plan

d)Plan yapılmaz

37-Bağımsız OÇEM'lerde eğitim-öğretim ortamı neye göre düzenlenmelidir?

a)Bireysel ve grup eğitimine göre

b)Öğretmenin isteklerine göre

c) Öğrencinin isteğine göre

d)Okul müdürünün isteğine göre

38- Bağımsız OÇEM'lerde eğitim öğretim ortamının her öğrenci için kaç metrekare olarak düzenlenmesi gerekir?

a)15

b)25

c)10

d)5

39-Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde, bağımsız OÇEM'lerde çocukların eğitim görebilecekleri 3 tür kademe doğru olarak verilmiştir?

a) Bağımsız OÇEM'lerdeki eğitimde kademeleşme söz konusu değildir.

b)Okul öncesi kademe-İlköğretim 1.kademe-İlköğretim 2.kademe

c) Oyun öncesi kademe-Motor beceriler 1. kademe- Motor beceriler 2.kademe

d) Özbakım 1. kademe- İletişim 2. kademe -Davranış değiştirme 3. kademe

40- OÇEP'ten yararlanılarak yapılan planların, her öğrenci için ayrı ayrı yapılmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

a) Her hangi bir nedeni yoktur.

b) Milli Eğitim Müdürlüğü'nün isteği üzerine böyle bir planlama yapılır.

c)Müdürün isteği üzerine böyle bir planlama yapılır.

d) Her öğrenci birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu için, ayrı ayrı plan hazırlanır

EK 4

AİLE EĞİTİMİ PROGRAMININ AMAÇ VE İÇERİĞİ

Programın Genel Amacı

Programın genel amacı; Otistik çocuğa sahip aileleri otistik çocuklara eğitim veren bağımsız OÇEM'ler hakkında bilgilendirmektir. Bu program sonunda katılımcıların aşağıdaki yeterliliklere ulaşmaları hedeflenmektedir.

Programın Alt Amaçları ve Davranışlar.

Genel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar aşağıda verilmiştir.

Alt Amaç 1: Otizm ve Otistik Çocukların eğitimi bilgisi

Alt Amaç 1.1: Aile bireyi otizmin tanımını söyler.

Alt Amaç 1.2.: Aile bireyi, otistik çocuğun özelliklerini söyler.

Alt Amaç 2: Otistik çocukların eğitiminin önemi bilgisi

Alt Amaç 2.1: Aile bireyi,, otistik çocuk için eğitimin taşıdığı önemi söyler.

Alt Amaç 2.2: Aile bireyi, otistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gerekenleri söyler.

Alt Amaç 2.3: Aile bireyi,, otistik çocukların eğitim alabilecekleri okulları söyler.

Alt Amaç 2.4: Aile bireyi, eğitim almamış otistik çocukların ve ailelerinin karşılaştıkları güçlükleri söyler.

Alt Amaç 3: OÇEM'lerin özellikleri bilgisi

Alt Amaç 3.1: Aile bireyi, bağımlı OÇEM.'in tanımını söyler.

Alt Amaç 3.2: Aile bireyi, bağımsız OÇEM.'in tanımını söyler.

Alt Amaç 3.3: Aile bireyi, bağımsız OÇEM'in amaçlarını söyler.

Alt Amaç 3.4: Aile bireyi OÇEM'lerde gerçekleştirilen uygulamaları söyler.

Alt Amaç 3.5: Aile bireyi OÇEM'lerde görev yapan kişileri söyler

Alt Amaç 3.6: Aile bireyi, bağımsız OÇEM'lerin taşınması gereken özelliklere örnekler verir.

Alt Amaç 4: Otistik çocukların OÇEM 'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyiş bilgisi.

Alt Amaç 4.1: Aile bireyi, tanılamamanın tanımını söyler.

Alt Amaç 4.2: Aile bireyi, yerleştirmenin tanımını söyler.

Alt Amaç 4.3: Aile bireyi otistik çocukların OÇEM 'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyişin nasıl yürütüldüğünü söyler.

Alt Amaç 5: OÇEM'lerde sınıf geçme ve mezuniyet bilgisi

Alt Amaç 5.1: Aile bireyi, OÇEM'lerde sınıf geçme ile ilgili esasları söyler.

Alt Amaç 5.2: Aile bireyi, OÇEM'lerde mezuniyet ile ilgili esasları söyler.

Alt Amaç 6: OÇEM'lerde uygulanan Otistik Çocuklar Eğitim Programı (OÇEP)'nin amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları bilgisi.

Alt Amaç 6.1: Aile bireyi, OÇEP'in amacını söyler.

Alt Amaç 6.2: Aile bireyi, OÇEP'in içeriğindeki konuları söyler.

Alt Amaç 6.3: Aile bireyi eğitim öğretimde yapılan ünitelendirilmiş yıllık plandan yararlandığını söyler.

Alt Amaç 6.4: Aile bireyi ünitelendirilmiş yıllık planın amaçlarına ulaşmak için günlük planlardan yararlandığını söyler.

Alt Amaç 6.5: Aile bireyi OÇEM'lerde eğitim-öğretim ortamlarındaki düzenlemelerin neler olması gerektiğini söyler.

İçerik

Aile eğitim programının içeriği aşağıda verilmiştir.

1. Otizm ve Otistik Çocukların Özellikleri

- Otizm
- Otistik çocukların özellikleri

2. Otistik çocukların eğitiminin önemi

- Otistik çocuk için eğitimin taşıdığı önem
- Otistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gereken noktalar
- Otistik çocukların eğitim alabilecekleri okullar
- Eğitim almamış otistik çocukların ve ailelerinin karşılaşılabilecekleri güçlükler

3. OÇEM'lerin özellikleri

- Bağımlı OÇEM'ler
- Bağımsız OÇEM'ler
- Bağımsız OÇEM'lerin amaçları
- OÇEM'lerde gerçekleştirilen uygulamalar
- OÇEM'lerde görev yapan kişiler
- Bağımsız OÇEM'lerin taşıması gereken özellikler

4. Tanılama, yerleştirme ve işleyiş.

- Tanılama
- Yerleştirme
- İşleyiş

5. OÇEM'lerde sınıf geçme ve mezuniyet koşulları

- OÇEM'lerde sınıf geçme esasları
- OÇEM'lerden mezun olma esasları

6. OÇEM'lerde uygulanan OÇEP'in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları

- OÇEP'in amacı
- OÇEP'in içeriği
- OÇEP'in içeriğindeki belirlenen amaçlara ulaşmada hazırlanan ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük planlar
- OÇEM'lerdeki eğitim-öğretim ortamı düzenlemeleri

EK 5**SENARYO****1. BÖLÜM**

Süre: 20 dakika

Görüntülerin alınacağı ortam: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Görüntülerin izleneceği ortam: Katılımcı ailelerin evleri

Amaçlar

Alt Amaç 1: Otizm ve otistik çocukların özellikleri bilgisi

Alt Amaç 1.1: Aile bireyi otizmin tanımını söyler.

Alt Amaç 1.2.: Aile bireyi, otistik çocuğun özelliklerini söyler.

Alt Amaç 2: Otistik çocukların eğitiminin önemi bilgisi

Alt Amaç 2.1: Aile bireyi, otistik çocuk için eğitimin taşıdığı önemi söyler.

Alt Amaç 2.2: Aile bireyiotistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gerekenleri söyler.

Alt Amaç 2.3: Aile bireyi, otistik çocukların eğitim alabilecekleri okulları söyler.

Alt Amaç 2.4: Aile bireyi, eğitim almamış otistik çocukların ve ailelerinin karşılaştıkları güçlükleri söyler.

Yöntem-Teknik:

1.Uzaktan öğretim

Araç-Gereçler

1.Video kamera

2.CD

3.Bilgisayar

Senaryo

Merhaba değerli velimiz....

Aile eğitim programımızın 1. bölümünde sizlere yakından tanıdığınız çocuğunuzun özelliklerini biraz daha ayrıntılı olarak tekrar tanıtacağız. Sırasıyla konularımız otizm, otistik çocukların özellikleri, otistik çocuk için eğitimin taşıdığı önem, otistik çocukların eğitiminde dikkate alınması gereken noktalar, otistik çocukların eğitim alabilecekleri okullar olacaktır. Son olarak eğitim almamış otistik çocukların ve ailelerinin karşılaşılabilecekleri güçlüklerden bahsedecek ve bu konuyla ilgili olarak okulumuz velilerinden de görüş alacağız.

İlk önce otizm nedir? Otizm sinir sistemin gelişimsel bir bozukluğu olup davranışsal açıdan tanımlanan ilginç bir sendromdur. Bu cümleyi şöyle de açıklayabiliriz, temelinde karmaşık tıbbi sorunların yer aldığı ancak bu sorunların fiziksel bozukluklara değil de bireyin öğrenme, davranış ve iletişim gibi gelişim alanlarında sıkıntı yaratan bir sendromdur. Bu sendrom yaşam boyu devam eder ve belirtileri yaşa göre değişiklik gösterir.

Otistik sendrom, değişik nedenlere bağlı olarak, 3 yaş öncesinde çocuklarda ortaya çıkan, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlik, oyun ve sosyal ilişki alanlarında bozukluk ve basmakalıp davranışlarla kendini gösteren bir bozukluktur.

Otizm; özellikle erken çocuklukta gözlemlenen problem davranışlar, kaba (gelişmemiş) dil kullanımı ve kendine zarar verebilecek davranışları sergileyen çocukların sahip oldukları doğuştan gelen bir yetersizliktir.

Hepinizin bu tanımlarda tanıdık birer ifade bulabildiğini düşünüyoruz.

Bütün çocuklar gibi otistik çocukların da kendi içlerinde diğerlerine göre ortak ve farklı yönleri bulunmaktadır. Büyük gruplar incelenerek varılmış ortak özelliklerine beraberce göz atalım. Burada önemle altını çizmek istiyorum, aşağıda sayacağım özelliklerin her otistik çocukta olması beklenmemelidir.

- Göz kontağı kurmakta zorlanırlar. Bazen siz ona bir şeyler söylediğinizde başka yerlere baktığını görebilirsiniz.
- Huzursuz görünürler. Çocuğunuzun bulunduğu ortamlarda bulunan insan sesi,

fazla gürültülü ortam, müzik sesi veya her hangi bir obje çocuğunuzu uyarabilir ve huzursuz edebilir.

- Sözel veya sözel olmayan (yüz ifadesi gibi) bir takım ifadelere tepki vermeyebilirler. Otistik çocukların işitme engelli çocuklarla karıştırılabildiğini biliyor muydunuz? İşte söylediğim bu özellik bazen sizi hiç duymadığını düşündürebilir. Yani sizin sözlerinize, tepkilerinize, yüz hareketlerinize tepki vermekte zorlanabilirler.
- Bazı otistik çocuklarda aynı zamanda zihinsel yetersizlikte bulunabilir Normal akranlarına göre daha yavaş öğrenebilir, iletişim alanlarında güçlükler yaşayabilirler.
- Etrafındaki bir takım değişikliklere hırçın tepkiler gösterebilirler. Zihinlerinde, yaşadıkları ortamın bir haritasını gezdirirler ve yapılan her küçük değişiklik çocuğun daha fazla stres yaşamasına sebep olur.
- Bazı çocuklar bir takım ses, koku, ışık veya dokunuşa aşırı hassastır. Örneğin bir öğrencim sabah okula girdiğimizde o gün yemek listesinde olan yemeğin kokusunu ayırt edebiliyor. Eğer pişen yemek sevmediği bir yemekse -etli her hangi bir yemek- yemekhaneye indirmekte güçlükler yaşıyoruz.
- Bazı çocuklar ise sıcak, soğuk veya her hangi bir acıya karşı oldukça duyarsızdır. Buna şöyle bir örnek verebilirim. Bazılarımız baş ağrısını her hangi bir ağrı kesici almadan atlatabilirken, bazılarımız ağrıya dayanıksız olduğundan dolayı daha ağrıyı hisseder hissetmez bir ağrı kesici alır. Yani bazı bireylerin ağrıya, acıya karşı dayanıklılığı fazladır. Çocuğunuzda bu bireylerden biri olabilir...
- Bazı çocuklar ev veya oda düzenlerinin bozulmasına karşı aşırı tepki gösterebilirler. Örneğin; evdeki eşyaların yerleri değiştirilmişse, eşyalar eski yerlerine konulana dek kendini yerden yere vurup, ağlayabilirler.
- Rutin olarak görmeye ya da yapmaya alıştıkları şeyleri severler. Çocuğunuz belli şeyleri kendine göre sıralamaya sokmuş ve bu düzenin bozulmasını istemiyor olabilir. İlginç bir örnek olarak şunu verebilirim. Daha önceki okulumda bir öğrencim sınıfın bulunduğu kattan aşağı inerken elleri temiz olsa bile mutlaka ellerini yıkar, lamba yanıyor olmasına rağmen mutlaka lambanın düğmesine basardı. Bu her zaman bu sırayı takip ederdi.

- Bazı çocuklar çok saldırgan özellikler gösterebilirler. Kendilerine, başkalarına ya da eşyalara zarar verebilirler. İletişimde problem yaşayabildikleri için kendilerini anlatabilmek, isteklerini dile getirmekte zorlanırlar. Dolayısıyla kendilerini engellenmiş, kısıtlanmış hissediyor olabilirler. Örneğin 1 saat boyunca isteklerinizi ve düşüncelerinizi sadece hareketlerinizle anlatmanız gerekse çoğu kişi ne anlatmak istediğinizi anlamayacak bu durum da sizin sinirlenmenize neden olabilecektir. Çocuğunuzun yaşadığı duygular da buna benzer duygulardır.
- Tehlike ve korku duygusu hissetmezler. (Örneğin, korkusuzca trafiğe çıkabilirler.)
- Yemek yeme bozuklukları olabilmektedir.
- Bazı çocuklar yenilmeyen şeyleri yemekten hoşlanabilirler. (Cam, kağıt v.b.)
- İletişim için konuşmayı kullanmakta zorlanırlar.
- Kullandıkları kelimeler genelde sınırlıdır ve genellikle etrafında sık duydukları sözleri tekrar ederler.
- Bazen de konuşulanları tekrarlayabilirler.
- Çoğunlukla insanları değil de objeleri ve cansız varlıkları tercih edebilirler. Yani sizin için önemli olmayan bir nesne onun yanından ayırmayacağı aksi bir durumda çok huzursuzlanacağı bir duruma yol açabilir.
- Diğer çocuklar üzerinde etkili olan bir takım motive ediciler, bu çocuklar üzerinde aynı etkiyi yapmayabilirler. Örneğin geçmiş yıllarda çalıştığımız bir öğrencimiz üzerinde etkili olabilecek tek ödül pişmemiş yeşil mercimekti....
- Yaşadıkları duygular genellikle anında ve keskindir.
- İhtiyaçları önceliklidir. Örneğin karnı acıktığında beklemekten pek hoşlanmayabilirler.

Çocuğunuzun özelliklerini bir de bizim anlatımımızdan dinledikten sonra şimdi de çocuğunuz için eğitimin öneminden biraz bahsetmek istiyorum.

Eğitimin tüm bireylerin yaşamlarına bir çok yönden önemli katkılar sağladığı kabul edilen bir gerçektir. Otistik çocuklar için de eğitim, onların gerçek yaşama ayak uydurabilmelerine yardımcı olan en etkili yöntemlerdendir. Özellikle sosyal ilişki kurma, iletişim becerileri ve yaratıcı etkinliklerdeki yetersizlikleri ile tanımlanan otistik

özelliğindeki çocukların eğitim ile birçok beceriyi kazanabildikleri bilinmektedir.

Otistik çocukların bağımsız yaşayabilmeleri, davranış problemlerinin azaltılarak gereksinimleri olan becerileri kazanabilmeleri doğru yöntemlere dayanan eğitimle sağlanabilmektedir. Günümüzde otizmin tıbbi yollarla iyileştirilmesi büyük ölçüde gerçekleşmemiştir. Sevgi, sabır ve anlayışla yoğrulan, eğitimle desteklenen bir yaklaşım tek tedavi şekli olarak görülmektedir. Otistik çocuklar gerekli olan eğitimi aldıklarında bu eğitim onlara neler kazandıracaktır?

- Gelişimsel becerileri en iyi şekilde kazanacaklar,
- Toplum ile kaynaşmalarını ve sosyalleşecekler,
- Güçlü yanları en üst seviyeye çıkacak,
- Kişisel bakımlarını yapabilme düzeyleri artacak,
- Sosyal yaşam kalitelerini artıracaktır.

Otistik çocukların ve ailelerin yaşamlarına olumlu katkılar sağlayacak olan özel eğitim hizmetleri çeşitli eğitim kurumlarında verilmektedir. Bu kurumlar kısaca; Özel Özel Eğitim Okulları, Resmi Özel Eğitim Okulları ve Kaynaştırma Sınıflarıdır.

Bu kurumlardan ilki olan özel özel eğitim okulları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel özel eğitim kurumlarında çeşitli alanlarda yetersizlikleri olan çocuklar tam zamanlı ya da yarı zamanlı eğitim görebilmektedirler.

İkincisi ise Resmi Özel Eğitim okullarıdır. Bu okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan ve çeşitli yetersizlikleri olan bireylere yönelik olarak hizmet veren okullardır. Burada çocuklar tam zamanlı yani tüm gün boyunca bütün derslere katılarak ya da yarı zamanlı olarak yani gün içinde sadece belli ders saatleri içinde eğitim görebilmektedirler. Ayrıca meslek kazandırmaya yönelik olarak da hizmet veren devlete bağlı okullar bulunmaktadır.

Hepimizin arzusu öğrencilerimizi bireysel ve grup eğitiminin sonunda kaynaştırma yoluyla eğitime yönlendirebilmektir. Kaynaştırma eğitiminde normal gelişen çocukların devam ettiği sınıflarda da eğitim verilmesi söz konusudur. Bu yönlendirmeyi, çocuğun

yetersizlik düzeyi ve yaşına göre, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri yapmaktadır. Çocuk herhangi bir özel eğitim okuluna devam ederken aynı zamanda kaynaştırma sınıflarına da devam edebilmektedir.

Öğretmenler olarak öğrencilerimizin eğitimlerinde dikkate aldığımız bazı noktaları sizlerle paylaşmak istiyorum...

1. Çocuğun sağlığının yerinde olduğundan, kendisini güvenli, tatmin edici bir ortamda hissettiğinden emin olunmalıdır.
2. Uygun olan ve olmayan davranışların ortaya çıkacağı göz önünde tutularak belli bir ortamda, açık ve net açıklamalar ile eğitim verilmelidir.
3. Resimli veya yazılı programlar gibi araç-gereç hazırlanıp, sunulmalıdır.
4. Program, otizme göre değil çocuğun bireysel özelliklerine göre planlanmalıdır.
5. Çocuğun gelecekteki yaşamı için evde, okulda ve toplumda kullanabileceği becerilerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmalıdır.
6. Yeni mekanlara taşınmak dikkatli bir biçimde planlanmalıdır. Yeni okul deneyimleri genellikle dikkatli bir planlama ve yardım gerektirir.
7. Anne, baba diğer aile üyeleri eğitimin tüm aşamalarına katılmalıdır. Çünkü onlar çocuğun geçmişi ve çoğu zaman da öğrenme özellikleri konusunda daha fazla bilgiye sahiptirler. Bu da etkili bir program sunma açısından çok yararlı olabilir.

Şu ana kadar otizm ve otistik çocuklarla ilgili temel konulardan bahsetmiş bulunuyoruz. Eğitim her çocuğun olduğu gibi bizim çocuklarımızın da hayatında önemli yer tutuyor. Sizler çocuklarınızın bu okulda ve diğer özel eğitim kuruluşlarında eğitim almasını sağlıyorsunuz peki ya bu eğitimden hiç faydalanamıyorsanız neler olabilirdi.... Biraz bunlardan bahsedip bu konu ile ilgili olarak okul velilerimizden görüşleri ekranlarınıza taşımak istedik.....

Otistik çocuk ailelerinin çoğunlukla karşılaştıkları problemlerden biri de sosyal yaşamda yapılması uygun görülmeyen davranış problemleridir. Bu problemlerin uygun davranış değiştirme yöntemleri ve bu yöntemlerin uygulanması sırasında ailenin vereceği destek ile giderilmesi mümkündür. Eğitim almayan çocuk ve dolayısıyla

çocuğuyla ilgili problemlerde destek bir görüş alamayan aile, çocuğun bu davranışlarının yaşa göre daha şiddetlenmesine veya değişkenlik göstermesine müdahalede zorluklar yaşayacaktır.

Otistik çocukların eksiklik gösterdiği bir diğer alan ise iletişimdir. Herhangi bir kuruma devam etmeyen otistik çocuk, ailesi, yakın çevresi ile girdiği iletişim haricinde diğer bireyler ile çok fazla temasta bulunmazlar. Oysa otistik çocukların eğitim alabilecekleri her hangi bir kuruma devam eden öğrenci günün ilk saatlerinde bile gerek servise bindiğinde gerek diğer ulaşım araçlarında insanlarla iç içe olmayı ve zamanla kurallara uymayı öğrenecektir. Öğrenci kurumda diğer arkadaşları ile birlikte toplumsal yaşam kurallarını öğrenecek sınıf öğretmeni branş öğretmenleri tarafından verilen eğitimden yararlanacak, günlük yaşam için gerekli olacak diğer becerileri öğrenme fırsatı bulacaktır. Dolayısıyla eğitim almayan çocukların bu becerileri tek başlarına veya ailelerinin desteğiyle öğrenebilmeleri çok zordur. ,Çocuklarının eğitimini alanında uzman görevlilerle birlikte yürüten aileler yaşam kalitelerini artıracak bir çok beceriyi ve davranışı, öğretimin uygulamasındaki püf noktalarını uzmanla konuşarak öğrenebilir, evde karşılaştığı bir çok problemle başa çıkma yöntemi geliştirerek daha sorunsuz bir gün geçirebileceklerdir. Şimdi bir okul velimizden çocuğu için eğitimin önemine dair sorduğumuz sorunun cevabını aldığımız görüntüleri izliyoruz.

(Çekim için gönüllü bir veliye “çocuğunuz bu okulda veya diğer özel eğitim kurumlarının hiç birinden eğitim almamış olsaydı siz veya çocuğunuz ne gibi zorluklarla karşılaşabilirdiniz?” sorusu yöneltilerek fikirleri alınır .)

Sevgili velilerimiz 1.bölümümüzün sonuna gelmiş bulunmaktayız. Amacımız bilgilerimizi sizlerle paylaşarak sizlere faydalı olabilmek. Bu amacımızı gerçekleştirebilmemiz için araç olabilecek bu aile eğitimine katılımınızdan dolayı teşekkür ediyoruz. Bir dahaki bölümde tekrar görüşmek dileğiyle. Hoşça kalın.....

2. BÖLÜM

Süre: 20 dakika

Görüntülerin alınacağı ortam: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Görüntülerin izleneceği ortam: Katılımcı ailelerin evleri

Amaçlar

Alt Amaç 3:OÇEM'lerin özellikleri bilgisi

Alt Amaç 3.1: Aile bireyi, bağımlı O.Ç.E.M.'in tanımını söyler.

Alt Amaç 3.2: Aile bireyi, bağımsız O.Ç.E.M.'in tanımını söyler.

Alt Amaç 3.3: Aile bireyi, bağımsız O.Ç.E.M'in amaçlarını söyler.

Alt Amaç 3.4: Aile bireyi O.Ç.E.M.'lerde gerçekleştirilen uygulamaları söyler.

Yöntem-Teknik:

1.Uzaktan öğretim

Araç-Gereçler

1.Video kamera

2.CD

3.Bilgisayar

Senaryo

Merhaba değerli velimiz....

Aile eğitim programımızın 2. bölümünde sizlere aktaracağımız konular OÇEM'lere ait özellikler...İlk olarak OÇEM türlerinden bahsedecek daha sonra bağımsız OÇEM'lerin amaçları uygulamalar, burada çalışan kişiler ve bu tür okulların taşınması gereken özelliklere değineceğiz.

Sevgili velimiz... İlk olarak OÇEM'in genel bir tanımını yapmak istiyorum. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM); bireysel farklılıklar ve otistik özelliklerden dolayı mevcut eğitim-öğretim olanaklarından yararlanamayan, 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların özelliklerine ve eğitsel gereksinimlerine yönelik alanda yetişmiş eğitim personeline, kaynaştırma, grup ve bireysel eğitim programlarının uygulandığı

özel eğitim kurumlarıdır.Bu kurumlar iki ayrı kategoride incelenmektedir. Bu sınıflama otistik çocukların özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yapılmaktadır.

Birincisi bağımlı OÇEM'ler.

Bağımlı OÇEM'ler bir ilköğretim okulu bünyesindeki merkezlerdir. Bir yerleşim biriminde (Örneğin bir ilköğretim okulunun bulunduğu mahallede) otistik tanısı olan 3 çocuk varsa, ailelerin Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne başvuruları ile okulun bağımlı OÇEM açılmasına uygun olup olmadığı incelenir. Eğer uygun görülürse Bakanlıkça o okulun bünyesinde bağımlı OÇEM açılabilir. Bağımlı OÇEM'de en çok 3 dersane ve en fazla 9 öğrenci bulunur.

Bağımlı OÇEM'de bireysel ve grup eğitiminin yanı sıra kaynaştırma eğitimi hizmeti sunulmaktadır. Bağımlı OÇEM'e kayıt olacak öğrencilerde aşağıdaki kriterlerin olması gerekmektedir:

- İlköğretim çağında olmak
- Tuvalet alışkanlığını kazanmış olmak

Burada kastedilen; tuvaletini kontrol edip, bağımsız olarak tuvaletini yapan çocuklardır. Ancak; çocuk sifon çekme, tuvaletten sonra el yıkama gibi becerileri henüz kazanmamışsa da okula alınabilir.

- Sözel iletişim kurabilmek

Sözel iletişim ile anlatılan; çocuğun alıcı ve ifade edici dilini kazanmış olmasıdır. Ancak sadece alıcı dil becerisi olan, ifade edici dili gelişmemiş çocukların da kaydı yapılmaktadır.

- Yoğun davranış problemlerinin (eğitim-öğretimi aksatacak) olmaması
- Otistik özelliklerinden başka bir yetersizliği olmaması

Burada kastedilen çocuğun otistik özelliklerine ek olarak; işitme, görme ve ortopedik engelinin olmamasıdır.

- Eğitim-öğretimi engellemeyecek derecede psiko-motor gelişime sahip olmak

Bağımlı OÇEM'e kaydolacak çocuğun, küçük ve büyük kas gelişimlerinin, sosyal ortamlara girmelerine engel olmayacak kadar gelişmiş olması gerekmektedir.

İkinci OÇEM türü ise sadece otistik çocukların bulunduğu özel eğitim merkezleridir. Bu merkezlerde de bireysel, grup, kaynaştırma eğitimi hizmetleri verilmektedir. Sizde çocuğunuzun kayıtlı olduğu okulumuza yani bağımsız OÇEM'lere kayıt olacak öğrencilerde aşağıdaki kriterlerin olması gerekmektedir.

- 3 yaşını doldurmuş olmak
- Tuvalet gereksinimini (3-6 yaş için) haber verebilmek

6 yaş üzeri çocuklar için tuvalet alışkanlığını kazanmış olma koşulu aranmaktadır.

- Okula devamını engelleyecek derecede tedaviye gereksinimi olmamak
- Otistik özelliklerinden başka bir engelinin bulunmaması

Burada kastedilen çocuğun otistik özelliklerine ek olarak; işitme, görme ve ortopedik engelinin olmamasıdır.

Şimdi sizlere bağımsız OÇEM'lerin amaçlarından söz etmek istiyorum. Bu amaçların aynı zamanda bizim okulumuzun amaçları olduğunu da tekrar hatırlatmak isterim.

Bağımsız OÇEM'lerin Amaçları

İlk amacımız;

- a. Otistik özelliklerinden kaynaklanan özür ve problemlerinin meydana getirdiği gelişim engellerini ortadan kaldırmak veya etkisini azaltmak

İkinci amaç;

- b. Kendi kendilerine yetecek kadar temel beceri ve alışkanlıklar kazandırılarak bağımsız yaşamalarını sağlamak

Özellikle okulumuzda günlük olarak çalışılan günlük yaşam becerileri dersi, iletişim becerileri dersi, sosyal yaşam becerileri dersi bu amaca hizmet etmektedir.

Diğer amaç;

- c. Problem davranışlarını ortadan kaldırmak veya en aza indirmek.

Öğrenciye uygun, davranış değiştirme yöntemleri ile hayata geçirilen bu amaç öğrencinin sosyal yaşamda normal karşılanan davranışları kazanmasına yönelik bir amaçtır.

Diğer amacımız;

- d. Aile, okul, RAM işbirliği ile otistik çocukları topluma kazandırmak, sosyal yönden gelişimlerini sağlamak.

Bu amaçta özellikle kaynaştırma eğitiminden bahsedilmektedir. Geçen bölümde belirttiğimiz üzere, öğrencilerimizin normal çocuklarla birlikte kaynaştırma eğitiminde bulunmaya uygun hale gelmelerine yardımcı olmak en büyük hedeflerimizdendir. Bu da aile ve okulun çalışmaları ve rehberlik araştırma merkezinin onayı ile olmaktadır.

- e. Merkeze devam eden her bireyin özelliğine uygun bireysel eğitim planları geliştirerek etkili eğitim-öğretim görmelerini sağlamak.

Bu amacımızda her öğrencinin ihtiyacı olan eğitimi vermek üzere , bireye özel yaptığımız planlardan söz edilmektedir. Bu planlar hazırlanırken çocuğunuz ayrıntılı olarak değerlendirilir ve çocuğunuza özel, onun ihtiyacını karşılayacak nitelikte programlar hazırlanarak etkili bir eğitim-öğretim sunulur.

Diğer amaç;

- f. Merkeze devam eden her bireyin özelliğine uygun kaynaştırma yoluyla eğitim programları hazırlanarak, belirlenen ders ve saatlerde ilköğretim sınıflarında eğitim öğretim görerek sosyalleşmelerini sağlamaktır.
- g. Çocukların beceri ve yeteneklerini geliştirerek, aile ve toplum içinde üretken olmalarını sağlamak.

Bu amacımızda çocukların el becerilerini geliştirecek, belki de yeteneklerini ortaya çıkaracak iş atölyelerinden bahsedilmiştir. Bildiğiniz üzere okulumuzda da resim atölyesi, el sanatları atölyesi, seramik atölyesi, dokuma atölyesi bulunmakta ve öğrencilerin el becerilerini geliştirmelerine yönelik derslere katılmaları sağlanmaktadır. Sizlere birazdan izleyeceğimiz görüntülerde bu atölyeleri ve burada yapılan çalışmaları göstermek istiyorum.(Atölyelerden alınan görüntüler)

Son amacımız;

- h. Merkezde kazandırılan beceri ve alışkanlıkların işlevselliğini ve sürekliliğini sağlamak amacıyla "Aile Eğitim Programları" geliştirerek, ailelerin

eğitilmelerini sağlamaktır.

Okulumuzda gerçekleştirilen aile eğitimi toplantıları ve dolayısıyla sizin katılmış olduğunuz bu program gibi etkinlikler bu amacı karşılamaya yöneliktir.

şimdi de OÇEM’lerde çocuğunuzun da dahil olduğu, gerçekleştirilen uygulamalardan bahsetmek istiyorum.

OÇEM’lerde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Otistik ocuklar Eğitim Merkezlerinde; ocukların eğitimlerine yönelik olarak hazırlanan eğitim programları, bireysel, grup ve kaynaştırmaya yönelik uygulamalar ile gerçekleştirilmektedir.

Bu uygulamalardan ilki **Bireysel Eğitim Programları**’dır.

OÇEM’lerde bireysel eğitim çocukla çalışılırken, çocuğun eğitsel performansı ve bireysel özellikleri de göz önünde bulundurularak planlamalar yapılır. Çocuğa daha önceden belirlenmiş gün ve saatte, kendi özelliklerine uygun bir plana dayalı eğitim verilir.

ocuğu sosyal gelişim yönünden grup ve kaynaştırma eğitimine hazırlarken bir yandan da akademik olarak desteklemek için bireysel eğitim uygulanmaktadır. Gelişme gösteren ve grup ve kaynaştırma eğitimine başlatılan çocuğa gerektiğinde bireysel eğitimle destek verilir.

şimdi bir öğretmenimizin bir ğrencimizle bireysel olarak çalıştığı görüntüleri izleyeceğiz.

(ğretmen ve ğrenci bireysel eğitim çalışmasında görüntülenir.)

İkinci uygulama biçimi grup eğitimi uygulamalarıdır.

Grup eğitimi uygulamaları

Performans, yaş ve özellikleri açısından birbirlerine yakın çocuklar için grup eğitim planları hazırlanarak eğitim verilmektedir. Grup eğitimlerinde sınıfta bulunan ğrenci sayısı 2-4 arasındadır.

şimdi de bir sınıfımızda verilen grup eğitimi dersinden görüntüleri izliyoruz.

nc uygulama biçimi ise kaynaştırma eğitimidir.

Kaynaştırma Eğitimi

OÇEM'e devam eden çocukların grup ve bireysel eğitiminin sonunda normal akranlarıyla aynı ortamda bulunarak kaynaştırılması amaçlanmaktadır. Kaynaştırma eğitimi alması uygun bulunan öğrencinin, hangi okulda, hangi derse, ne kadar süre ile gideceği planlanır ve bu planlama doğrultusunda çocuk, kaynaştırma eğitimi almaya başlar.

Değerli velimiz 2.bölümümüzün sonuna gelmiş bulunmaktayız. Gelecek bölümde görüşmek üzere, hoşçakalın....

3.BÖLÜM

Süre: 20 dakika

Görüntülerin alınacağı ortam: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Görüntülerin izleneceği ortam: Katılımcı ailelerin evleri

Amaçlar

Alt Amaç 3:OÇEM'lerin özellikleri bilgisi

Alt Amaç 3.5: Aile bireyi O.Ç.E.M.'lerde görev yapan kişileri söyler

Alt Amaç 3.6: Aile bireyi, bağımsız O.Ç.E.M.'lerin taşınması gereken özelliklere örnekler verir.

Yöntem-Teknik:

1.Uzaktan öğretim

Araç-Gereçler

1.Video kamera

2.CD

3.Bilgisayar

Senaryo

3.bölümümüzde tekrar merhaba değerli velimiz....

Bu gün sizlere OÇEM'lerde görev alan kişileri ve bağımsız OÇEM'lerin yani okulumuzun taşınması gereken özelliklerinden bahsedeceğim.

Değerli velimiz. Sırasıyla OÇEM'lerde çalışan kişileri saymakla bölümümüze başlıyoruz.

1. OÇEM'lerde Görev Alan Kişiler

- Müdür
- Müdür yardımcısı
- Özel eğitim öğretmenleri
- Rehber öğretmen

- Psikolog
- Branş öğretmenleri
- Yardımcı öğretmenler
- Fizyoterapist
- Kat hizmetlileri, şoför v.b.

Müdür: Müdür, kanun yönetmelik, genelge, yönerge, proje, ve programlara uygun olarak etkinliklerin işleyişinden sorumludur. Mekanın tertip ve düzenini sağlar. OÇEM personelinin önerilerini dikkate alarak gerekli önlemleri alır.

Müdür Yardımcısı: Projenin işleyişinden sorumludur. RAM, ilçe milli eğitim müdürlüğü, il milli eğitim müdürlüğü ve bakanlık arasında bilgi alışverişini sağlar. Projenin işleyişi ve uygulamaya ilişkin haftalık, aylık ve dönemlik raporlar hazırlar. Etkinliklerin planlarını imzalar.

Özel Eğitim Öğretmenleri: Eğitim-öğretim etkinliklerini planlar ve gerçekleştirir. Öğrenci ile ilgili bilgileri, gelişimleri ve değerlendirmeleri kaydeder. Çocuğun eğitimine yönelik etkinliklere ailenin katılımını ve bilgilendirilmesini sağlar.

- a. Öğrencilerin eğitimlerini ve gelişmelerini sürdürmeleri için gerekli olan becerilerin kazandırılmasına ilişkin eğitsel terapi çalışmalarını bireysel ve grup etkinlikleri şeklinde yürütür.
- b. Öğrencinin özü, kişilik yapısı, gelişim özellikleri ile ilgi ve yeteneklerine uygun bireysel ya da grup eğitsel programları hazırlar, geliştirir ve sonuçlarını değerlendirir.
- c. Bu programların uygulanabilmesi için uygun fiziki ortam ile araç-gereç gereksinimini belirler ve yönetime iletir.
- d. Yürütülen etkinliklerin çocukların gelişimlerine olan katkılarını değerlendirir ve öğrencileri sürekli izleyerek gelişim durumlarını belli aralıklarla kaydeder.
- e. Öğrencilerin mesleki ve eğitsel yönlendirilmelerinde; özür türü ve özelliklerine uygun kararlar alınabilmesi için diğer alan uzmanlarıyla iş birliği yapar.
- f. Ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere, özel eğitim yöntem ve teknikleri ile eğitim materyalleri ve bunların sınıf ve ev ortamında amaca uygun olarak

kullanılması konularında bilgi verir.

- g. Özel eğitime ilişkin bilimsel gelişmeleri izler ve çalışmalarında bunlardan yararlanır.

Rehber Öğretmen: Rehberlik ve Araştırma merkezince okula yönlendirilmesi yapılan öğrencilerle görüşerek, eğitsel performanslarının sonucuna göre öğrencinin okula kabul edilip edilmeyeceği konusunda görüş bildirir. Kaydı yapılan öğrencilerin seviye ve yaş gruplarına göre sınıflara yerleştirilmelerini sağlar. Kayıt aşamasından itibaren sınıf öğretmeniyle birlikte, uygulanan eğitim programı hakkında ailenin bilgilendirilmesine yardımcı olur. Öğrencinin eğitim olanaklarından en üst seviyede yararlanması için ailenin de eğitim programına katılması için rehberlik eder.

OÇEM'e devam eden öğrencilerin toplu dosyalarını OÇEM'in sınıf öğretmeniyle birlikte düzenler. Yıl içinde öğrencinin gösterdiği başarı ve performansı sınıf öğretmeni ile birlikte değerlendirerek öğrencinin kaynaştırma eğitimine gidip gitmeyeceğine karar verir. Kaynaştırma için uygun görülen öğrencinin gideceği okul ile görüşerek kaynaştırma için uygun ortam sağlanmasını ve gerekli bilgi akışını sağlar. Kaynaştırma uygulaması sürecinde öğrencinin gelişimini takip eder.

Psikolog: Bağımsız OÇEM'e devam eden çocukların psikolojik gelişimlerini ve yeteneklerini test, teknik ve ölçeklerle saptar ve gerektiğinde terapi uygulayarak sağaltım yoluna gider. Aile eğitimi konusunda rehber öğretmenlerle işbirliği yaparak aileyi yönlendirir.

Sosyal Hizmet Uzmanı: Sosyal hizmet uzmanlarının koruyucu-önleyici, iyileştirici-geliştirici ve rehabilite edici fonksiyonları vardır. Bağımsız OÇEM öğrencilerinin ailelerini sosyal yardımlar ve sosyal haklar konusunda yönlendirir. Özürlü kimlik kartı, sakatlık aylığı, vergi indirimleri gibi konularda ailelere rehberlik eder. Rehber öğretmenlerle birlikte çocuklara yönelik sosyal etkinlikleri organize eder, eğitim seminerleri düzenler. Sosyal güvencesi olmayan ya da maddi durumu yetersiz öğrencileri tespit etmek için sosyal inceleme raporu oluşturur, rapor sonucuna göre çocuk ve aileye ayni ve nakdi yardım sağlama yollarına başvurur. Problem davranış

gösteren öğrencilerin evlerine, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen ile birlikte ev ziyaretine gider.

Branş Öğretmenleri: Bağımsız OÇEM'deki dersane sayısı ve ders saatlerine uygun yeterli sayıda müzik, resim, beden eğitimi ve iş eğitimi branş öğretmeni görevlendirilir.

Diğer personel ve görevleri ise;

Yardımcı Öğretmenler (Usta Öğretici): Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretmene, öğretmenin belirlediği konularda yardım eder.

Diğer Personel: Bakanlığın saptadığı sayıda memur, kaloriferci, ahçı, şoför ve hizmetlilerden oluşan diğer personel merkezde görev yapar.

OÇEM'lerde görev yapan kişileri tanıdıktan sonra Bağımsız OÇEM'lerin taşınması gereken özelliklere değinmek istiyorum.

2. Bağımsız OÇEM'in Taşınması Gereken Özellikler

1. Bağımsız OÇEM'ler yerleşim birimlerinin; ulaşımı rahat olan, sosyal aktivitelerin gerçekleştirilebileceği bölgelerinde açılmalı.
2. Bağımsız OÇEM'ler otistik çocukların özelliklerine uygun eğitim-öğretim verebilen bağımsız eğitim kurumları özelliği taşınmalı.
3. Merkezde çocukların yaşları ve bireysel özellikleri dikkate alınarak eğitim birimleri oluşturulmalı,
4. Merkezin fiziki yapısı (tuvalet düzeni, materyal vb.) düzenlenirken birimlerindeki çocukların özellikleri göz önünde bulundurulmalı.
5. Merkezde otistik çocukların bireysel farklılıkları doğrultusunda bireysel ve grup eğitimi verebilecek mekanlar olmalı,
6. Merkezde gereksinimlere uygun olarak ayrıca müzik odası, spor salonu, resim atölyesi, çok amaçlı salon, mutfak, gözlem odası, oyun bahçesi, tuvalet vb. bulunmalı,
7. Merkezde müdür, müdür yardımcısı, özel eğitim öğretmenleri, rehber öğretmen, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı, fizyoterapist, usta öğretici ve yardımcı hizmetler personeli yer almalıdır.

Değerli velimiz..... 3.Bölümümüzün sonuna gelmiş bulunuyoruz. Sizlere faydalı olabilmek adına planladığımız bu aile eğitimine katılımınızdan dolayı teşekkür ediyoruz. Bir dahaki bölümde tekrar görüşmek dileğiyle. Hoşça kalın....

4. BÖLÜM

Süre: 20 dakika

Görüntülerin alınacağı ortam: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Görüntülerin izleneceği ortam: Katılımcı ailelerin evleri

Amaçlar

Alt Amaç 4: Otistik çocukların O.Ç.E.M.'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyiş bilgisi.

Alt Amaç 4.1: Aile bireyi, tanılamamanın tanımını söyler.

Alt Amaç 4.2: Aile bireyi, yerleştirmenin tanımını söyler.

Alt Amaç 4.3: Aile bireyi otistik çocukların O.Ç.E.M.'lere alınmasında tanılama, yerleştirme ve işleyişin nasıl yürütüldüğünü söyler.

Alt Amaç 5: OÇEM'lerde sınıf geçme ve mezuniyet bilgisi

Alt Amaç 5.1: Aile bireyi, OÇEM'lerde sınıf geçme ile ilgili esasları söyler.

Alt Amaç 5.2: Aile bireyi, OÇEM'lerde mezuniyet ile ilgili esasları söyler

Yöntem-Teknik:

1.Uzaktan öğretim

Araç-Gereçler

1.Video kamera

2.CD

3.Bilgisayar

Senaryo

Merhaba değerli velimiz....

Aile eğitim programımızın 4. bölümüne geçmiş bulunmaktayız. Bu bölümümüzde otistik çocuğun OÇEM'lere alınmasında tanılanması, yerleştirilmesi ve bu işleyişin nasıl yürütüldüğüne dair konulardan söz edeceğiz. İlk olarak sizinde sıkça duyduğunuz terimlerden olan tanılama ve yerleştirme nedir? sorusuna cevap bulalım.

Tanılama

Özel eğitim gerektiren bireylerin, yeterli ve yetersiz yönleri ile bireysel özelliklerini, ilgilerini belirlemek amacıyla tıbbi, psiko-sosyal, eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecini ifade etmektedir. Her aşamadaki tanılamada, bireyin eğitsel performans düzeyi belirlenir, gelişim alanlarındaki özellikleri değerlendirilir ve bu değerlendirme sonuçları dikkate alınarak eğitim amaçları ve hizmetleri planlanır, en uygun eğitim ortamına yerleştirilmesine karar verilir.

Tanılama, değerlendirme ve yerleştirme sürecinin her aşamasında ailenin de görüşü alınarak katılımı sağlanır. **Yerleştirme** ise tanılaması yapılmış bireyin, ailenin de görüşü alınarak en uygun özel eğitim kuruma yerleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Peki bir çocuğun okulumuza gelene kadar geçirdiği süreçler nelerdir?

Konu başlığımız;

Otistik Çocukların O.Ç.E.M.'lere Alınmasında Tanılama, Yerleştirme ve İşleyiş

Ülkemizde otistik çocukların tanılama ve yerleştirme süreci öğretilebilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır. Bu çocukların özel eğitim kurumuna yerleştirilmesi; tıbbi tanılamadan sonra RAM'da eğitsel tanısı konularak İl Eğitim Kurulu kararıyla yapılır.

Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde otistik çocukların değerlendirilmesinde çeşitli standart ölçeklerden yararlanılmaktadır. Bu ölçeklerden bazıları Portage Gelişim Envanteri, Vineland Uyum Ölçeği, AGTE yani Ankara Gelişim Tarama Envanteri'dir. Bu ölçeklerden kısaca bahsetmek istiyorum.

Portage Gelişim Envanteri 0-6 yaş grubundaki otistik çocukları değerlendirmek amacıyla kullanılan ve aileyle görüşülerek uygulanan bir ölçektir. Bu görüşmeler sonucunda çocuğu motor beceriler, bilişsel beceriler, dil becerileri, özbakım becerileri ve sosyal yaşam becerileri alanında değerlendirir. Yine Ankara Gelişim Tarama Envanteri de çocuğun gelişimini taramada kullanılan bir ölçektir. Diğer bir ölçek ise

Vineland Uyum Ölçeğidir. Bu ölçekte aile ile görüşülerek uygulanan ve çocuğu dört gelişim alanında yani sosyal yaşam becerileri, iletişim becerileri, günlük yaşam becerileri, motor beceriler alanında inceleyen bir ölçektir. Aynı zamanda çocuğun bireysel eğitimi sırasında amaç belirlerken yol gösterici niteliktedir. Şimdi de bir aileye Vineland Uyum Ölçeğinin bir bölümünün uygulamasından alınmış temsili görüntüleri izleyeceksiniz.

(İstanbul İlinde bir rehabilitasyon merkezinde, bir uzman psikolog ve rehabilitasyon merkezine devam eden otistik çocuğu olan bir velinin görüşmelerine ait görüntüler)

Otistik çocukların belirgin özelliklerinden biri de sözel ve sözel olmayan iletişimdeki yetersizlikleridir. Bu yetersizlikleri, eğitsel tanı konulması aşamasında; test alımını zorlaştırdığından zeka bölümünün saptanmasında yanılgılara yol açmaktadır. Bu nedenle geliştirilen projenin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için, açılacak bağımlı ya da bağımsız OÇEM'lere RAM'lar tarafından yönlendirme yapılırken otistik çocukların özelliklerine uygun gözlem skalalarının geliştirilip uygulanması gerekmektedir. Ancak otistik çocukların doğru gözlemlenmesi belirli bir süreç gerektirdiğinden bu gözlem kriterleri aynı zamanda OÇEM'lerin öğrenci kabul kriterleri de olma özelliğini taşımalıdır. Otistik çocuk, belirlenen süre içerisinde aday öğrenci olarak OÇEM'lerde gözlenip, uygun bulunursa kesin kaydı yapılmalıdır. Bu sürecin uygulama aşaması, geliştirilecek yönerge ile şekillendirilmelidir.

OÇEM'lerde Sınıf Geçme İle İlgili Esaslar

Bağımlı OÇEM'e devam eden öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaz. Sekiz yıllık temel eğitim-den sonra öğrencinin durumuna uygun yönlendirme yapılır. Bağımsız OÇEM'de öğrencinin performansları ve yaşı göz önüne alınarak birimler arası geçişi sağlanır.

OÇEM'lerden Mezun Olma İle İlgili Bilgiler

Bağımlı OÇEM'e devam eden öğrencilerin diplomalarında kaynaştırma programlarından yararlandığı veya OÇEM'e devam ettiği ibaresi yazılmaz. Bağımsız

OÇEM'e devam eden öğrenciye bitirme belgesi düzenlenerek verilir.

Değerli velimiz,

4. bölümümüzün sonuna gelmiş bulunmaktayız. 5.bölümümüzde görüşmek üzere, hoşçakalın...

5. BÖLÜM

Süre: 20 dakika

Görüntülerin alınacağı ortam: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

Görüntülerin izleneceği ortam: Katılımcı ailelerin evleri

Amaçlar

Alt Amaç 6: OÇEM’lerde uygulanan OÇEP’in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları bilgisi.

Alt Amaç 6.1: Aile bireyi, OÇEP’in amacını söyler.

Alt Amaç 6.2: Aile bireyi, OÇEP’in içeriğindeki konuları söyler.

Alt Amaç 6.3: Aile bireyi, eğitim öğretimde yapılan ünitelendirilmiş yıllık plandan yararlandığını söyler.

Alt Amaç 6.4: Aile bireyi ünitelendirilmiş yıllık planın amaçlarına ulaşmak için günlük planlardan yararlandığını söyler.

Alt Amaç 6.5: Aile bireyi OÇEM’lerde eğitim-öğretim ortamlarındaki düzenlemelerin neler olması gerektiğini söyler.

Yöntem-Teknik:

1.Uzaktan öğretim

Araç-Gereçler

1.Video kamera

2.CD

3.Bilgisayar

Senaryo

Merhaba değerli velimiz....

5. ve en son bölümümüze hoş geldiniz. Bu bölümümüzde sizlere OÇEM’lerde uygulanan OÇEP’in (Otistik Çocuklar Eğitim Programı) amacı, içeriği, uygulanışı ve eğitim ortamları hakkında bilgile vereceğim.

OÇEP, OÇEM’lerde uygulanan otistik çocukların ihtiyaçlarına göre hazırlanan

amaçlardan oluşan çerçeve bir programdır. Yani öğretmenler, öğrencilerin ihtiyaçları olan beceri ve davranışları bu programdan yararlanarak hazırlarlar. Öğretmen bir öğrenci için gerekli görülen amaçları bu programdan seçer ve çalışmaya başlar.

OÇEP'in amacına bakacak olursak;

OÇEP 3-6, 7-11, 12-15 yaş gruplarındaki otistik çocuklara, özbakım becerilerinden iletişim becerilerine, zihinsel becerilerden sosyal becerilere kadar değişik gelişim alanlarındaki becerileri, çocuğun özelliklerine göre programlamayı kolaylaştırmayı hedefleyen bir çerçeve programdır. Ayrıca program, çocuğun davranış problemlerini azaltarak gereksinimleri olan becerileri kazandırmayı hedeflemektedir.

(Uygulamacı elinde bulunan OÇEP kitabını gösterir.)

Görmüş olduğunuz bu kitap Milli eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu ve bütün OÇEM'lere gönderdiği, bahsi geçen OÇEP'tir.

OÇEP'İN İçeriği'nden bahsederseniz, kısaca;

- Otistik çocukların özellikleri ve otizm
- OÇEP uygulanırken öğretmenler için açıklayıcı ipuçları
- 3-6 yaş çocuklar için hedefler
- 7-11 yaş çocuklar için hedefler
- 12-15 yaş çocuklar için hedefler bulunmaktadır.

Öğretmenler çocuğunuz için belirlediği amaçlara ulaşmada OÇEP'ten yararlanarak kendi hazırladığı çeşitli programlardan yararlanmaktadır. Bunlar Ünitelendirilmiş Yıllık Plan ve Günlük Planlardır. Eğitim-öğretim sürecini planlarken ilk olarak Ünitelendirilmiş yıllık planlardan yararlanılır. Ünitelendirilmiş yıllık planlar ay ay hangi çalışmaların yapılacağını planladığımız bir plan çeşididir.

Ünitelendirilmiş yıllık planda her ay ne çalışacağımızı planladıktan sonra bu amaçları belli bir gün sayısında çalışılacak şekilde paylaştırıp, günlük planlara aktarıyoruz. Böylece her ders, her gün, her hafta, her ay ve yıl boyunca çalışılacak her şeyi belirleyip en uygun programı geliştirmeye çalışırız.

Bu planlamanın her öğrenci için ayrıca yapıldığı unutulmamalıdır.

Şimdi de bu planlardan yararlanarak planladığımız derslerden kesitler izleyeceğiz.

OÇEM'lerdeki Eğitim-Öğretim Ortamı Düzenlemeleri

Eğitim-öğretim ortamının bireysel ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenmesi gereklidir. Bireysel eğitim köşelerinin yanı sıra etkinlik köşeleri düzenlenecek şekilde ortamlar hazırlanmalıdır. Fiziki düzenleme yapılırken eğitim öğretim ortamının her öğrenci için beş metrekare olarak düzenlenmesi gerekir. Bağımsız OÇEM'de mutfak, müzik odası, resim atölyesi ve spor salonu bulunmalı, ayrıca okul öncesi (3-6 yaş grubu), ilköğretim 1.kademe (7-11 yaş grubu) ve ilköğretim 2.kademe (12-15 yaş grubu) birimleri olmalıdır.

Şimdiki görüntülerde birkaç sınıftaki bireysel ve grup çalışmaları için düzenlenmiş sınıf ortamlarını ve etkinlik köşelerini ayrıca okulumuzun mutfak, müzik odası, resim atölyesi ve spor salonuna ait görüntülerini izleyeceksiniz.

(Görüntülerde 2-3 sınıfın bireysel ve grup çalışması için hazırlanmış ortamları ve okulun bahsedilen bölümlerine ait çekimleri bulunmaktadır.)

Amacımız her zaman sizlere yardımcı olabilmek ve en büyük destekçilerimiz olarak size okulumuzla ilgili bilgiler vermektir. Umarım amacımıza ulaşabilmişizdir. Aile eğitim programımıza katılımınızdan dolayı sizlere teşekkür ediyor bir anne- baba olarak çocuğunuzun eğitim kalitesini yükseltecek uygulamalara destek verdiğinizden dolayı sizleri gönülden tebrik ediyorum. Hoşça kalın.....

EK 6 OÇEM HAKKINDA BİLGİLENDİRİCİ EL KİTABI

BÖLÜM 1

1. OTİZM ve OTİSTİK ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Otizm sinir sistemin gelişimsel bir bozukluğu olup davranışsal açıdan tanımlanan ilginç bir sendromdur. Bu cümleyi şöyle de açıklayabiliriz Temelinde karmaşık tıbbi sorunların yer aldığı ancak bu sorunların fiziksel bozukluklara değil de bireyin öğrenme, davranış ve iletişim gibi gelişim alanlarında sıkıntı yaratan bir sendromdur. Bu sendrom yaşam boyu devam eder ve belirtileri yaşa göre değişiklik gösterir.

Otistik sendrom, değişik nedenlere bağlı olarak, 3 yaş öncesinde çocuklarda ortaya çıkan, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlik, oyun ve sosyal ilişki alanlarında bozukluk ve basmakalıp davranışlarla kendini gösteren bir bozukluktur.

Otizm; özellikle erken çocuklukta gözlemlenen problem davranışlar, kaba(gelişmemiş) dil kullanımı ve kendine zarar verebilecek davranışları sergileyen çocukların sahip oldukları doğuştan gelen bir yetersizliktir.

Bütün çocuklar gibi otistik çocukların da kendi içlerinde diğerlerine göre ortak ve farklı yönleri bulunmaktadır. Büyük gruplar incelenerek varılmış ortak özelliklerine beraberce göz atalım. Burada önemle altını çizmek istiyorum, aşağıda sayacağım özelliklerin her otistik çocukta olması beklenmemelidir.

- Göz kontağı kurmakta zorlanırlar. Bazen siz ona bir şeyler söylediğinizde başka yerlere baktığını görebilirsiniz.
- Huzursuz görünürler. Çocuğunuzun bulunduğu ortamlarda bulunan insan sesi, fazla gürültülü ortam, müzik sesi veya herhangi bir obje çocuğunuzu uyabilir ve huzursuz edebilir.
- Sözel veya sözel olmayan(yüz ifadesi gibi) bir takım ifadelere tepki vermeyebilirler. Otistik çocukların işitme engelli çocuklarla karıştırılabildiğini

biliyor muydunuz? Söylenilen bu özellik bazen sizi hiç duymadığını düşündürebilir. Yani sizin sözlerinize, tepkilerinize, yüz hareketlerinize tepki vermekte zorlanabilirler.

- Bazı otistik çocuklarda aynı zamanda zihinsel yetersizlikte bulunabilir. Normal akranlarına göre daha yavaş öğrenebilir, iletişim alanlarında güçlükler yaşayabilirler.
- Etrafındaki bir takım değişikliklere hırçın tepkiler gösterebilirler. Zihinlerinde, yaşadıkları ortamın bir haritasını gezdirirler ve yapılan her küçük değişiklik çocuğun daha fazla stres yaşamasına sebep olur.
- Bazı çocuklar bir takım ses, koku, ışık veya dokunuşa aşırı hassastır.
- Bazı çocuklar ise sıcak, soğuk veya her hangi bir acıya karşı oldukça duyarsızdır. Buna şöyle bir örnek verebiliriz. Bazılarımız baş ağrısını her hangi bir ağrı kesici almadan atlatabilirken, bazılarımız ağrıya dayanıksız olduğundan dolayı daha ağrıyı hisseder hissetmez bir ağrı kesici alır. Yani bazı bireylerin ağrıya, acıya karşı dayanıklılığı fazladır. Çocuğunuzda bu bireylerden biri olabilir...
- Bazı çocuklar ev veya oda düzenlerinin bozulmasına karşı aşırı tepki gösterebilirler. Örneğin; evdeki eşyaların yerleri değiştirilmişse, eşyalar eski yerlerine konulana dek kendini yerden yere vurup, ağlayabilirler.
- Rutin olarak görmeye ya da yapmaya alıştıkları şeyleri severler. Çocuğunuz belli şeyleri kendine göre sıralamaya sokmuş ve bu düzenin bozulmasını istemiyor olabilir.
- Bazı çocuklar çok saldırgan özellikler gösterebilirler. Kendilerine, başkalarına ya da eşyalara zarar verebilirler. İletişim de problem yaşayabildikleri için kendilerini anlatabilmek, isteklerini dile getirmekte zorlanırlar. Dolayısıyla kendilerini engellenmiş, kısıtlanmış hissediyor olabilirler. Örneğin 1 saat boyunca isteklerinizi ve düşüncelerinizi sadece hareketlerinizle anlatmanız gerekse çoğu kişi ne anlatmak istediğinizi anlamayacak bu durum da sizin sinirlenmenize neden olabilecektir. Çocuğunuzun yaşadığı duygular da buna benzer duygulardır.
- Tehlike ve korku duygusu hissetmezler. (Örneğin, korkusuzca trafiğe çıkabilirler.)

- Yemek yeme bozuklukları olabilmektedir.
- Bazı çocuklar yenilmeyen şeyleri yemekten hoşlanabilirler. (Cam, kağıt v.b.)
- İletişim için konuşmayı kullanmakta zorlanırlar.
- Kullandıkları kelimeler genelde sınırlıdır ve genellikle etrafında sık duydukları sözleri tekrar ederler.
- Bazen de konuşulanları tekrarlayabilirler.
- Çoğunlukla insanları değil de objeleri ve cansız varlıkları tercih edebilirler. Yani sizin için önemli olmayan bir nesne onun yanından ayırmayacağı aksi bir durumda çok huzursuzlanacağı bir duruma yol açabilir.
- Diğer çocuklar üzerinde etkili olan bir takım motive ediciler, bu çocuklar üzerinde aynı etkiyi yapmayabilirler.
- Yaşadıkları duygular genellikle anında ve keskindir.
- İhtiyaçları önceliklidir. Örneğin karnı acıktığında beklemekten pek hoşlanmayabilirler.

2. OTİSTİK ÇOCUKLAR İÇİN EĞİTİMİN ÖNEMİ

Eğitimin tüm bireylerin yaşamlarına bir çok yönden önemli katkılar sağladığı kabul edilen bir gerçektir. Otistik çocuklar için de eğitim, onların gerçek yaşama ayak uydurabilmelerine yardımcı olan en etkili yöntemlerdendir. Özellikle sosyal ilişki kurma, iletişim becerileri ve yaratıcı etkinliklerdeki yetersizlikleri ile tanımlanan otistik özellikteki çocukların eğitim ile bir çok beceriyi kazanabildikleri bilinmektedir.

Otistik çocukların bağımsız yaşayabilmeleri, davranış problemlerinin azaltılarak gereksinimleri olan becerileri kazanabilmeleri doğru yöntemlere dayanan eğitimle sağlanabilmektedir. Günümüzde otizmin tıbbi yollarla iyileştirilmesi büyük ölçüde gerçekleşmemiştir. Sevgi, sabır ve anlayışla yoğrulan, eğitimle desteklenen bir yaklaşım tek tedavi şekli olarak görülmektedir.

Otistik çocuklar gerekli olan eğitimi aldıklarında bu eğitim onlara neler kazandıracaktır?

- Gelişimsel becerileri en iyi şekilde kazanacaklar,

- Toplum ile kaynaşmalarını ve sosyalleşecekler,
- Güçlü yanları en üst seviyeye çıkacak,
- Kişisel bakımlarını yapabilme düzeyleri artacak,
- Sosyal yaşam kalitelerini artıracaktır.

3. OTİSTİK ÇOCUKLARIN EĞİTİM ALABİLECEKLERİ OKULLAR

Otistik çocukların ve ailelerin yaşamlarına olumlu katkılar sağlayacak olan özel eğitim hizmetleri çeşitli eğitim kurumlarında verilmektedir. Bu kurumlar kısaca;

Özel Özel Eğitim Okulları, Resmi Özel Eğitim Okulları ve Kaynaştırma Sınıflarıdır.

Bu kurumlardan ilki olan ***özel özel eğitim okulları*** Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel özel eğitim kurumlarında çeşitli alanlarda yetersizlikleri olan çocuklar tam zamanlı ya da yarı zamanlı eğitim görebilmektedirler.

İkincisi ise ***Resmi Özel Eğitim okullarıdır***. Bu okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan ve çeşitli yetersizlikleri olan bireylere yönelik olarak hizmet veren okullardır. Burada çocuklar tam zamanlı yani tüm gün boyunca bütün derslere katılarak ya da yarı zamanlı olarak yani gün içinde sadece belli ders saatleri içinde eğitim görebilmektedirler. Ayrıca meslek kazandırmaya yönelik olarak da hizmet veren devlete bağlı okullar bulunmaktadır.

Hepimizin arzusu öğrencilerimizi bireysel ve grup eğitiminin sonunda kaynaştırma yoluyla eğitime yönlendirebilmektir. ***Kaynaştırma eğitimi***nde, normal gelişen çocukların devam ettiği sınıflarda da eğitim verilmesi söz konusudur. Bu yönlendirmeyi, çocuğun yetersizlik düzeyi ve yaşına göre, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri yapmaktadır. Çocuk herhangi bir özel eğitim okuluna devam ederken aynı zamanda kaynaştırma sınıflarına da devam edebilmektedir.

4. OTİSTİK ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKEN NOKTALAR

Otistik çocuklar için etkili bir eğitim programı sunmak için aşağıdaki noktaları dikkate almak gerekmektedir:

1. Çocuğun sağlığının yerinde olduğundan, kendisini güvenli, tatmin edici bir ortamda hissettiğinden emin olunmalıdır.
2. Uygun olan ve olmayan davranışların ortaya çıkacağı göz önünde tutularak belli bir ortamda, açık ve net açıklamalar ile eğitim verilmelidir.
3. Resimli veya yazılı programlar gibi araç-gereç hazırlanıp, sunulmalıdır.
4. Program, otizme göre değil çocuğun bireysel özelliklerine göre planlanmalıdır.
5. Çocuğun gelecekteki yaşamı için evde, okulda ve toplumda kullanabileceği becerilerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmalıdır.
6. Yeni mekanlara taşınmak dikkatli bir biçimde planlanmalıdır. Yeni okul deneyimleri genellikle dikkatli bir planlama ve yardım gerektirir.
7. Anne, baba diğer aile üyeleri eğitimin tüm aşamalarına katılmalıdır. Çünkü onlar çocuğun geçmişi ve çoğu zaman da öğrenme özellikleri konusunda daha fazla bilgiye sahiptirler. Bu da etkili bir program sunma açısından çok yararlı olabilir.

5. EĞİTİM ALMAMIŞ OTİSTİK ÇOCUKLARIN VE AİLELERİNİN KARŞILAŞABİLECEKLERİ GÜÇLÜKLER

Bir önceki konuda da belirttiğimiz gibi otizmin halen kesin bir tedavisi bulunmamakla birlikte eğitim bu çocuklar için en büyük tedavi yöntemlerinden biridir. Bu çocuklara eğitim ile kazandırılacak birçok davranış ve beceri bulunmaktadır.

Otistik çocuk ailelerinin çoğunlukla karşılaştıkları sorunlardan biri de sosyal yaşamda yapılması uygun görülmeyen davranış problemleridir. Bu problemlerin uygun davranış değiştirme yöntemleri ve bu yöntemlerin uygulanması sırasında ailenin vereceği destek ile giderilmesi mümkündür. Eğitim almayan çocuk ve dolayısıyla çocuğuyla ilgili problemlerde destek görüş alamayan aile, çocuğun bu davranışlarının yaşa göre daha şiddetlenmesine veya değişkenlik göstermesine müdahalede zorluklar yaşayacaktır.

Otistik çocukların eksiklik gösterdiği bir diğer alan ise iletişimidir. Herhangi bir eğitim kurumuna devam etmeyen otistik çocuk, ailesi, yakın çevresi ile girdiği iletişim haricinde diğer bireyler ile çok fazla temasta bulunmazlar. Oysa otistik çocukların eğitim alabilecekleri her hangi bir kuruma devam eden öğrenci günün ilk saatlerinde bile gerek servise bindiğinde gerek diğer ulaşım araçlarında insanlarla iç içe olmayı ve

zamanla kurallara uymayı öğrenecektir. Öğrenci kurumda diğer arkadaşları ile birlikte toplumsal yaşam kurallarını öğrenecek sınıf öğretmeni branş öğretmenleri tarafından verilen eğitimden yararlanacak, günlük yaşam için gerekli olacak diğer becerileri öğrenme fırsatı bulacaktır. Dolayısıyla eğitim almayan çocukların bu becerileri tek başlarına veya ailelerinin desteğiyle öğrenebilmeleri çok zordur. ,Çocuklarının eğitimini alanında uzman görevlilerle birlikte yürüten aileler yaşam kalitelerini artıracak bir çok beceriyi ve davranışı, öğretimin uygulamasındaki püf noktalarını uzmanla konuşarak öğrenebilir, evde karşılaştığı bir çok problemle başa çıkma yöntemleri geliştirerek daha sorunsuz bir yaşam süreceklerdir. .

BÖLÜM 2

1.OÇEM'LERİN ÖZELLİKLERİ

Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM); bireysel farklılıklar ve otistik özelliklerden dolayı mevcut eğitim-öğretim olanaklarından yararlanamayan, 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların özelliklerine ve eğitsel gereksinimlerine yönelik alanda yetişmiş eğitim personeline, kaynaştırma, grup ve bireysel eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim kurumlarıdır.

Bu kurumlar *iki ayrı kategoride* incelenmektedir. Bu sınıflama otistik çocukların özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yapılmaktadır.

Birincisi bağımlı OÇEM'ler.

Bağımlı OÇEM'ler bir ilköğretim okulu bünyesindeki merkezlerdir. Bir yerleşim biriminde (Örneğin bir ilköğretim okulunun bulunduğu mahallede) otistik tanısı olan 3 çocuk varsa, ailelerin Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne başvuruları ile okulun bağımlı OÇEM açılmasına uygun olup olmadığı incelenir. Eğer uygun görülürse Bakanlıkça o okulun bünyesinde bağımlı OÇEM açılabilir. Bağımlı OÇEM'de en çok 3 dersane ve en fazla 9 öğrenci bulunur.

Bağımlı OÇEM'de bireysel ve grup eğitiminin yanı sıra kaynaştırma eğitimi hizmeti sunulmaktadır. **Bağımlı OÇEM'e** kayıt olacak öğrencilerde aşağıdaki kriterlerin olması gerekmektedir:

- İlköğretim çağında olmak
- Tuvalet alışkanlığını kazanmış olmak

Burada kastedilen; tuvaletini kontrol edip, bağımsız olarak tuvaletini yapan çocuklardır. Ancak; çocuk sifon çekme, tuvaletten sonra el yıkama gibi becerileri henüz kazanmamışsa da okula alınabilir.

- Sözel iletişim kurabilmek

Sözel iletişim ile anlatılan; çocuğun alıcı ve ifade edici dilini kazanmış olmasıdır. Ancak sadece alıcı dil becerisi olan, ifade edici dili gelişmemiş çocukların da kaydı yapılmaktadır.

- Yoğun davranış problemlerinin (eğitim-öğretimi aksatacak) olmaması
- Otistik özelliklerinden başka bir yetersizliği olmaması

Burada kastedilen çocuğun otistik özelliklerine ek olarak; işitme, görme ve ortopedik engelinin olmamasıdır.

• Eğitim-öğretimi engellemeyecek derecede psiko-motor gelişime sahip olmak
Bağımlı OÇEM'e kaydolacak çocuğun, küçük ve büyük kas gelişimlerinin, sosyal ortamlara girmelerine engel olmayacak kadar gelişmiş olması gerekmektedir.

İkinci OÇEM türü sadece otistik çocukların bulunduğu özel eğitim merkezleridir. Bu merkezlerde de bireysel, grup, kaynaştırma eğitimi hizmetleri verilmektedir. Sizde çocuğunuzun kayıtlı olduğu okulumuza yani bağımsız OÇEM'lere kayıt olacak öğrencilerde aşağıdaki kriterlerin olması gerekmektedir.

- 3 yaşını doldurmuş olmak
- Tuvalet gereksinimini (3-6 yaş için) haber verebilmek

6 yaş üzeri çocuklar için tuvalet alışkanlığını kazanmış olma koşulu aranmaktadır.

- Okula devamını engelleyecek derecede tedaviye gereksinimi olmamak
- Otistik özelliklerinden başka bir engelinin bulunmaması

Burada kastedilen çocuğun otistik özelliklerine ek olarak; işitme, görme ve ortopedik engelinin olmamasıdır.

İkinci OÇEM türü ise bağımsız OÇEM'lerdir.

Bağımsız OÇEM, sadece otistik çocukların bulunduğu özel eğitim merkezleridir. Bu merkezlerde de bireysel, grup, kaynaştırma eğitimi hizmetleri verilmektedir. Bağımsız OÇEM'e kayıt olacak öğrencilerde aşağıdaki kriterlerin olması gerekmektedir.

- 3 yaşını doldurmuş olmak
- Tuvalet gereksinimini (3-6 yaş için) haber verebilmek

6 yaş üzeri çocuklar için tuvalet alışkanlığını kazanmış olma koşulu aranmaktadır.

- Okula devamını engelleyecek derecede tedaviye gereksinimi olmamak
- Otistik özelliklerinden başka bir engelinin bulunmaması

Burada kastedilen çocuğun otistik özelliklerine ek olarak; işitme, görme ve ortopedik engelinin olmamasıdır.

3. Bağımsız OÇEM'lerin Amaçları

İlk amacımız;

- a. Otistik özelliklerinden kaynaklanan özür ve problemlerinin meydana getirdiği gelişim engellerini ortadan kaldırmak veya etkisini azaltmak

İkinci amaç;

- b. Kendi kendilerine yetecek kadar temel beceri ve alışkanlıklar kazandırılarak bağımsız yaşamalarını sağlamak

Özellikle okulumuzda günlük olarak çalışılan günlük yaşam becerileri dersi, iletişim becerileri dersi, sosyal yaşam becerileri dersi bu amaca hizmet etmektedir.

Diğer amaç;

- c. Problem davranışlarını ortadan kaldırmak veya en aza indirmek.

Öğrenciye uygun, davranış değiştirme yöntemleri ile hayata geçirilen bu amaç öğrencinin sosyal yaşamda normal karşılanan davranışları kazanmasına yönelik bir amaçtır.

Diğer amacımız;

- d. Aile, okul, RAM işbirliği ile otistik çocukları topluma kazandırmak, sosyal yönden gelişimlerini sağlamak.

Bu amaçta özellikle kaynaştırma eğitiminden bahsedilmektedir. Geçen bölümde belirttiğimiz üzere, öğrencilerimizin normal çocuklarla birlikte kaynaştırma eğitiminde bulunmaya uygun hale gelmelerine yardımcı olmak en büyük hedeflerimizdendir. Bu da aile ve okulun çalışmaları ve rehberlik araştırma merkezinin onayı ile olmaktadır.

- e. Merkeze devam eden her bireyin özelliğine uygun bireysel eğitim planları geliştirerek etkili eğitim-öğretim görmelerini sağlamak.

Bu amacımızda her öğrencinin ihtiyacı olan eğitimi vermek üzere , bireye özel yaptığımız planlardan söz edilmektedir. Bu planlar hazırlanırken çocuğunuz ayrıntılı olarak değerlendirilir ve çocuğunuza özel, onun ihtiyacını karşılayacak nitelikte programlar hazırlanarak etkili bir eğitim-öğretim sunulur.

Diğer amaç;

- f. Merkeze devam eden her bireyin özelliğine uygun kaynaştırma yoluyla eğitim

programları hazırlanarak, belirlenen ders ve saatlerde ilköğretim sınıflarında eğitim öğretim görecer sosyalleşmelerini sağlamaktır.

- g. Çocukların beceri ve yeteneklerini geliştirerek, aile ve toplum içinde üretken olmalarını sağlamak.

Bu amacımızda çocukların el becerilerini geliştirecek, belki de yeteneklerini ortaya çıkaracak iş atölyelerinden bahsedilmiştir. Bildiğiniz üzere okulumuzda da resim atölyesi, el sanatları atölyesi, seramik atölyesi, dokuma atölyesi bulunmakta ve öğrencilerin el becerilerini geliştirmelerine yönelik derslere katılmaları sağlanmaktadır. Sizlere birazdan izleyeceğimiz görüntülerde bu atölyeleri ve burada yapılan çalışmaları göstermek istiyorum.

Son amacımız;

- h. Merkezde kazandırılan beceri ve alışkanlıkların işlevselliğini ve sürekliliğini sağlamak

amacıyla "Aile Eğitim Programları" geliştirerek, ailelerin eğitilmelerini sağlamaktır.

Okulumuzda gerçekleştirilen aile eğitimi toplantıları ve dolayısıyla sizin katılmış olduğunuz bu program gibi etkinlikler bu amacı karşılamaya yöneliktir.

4.OÇEM’lerde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Otistik Çocuklar Eğitim Merkezlerinde; çocukların eğitimlerine yönelik olarak hazırlanan eğitim programları, bireysel, grup ve kaynaştırmaya yönelik uygulamalar ile gerçekleştirilmektedir.

Bu uygulamalardan ilki **Bireysel Eğitim Programları**’dır.

a. Bireysel Eğitim Programları

OÇEM’lerde bireysel eğitim çocukla çalışılırken, çocuğun eğitsel performansı ve bireysel özellikleri de göz önünde bulundurularak planlamalar yapılır. Çocuğa daha önceden belirlenmiş gün ve saatte, kendi özelliklerine uygun bir plana dayalı eğitim verilir.

Çocuğu sosyal gelişim yönünden grup ve kaynaştırma eğitimine hazırlarken bir yandan da akademik olarak desteklemek için bireysel eğitim uygulanmaktadır. Gelişme

gösteren ve grup ve kaynaştırma eğitimine başlatılan çocuğa gerektiğinde bireysel eğitimle destek verilir.

İkinci uygulama biçimi grup eğitimi uygulamalarıdır.

b. Grup eğitimi uygulamaları

Performans, yaş ve özellikleri açısından birbirlerine yakın çocuklar için grup eğitim planları hazırlanarak eğitim verilmektedir. Grup eğitimlerinde sınıfta bulunan öğrenci sayısı 2-4 arasındadır.

Üçüncü uygulama biçimi ise kaynaştırma eğitimidir.

c. Kaynaştırma Eğitimi

OÇEM'e devam eden çocukların grup ve bireysel eğitiminin sonunda normal akranlarıyla aynı ortamda bulunarak kaynaştırılması amaçlanmaktadır. Kaynaştırma eğitimi alması uygun bulunan öğrencinin, hangi okulda, hangi derse, ne kadar süre ile gideceği planlanır ve bu planlama doğrultusunda çocuk, kaynaştırma eğitimi almaya başlar.

BÖLÜM 3

1.OÇEM'LERDE GÖREV ALAN KİŞİLER

- Müdür
- Müdür yardımcısı
- Özel eğitim öğretmenleri
- Rehber öğretmen
- Psikolog
- Branş öğretmenleri
- Yardımcı öğretmenler
- Fizyoterapist
- Kat hizmetlileri, şoför v.b.

Müdür: Müdür, kanun yönetmelik, genelge, yönerge, proje, ve programlara uygun olarak etkinliklerin işleyişinden sorumludur. Mekanın tertip ve düzenini sağlar. OÇEM personelinin önerilerini dikkate alarak gerekli önlemleri alır.

Müdür Yardımcısı: Projenin işleyişinden sorumludur. RAM, ilçe milli eğitim müdürlüğü, il milli eğitim müdürlüğü ve bakanlık arasında bilgi alışverişini sağlar. Projenin işleyişi ve uygulamaya ilişkin haftalık, aylık ve dönemlik raporlar hazırlar. Etkinliklerin planlarını imzalar.

Özel Eğitim Öğretmenleri: Eğitim-öğretim etkinliklerini planlar ve gerçekleştirir. Öğrenci ile ilgili bilgileri, gelişimleri ve değerlendirmeleri kaydeder. Çocuğun eğitimine yönelik etkinliklere ailenin katılımını ve bilgilendirilmesini sağlar.

- a. Öğrencilerin eğitimlerini ve gelişmelerini sürdürmeleri için gerekli olan becerilerin kazandırılmasına ilişkin eğitsel terapi çalışmalarını bireysel ve grup etkinlikleri şeklinde yürütür.
- b. Öğrencinin özü, kişilik yapısı, gelişim özellikleri ile ilgi ve yeteneklerine uygun bireysel ya da grup eğitsel programları hazırlar, geliştirir ve sonuçlarını değerlendirir.
- c. Bu programların uygulanabilmesi için uygun fiziki ortam ile araç-gereç gereksinimini belirler ve yönetime iletir.
- d. Yürütülen etkinliklerin çocukların gelişimlerine olan katkılarını değerlendirir ve

- öğrencileri sürekli izleyerek gelişim durumlarını belli aralıklarla kaydeder.
- e. Öğrencilerin mesleki ve eğitsel yönlendirilmelerinde; özür türü ve özelliklerine uygun kararlar alınabilmesi için diğer alan uzmanlarıyla iş birliği yapar.
  - f. Ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere, özel eğitim yöntem ve teknikleri ile eğitim materyalleri ve bunların sınıf ve ev ortamında amaca uygun olarak kullanılması konularında bilgi verir.
  - g. Özel eğitime ilişkin bilimsel gelişmeleri izler ve çalışmalarında bunlardan yararlanır.

Rehber Öğretmen: Rehberlik ve Araştırma merkezince okula yönlendirilmesi yapılan öğrencilerle görüşerek, eğitsel performanslarının sonucuna göre öğrencinin okula kabul edilip edilmeyeceği konusunda görüş bildirir. Kaydı yapılan öğrencilerin seviye ve yaş gruplarına göre sınıflara yerleştirilmelerini sağlar. Kayıt aşamasından itibaren sınıf öğretmeniyle birlikte, uygulanan eğitim programı hakkında ailenin bilgilendirilmesine yardımcı olur. Öğrencinin eğitim olanaklarından en üst seviyede yararlanması için ailenin de eğitim programına katılması için rehberlik eder.

OÇEM'e devam eden öğrencilerin toplu dosyalarını OÇEM'in sınıf öğretmeniyle birlikte düzenler. Yıl içinde öğrencinin gösterdiği başarı ve performansı sınıf öğretmeni ile birlikte değerlendirerek öğrencinin kaynaştırma eğitimine gidip gitmeyeceğine karar verir. Kaynaştırma için uygun görülen öğrencinin gideceği okul ile görüşerek kaynaştırma için uygun ortam sağlanmasını ve gerekli bilgi akışını sağlar. Kaynaştırma uygulaması sürecinde öğrencinin gelişimini takip eder.

Psikolog: Bağımsız OÇEM'e devam eden çocukların psikolojik gelişimlerini ve yeteneklerini test, teknik ve ölçeklerle saptar ve gerektiğinde terapi uygulayarak sağaltım yoluna gider. Aile eğitimi konusunda rehber öğretmenlerle işbirliği yaparak aileyi yönlendirir.

Sosyal Hizmet Uzmanı: Sosyal hizmet uzmanlarının koruyucu-önleyici, iyileştirici-geliştirici ve rehabilite edici fonksiyonları vardır. Bağımsız OÇEM öğrencilerinin ailelerini sosyal yardımlar ve sosyal haklar konusunda yönlendirir. Özürlü kimlik kartı, sakatlık aylığı, vergi indirimleri gibi konularda ailelere rehberlik eder. Rehber

öğretmenlerle birlikte çocuklara yönelik sosyal etkinlikleri organize eder, eğitim seminerleri düzenler. Sosyal güvencesi olmayan ya da maddi durumu yetersiz öğrencileri tespit etmek için sosyal inceleme raporu oluşturur, rapor sonucuna göre çocuk ve aileye ayni ve nakdi yardım sağlama yollarına başvurur. Problem davranış gösteren öğrencilerin evlerine, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen ile birlikte ev ziyaretine gider.

Branş Öğretmenleri: Bağımsız OÇEM'deki dersane sayısı ve ders saatlerine uygun yeterli sayıda müzik, resim, beden eğitimi ve iş eğitimi branş öğretmeni görevlendirilir.

Yardımcı Öğretmenler (Usta Öğretici): Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretmene, öğretmenin belirlediği konularda yardım eder.

Diğer Personel: Bakanlığın saptadığı sayıda memur, kaloriferci, ahçı, şoför ve hizmetlilerden oluşan diğer personel merkezde görev yapar.

2. Bağımsız OÇEM'in Taşınması Gereken Özellikler

1. Bağımsız OÇEM'ler yerleşim birimlerinin; ulaşımı rahat olan, sosyal aktivitelerin gerçekleştirilebileceği bölgelerinde açılmalı.
2. Bağımsız OÇEM'ler otistik çocukların özelliklerine uygun eğitim-öğretim verebilen bağımsız eğitim kurumları özelliği taşınmalı.
3. Merkezde çocukların yaşları ve bireysel özellikleri dikkate alınarak eğitim birimleri oluşturulmalı,
4. Merkezin fiziki yapısı (tuvalet düzeni, materyal vb.) düzenlenirken birimlerindeki çocukların özellikleri göz önünde bulundurulmalı.
5. Merkezde otistik çocukların bireysel farklılıkları doğrultusunda bireysel ve grup eğitimi verebilecek mekanlar olmalı,
6. Merkezde gereksinimlere uygun olarak ayrıca müzik odası, spor salonu, resim atölyesi, çok amaçlı salon, mutfak, gözlem odası, oyun bahçesi, tuvalet vb. bulunmalı,
7. Merkezde müdür, müdür yardımcısı, özel eğitim öğretmenleri, rehber öğretmen, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı, fizyoterapist, usta öğretici ve yardımcı hizmetler personeli yer almalıdır.

BÖLÜM 4

1.TANILAMA, YERLEŞTİRME, İŞLEYİŞ

Tanılama

Özel eğitim gerektiren bireylerin, yeterli ve yetersiz yönleri ile bireysel özelliklerini, ilgilerini belirlemek amacıyla tıbbi, psiko-sosyal, eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecini ifade etmektedir.

Her aşamadaki tanılamada, bireyin eğitsel performans düzeyi belirlenir, gelişim alanlarındaki özellikleri değerlendirilir ve bu değerlendirme sonuçları dikkate alınarak eğitim amaçları ve hizmetleri planlanır, en uygun eğitim ortamına yerleştirilmesine karar verilir. Tanılama, değerlendirme ve yerleştirme sürecinin her aşamasında ailenin de görüşü alınarak katılımı sağlanır

Yerleştirme

Tanılaması yapılmış bireyin, ailenin de görüşü alınarak en uygun özel eğitim kuruma yerleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Tanılama, Yerleştirme ve İşleyiş

Ülkemizde otistik çocukların tanılama ve yerleştirme süreci öğretilebilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır. Bu çocukların özel eğitim kurumuna yerleştirilmesi; tıbbi tanılamadan sonra RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi)' da eğitsel tanısı konularak İl Eğitim Kurulu kararıyla yapılır.

Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde otistik çocukların değerlendirilmesinde çeşitli standart ölçeklerden yararlanılmaktadır. Bu ölçeklerden bazıları Vineland Uyum Ölçeği, Portage Gelişim Envanteri, AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri) dir.

Portage Gelişim Envanteri 0-6 yaş grubundaki otistik çocukları değerlendirmede kullanılan ve aileyle görüşülerek uygulanan bir ölçektir. Bu görüşmeler sonucunda

çocuğu motor beceriler, bilişsel beceriler, dil becerileri, özbakım becerileri ve sosyal yaşam becerileri değerlendirilir. Yine AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri)'de çocuğun gelişimini taramada kullanılan bir ölçektir. Diğer bir ölçek ise Vineland Uyum Ölçeğidir. Bu ölçekte aileyle görüşülerek uygulanan ve çocuğu 4 gelişim alanında yani sosyalleşme, iletişim, günlük yaşam becerileri ve motor beceriler alanında inceleyen bir ölçektir. Aynı zamanda çocuğun bireysel eğitimi sırasında amaç belirlerken yol gösterici niteliktedir.

Otistik çocukların belirgin özelliklerinden biri de sözel ve sözel olmayan iletişimdeki yetersizlikleridir. Bu yetersizlikleri, eğitsel tanı konulması aşamasında; test alımını zorlaştırdığından zeka bölümünün saptanmasında yanılgılara yol açmaktadır. Bu nedenle geliştirilen projenin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için, açılacak bağımlı ya da bağımsız OÇEM'lere RAM'lar tarafından yönlendirme yapılırken otistik çocukların özelliklerine uygun gözlem skalalarının geliştirilip uygulanması gerekmektedir. Ancak otistik çocukların doğru gözlemlenmesi belirli bir süreç gerektirdiğinden bu gözlem kriterleri aynı zamanda OÇEM'lerin öğrenci kabul kriterleri de olma özelliğini taşımalıdır. Otistik çocuk, belirlenen süre içerisinde aday öğrenci olarak OÇEM'lerde gözlenip, uygun bulunursa kesin kaydı yapılmalıdır. Bu sürecin uygulama aşaması, geliştirilecek yönerge ile şekillendirilmelidir.

2. OÇEM'LERDE SINIF GEÇME VE MEZUNİYET KOŞULLARI

OÇEM'lerde Sınıf Geçme İle İlgili Esaslar

Bağımlı OÇEM'e devam eden öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaz. Sekiz yıllık temel eğitim-den sonra öğrencinin durumuna uygun yönlendirme yapılır. Bağımsız OÇEM'de öğrencinin performansları ve yaşı göz önüne alınarak birimler arası geçişi sağlanır.

OÇEM'lerden Mezun Olma İle İlgili Bilgiler

Bağımlı OÇEM'e devam eden öğrencilerin diplomalarında kaynaştırma programlarından yararlandığı veya OÇEM'e devam ettiği ibaresi yazılmaz. Bağımsız OÇEM'e devam eden öğrenciye bitirme belgesi düzenlenerek verilir.

BÖLÜM 5

OÇEM'LERDE UYGULANAN OTİSTİK ÇOCUKLAR EĞİTİM PROGRAMI (OÇEP)'NİN AMACI, İÇERİĞİ, UYGULANIŞI VE EĞİTİM ORTAMLARI

OÇEP'in Amacı

OÇEP 3-6, 7-11, 12-15 yaş gruplarındaki otistik çocuklara, özbakım becerilerinden iletişim becerilerine, zihinsel becerilerden sosyal becerilere kadar değişik gelişim alanlarındaki becerileri, çocuğun özelliklerine göre programlamayı kolaylaştırmayı hedefleyen bir çerçeve programdır. Ayrıca program , çocuğun davranış problemlerini azaltarak gereksinimleri olan becerileri kazandırmayı hedeflemektedir.

OÇEP'İN İçeriği

OÇEP'in içeriğinde kısaca;

- Otistik çocukların özellikleri ve otizm
- OÇEP uygulanırken öğretmenler için açıklayıcı ipuçları
- 3-6 yaş çocuklar için hedefler
- 7-11 yaş çocuklar için hedefler
- 12-15 yaş çocuklar için hedefler bulunmaktadır.

OÇEP'in İçeriğindeki Belirlenen Amaçlara Ulaşmada Hazırlanan Ünitelendirilmiş Yıllık Plan ve Günlük Planlar

Öğretmenler çocuğunuz için belirlediği amaçlara ulaşmada OÇEP'ten faydalanarak hazırladığı çeşitli planlardan yararlanmaktadır. Bunlar Ünitelendirilmiş Yıllık Plan ve Günlük Planlardır.

Eğitim-öğretim sürecini planlarken ilk olarak ünitelendirilmiş yıllık planlardan yararlanır. Bölümlendirilmiş yıllık planlar ay ay hangi çalışmaların yapılacağını planladığımız plan çeşididir. Ünitelendirilmiş yıllık planda her ay ne çalışılacağı planlandıktan sonra bu amaçlar dönem boyunca bulunan gün sayısında çalışılacak şekilde paylaşılıp günlük planlara aktarılır. Böylece her ders, her gün, her ay ve yıl

boyunca öğrenciyle çalışılacak her çalışmayı belirleyip, öğrenci için en uygun planı geliştirmeye çalışırız.

Bu planlamanın her öğrenci için ayrı ayrı yapıldığı unutulmamalıdır.

OÇEM'lerdeki Eğitim-Öğretim Ortamı Düzenlemeleri

Eğitim-öğretim ortamının bireysel ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenmesi gereklidir. Bireysel eğitim köşelerinin yanı sıra etkinlik köşeleri düzenlenecek şekilde ortamlar hazırlanmalıdır. Fiziki düzenleme yapılırken eğitim öğretim ortamının her öğrenci için beş metrekare olarak düzenlenmesi gerekir. Bağımsız OÇEM'de mutfak, müzik odası, resim atölyesi ve spor salonu bulunmalı, *ayrıca okul öncesi (3-6 yaş), ilköğretim 1.kademe (7-11 yaş) ve ilköğretim 2.kademe (12-15 yaş) birimleri* olmalıdır.

EK 7

BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME SORULARI ve CEVAP ANAHTARLARI

ADI-SOYADI:.....

Sayın Velimiz,

Aşağıda aile eğitimi programında bu hafta işlenmiş olan konulara ait 8 adet doğru-yanlış sorusu bulunmaktadır. Önce soruların hepsini yanıtlamaya çalışınız. Fikrinizin olmadığı sorular için önce el kitapçığındaki bu bölümü tekrar okuyunuz. Arka sayfadaki cevap anahtarına en son bakınız. Daha sonra cevapladığınız bu soruları en geç Perşembe günü servis görevlisine veriniz.

1. BÖLÜM SORULARI

1. Otizm genellikle erken çocuklukta gözlemlenen davranış problemleri, dil kullanımında yetersizlik gibi alanlarda kendini gösteren bir yetersizliktir.

a) Doğru   b) Yanlış

2. Otistik bireylerde konuşulanı tekrarlama gözlemlenebilir.

a) Doğru   b) Yanlış

3. Otistik çocuklara verilen eğitimle, bu çocukların güçlü yönleri bastırılacak ve bu yönlerin en alt seviyeye inmesi sağlanacaktır.

a) Doğru   b) Yanlış

4. Kaynaştırma eğitimi, otistik çocuklara verilen bir özel eğitim hizmetidir.

a) Doğru   b) Yanlış

5. Kaynaştırma eğitiminde, otistik çocuk kendisi gibi otizmden etkilenmiş bireyler arasında eğitim görür.

a) Doğru   b) Yanlış

6. Kaynaştırmaya devam eden başka bir kurumda eğitim alamaz.

a) Doğru   b) Yanlış

7. Otistik bir bireye hazırlanan program otizme göre değil çocuğun bireysel özelliklerine göre hazırlanmalıdır.

a) Doğru   b) Yanlış

8. Otistik bireylerin mümkün olduğunca iletişime girebilecekleri ortamlardan uzaklaştırılması gerekir.

a) Doğru   b) Yanlış

BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME SORULARI ve CEVAP ANAHTARLARI

ADI-SOYADI:.....

Sayın Velimiz,

Aşağıda aile eğitimi programında bu hafta işlenmiş olan konulara ait 8 adet doğru-yanlış sorusu bulunmaktadır. Önce soruların hepsini yanıtlamaya çalışınız. Fikrinizin olmadığı sorular için önce el kitapçığındaki bu bölümü tekrar okuyunuz. Arka sayfadaki cevap anahtarına en son bakınız. Daha sonra cevapladığımız bu soruları en geç Perşembe günü servis görevlisine veriniz.

2. BÖLÜM SORULARI

1. OÇEM'ler 7-20 yaş grubundaki otistik çocukların özelliklerine uygun, eğitsel alandaki gereksinimlerini karşılayan kurumlardır.

a) Doğru b) Yanlış

2. OÇEM'ler bağımlı ve bağımsız OÇEM'ler olarak iki ayrı kategoride incelenir.

a) Doğru b) Yanlış

3. Bağımlı OÇEM'de kaynaştırma eğitimi sunulmamaktadır.

a) Doğru b) Yanlış

4. . Bağımsız OÇEM'lerin amaçlarından bir tanesi de her bireyin özelliğine uygun program geliştirerek etkili eğitim öğretim görmelerini sağlamaktır.

a) Doğru b) Yanlış

5. Bağımsız OÇEM'lerde çocukların el becerilerini geliştirmek üzere açılmış atölyeler bulunmaktadır.

a) Doğru b) Yanlış

6. Öğrenciye uygun davranış değiştirme programının amacı öğrencinin normal karşılanan davranışları kazanmasına yardımcı olmaktır.

a) Doğru b) Yanlış

7. Bağımsız OÇEM'lerde grup eğitiminde bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmaktadır.

a) Doğru b) Yanlış

8. Kaynaştırma eğitiminde otistik çocuk için normal ilköğretim müfredatı uygulanmaktadır.

a) Doğru b) Yanlış

BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME SORULARI ve CEVAP ANAHTARLARI

ADI-SOYADI:.....

Sayın Velimiz,

Aşağıda aile eğitimi programında bu hafta işlenmiş olan konulara ait 8 adet doğru-yanlış sorusu bulunmaktadır. Önce soruların hepsini yanıtlamaya çalışınız. Fikrinizin olmadığı sorular için önce el kitapçığındaki bu bölümü tekrar okuyunuz. Arka sayfadaki cevap anahtarına en son bakınız. Daha sonra cevapladığımız bu soruları en geç Perşembe günü servis görevlisine veriniz.

3. BÖLÜM SORULARI

1. Özel eğitim öğretmenleri hazırlanan programların uygulanmasını bireysel ve grup etkinlikleriyle sürdürür.

- a) Doğru   b) Yanlış

2. Branş öğretmenlerinin öğrencilerin dosyalarını, öğrencinin öğretmeniyle birlikte hazırlaması gerekir.

- a) Doğru   b) Yanlış

3. Bağımsız OÇEM'lerde çocukların yaş ve bireysel özellikleri dikkate alınarak birimler oluşturulur.

- a) Doğru   b) Yanlış

4. Sosyal hizmet uzmanının rehabilite edici özelliği vardır.

- a) Doğru   b) Yanlış

5. Sosyal hizmet uzmanının görevi öğrenciye yönelik yıllık eğitim programı hazırlamaktır.

- a) Doğru   b) Yanlış

6. Psikolog, rehber öğretmen ve sosyal hizmet uzmanı ailelerin paylaşım yoluyla gerginliklerini atmada ailelere yardımcı olurlar.

- a) Doğru   b) Yanlış

7. Bağımsız OÇEM'lere gelen öğrencilerin yönlendirmesini rehabilitasyon merkezleri yapmaktadır.

- a) Doğru   b) Yanlış

8. Psikolog Bağımsız OÇEM'lerde fiziki ortam ve araç gereç gereksinimini yönetime bildirmekle görevlidir.

- a) Doğru   b) Yanlış

BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME SORULARI ve CEVAP ANAHTARLARI

ADI-SOYADI:.....

Sayın Velimiz,

Aşağıda aile eğitimi programında bu hafta işlenmiş olan konulara ait 8 adet doğru-yanlış sorusu bulunmaktadır. Önce soruların hepsini yanıtlamaya çalışınız. Fikrinizin olmadığı sorular için önce el kitapçığındaki bu bölümü tekrar okuyunuz. Arka sayfadaki cevap anahtarına en son bakınız. Daha sonra cevapladığımız bu soruları en geç Perşembe günü servis görevlisine veriniz.

4. BÖLÜM SORULARI

1. Tanılama yapılırken çocuğun bireysel özellikleri dikkate alınmaz.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
2. Tanılamanın her aşamasında ailenin görüşü alınır.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
3. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde otistik çocukların değerlendirilmesinde standart testlerden yararlanılmaktadır.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
4. Otistik çocukların değerlendirilmesinde kullanılan Vineland Uyum Ölçeği aileyle görüşülerek uygulanan standart bir ölçektir.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
5. Otistik çocukların iletişim alanında zorlanmaları değerlendirme aşamasında her hangi bir probleme yol açmaz.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
6. Otistik çocukların tıbbi tanılarını yapmada Rehberlik Araştırma Merkezi görevlidir.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
7. Ülkemizde otistik çocukların tanılama ve yerleştirme süreci öğretilebilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış
8. Bağımsız OÇEM'lerde öğrenci birimler arasında geçiş yapamaz.
  - a) Doğru
  - b) Yanlış

BÖLÜM SONU DEĞERLENDİRME SORULARI ve CEVAP ANAHTARLARI

ADI-SOYADI:.....

Sayın Velimiz,

Aşağıda aile eğitimi programında bu hafta işlenmiş olan konulara ait 8 adet doğru-yanlış sorusu bulunmaktadır. Önce soruların hepsini yanıtlamaya çalışınız. Fikrinizin olmadığı sorular için önce el kitapçığındaki bu bölümü tekrar okuyunuz. Arka sayfadaki cevap anahtarına en son bakınız. Daha sonra cevapladığımız bu soruları en geç Perşembe günü servis görevlisine veriniz.

5. BÖLÜM SORULARI

1. OÇEP otistik çocuklar için geliştirilmiş bir gelişim tarama envanteridir.

a) Doğru   b) Yanlış

2. Otistik çocuklara bireysel özelliklerine uygun program hazırlanırken OÇEP'ten faydalanılır.

a) Doğru   b) Yanlış

3. OÇEP'te bağımsız OÇEM'de yaş gruplarına ait ayrı ayrı hedefler bulunmaktadır.

a) Doğru   b) Yanlış

4.OÇEM'lerde her öğrenci ayrı bireye özel planlama yapılır.

a) Doğru   b) Yanlış

5. Bağımsız OÇEM'lerde 7-11 yaş grubu okul öncesi birimi kapsamında yer alır.

a) Doğru   b) Yanlış

6.Günlük plan, çocuğun özelliklerine göre programlamayı kolaylaştırmayı hedefleyen bir çerçeve programdır.

a) Doğru   b) Yanlış

7. OÇEP'in içeriğinde bulunan konulardan biri de “Otistik çocukların özellikleri ve otizm”dir.

a) Doğru   b) Yanlış

8. Fiziki düzenleme yapılırken eğitim-öğretim ortamı sadece grup eğitimine göre programlanır.

a) Doğru   b) Yanlış

EK 8
AİLE EĞİTİM PROGRAMI HAKKINDA DEĞERLENDİRME
VE SONTEST İÇİN GÖNDERİLEN DUYURU FORMU.

(Deney Grubu)

Sayın Velimiz,

OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitim Programıyla ilgili görüşlerinizi almak ve son değerlendirme oturumunu yapmak için, okulumuz toplantı salonunda 01.06.2006 Perşembe günü saat 13:30 toplantı düzenlenecektir. Toplantıya katılmanızı önemle rica ederim.

Özel Eğitim Öğretmeni
Gamze YÜCEL

EK 8 (Devam)

(Kontrol Grubu)

Sayın Velimiz,

OÇEM Hakkında Bilgilendirici Aile Eğitim Programıyla ilgili görüşlerinizi almak ve son değerlendirme oturumunu yapmak için, okulumuz toplantı salonunda 02.06.2006 Cuma günü saat 13:30 toplantı düzenlenecektir. Toplantıya katılmanızı önemle rica ederim.

Özel Eğitim Öğretmeni
Gamze YÜCEL

EK 9
DENEY VE KONTROL GRUBU OÇEM BİLGİ TESTİ
ÖNTEST SONTEST SONUÇLARI

DENEY GRUBU

NO	çalışma grubu	öntest doğru sayısı	öntest yanlış sayısı	ÖNTEST PUANI	sontest doğru sayısı	sontest yanlış sayısı	SONTEST PUANI
4	D	17	23	42.5	32	8	80
7	D	18	22	55	36	4	90
10	D	22	18	55	36	4	90
11	D	10	30	25	32	8	80
15	D	7	33	17.5	21	19	52.5
17	D	12	28	30	30	10	75
19	D	17	23	42.5	31	9	77.5
20	D	20	20	50	36	4	90
24	D	8	32	20	23	17	57.5
26	D	13	27	32.5	32	8	80
28	D	25	15	62.5	28	12	70
30	D	19	21	47.5	30	10	75
32	D	22	18	55	31	9	77.5
34	D	9	31	22.5	37	3	92.5
35	D	22	18	55	29	11	72.5
36	D	32	8	80	35	5	87.5
37	D	15	25	37.5	34	6	85
40	D	17	23	42.5	35	5	87.5
43	D	22	18	55	33	7	82.5
44	D	11	29	27.5	28	12	70
48	D	19	21	47.5	29	11	72.5
50	D	27	13	67.5	33	7	82.5
52	D	16	24	40	34	6	85
54	D	22	18	55	35	5	87.5
55	D	28	12	70	33	7	82.5
56	D	24	16	60	35	5	87.5
59	D	18	22	45	34	6	85
60	D	19	21	47.5	34	6	85
61	D	19	21	47.5	36	4	90
64	D	16	24	40	36	4	90
66	D	17	23	42.5	26	14	65
67	D	27	13	67.5	36	4	90
68	D	24	16	60	31	9	77.5
69	D	14	26	35	27	13	67.5
72	D	14	26	35	31	9	77.5
74	D	19	21	47.5	38	2	95

KONTROL GRUBU

NO	çalışma grubu	öntest doğru sayısı	öntest yanlış sayısı	ÖNTEST PUANI	sontest Doğru sayısı	Sontest yanlış sayısı	SONTEST PUAN
1	K	12	28	30	9	31	22.5
3	K	14	26	35	14	26	35
5	K	16	24	40	13	27	32.5
6	K	17	23	42.5	19	21	47.5
8	K	15	25	37.5	12	28	30
9	K	18	22	45	12	28	30
12	K	6	34	15	8	32	20
13	K	13	27	32.5	12	28	30
14	K	8	32	20	6	34	15
16	K	11	29	27.5	8	32	20
18	K	10	30	25	11	29	27.5
21	K	8	32	20	14	26	35
22	K	19	21	47.5	18	22	45
23	K	17	23	42.5	19	21	47.5
25	K	14	26	35	13	27	32.5
27	K	10	30	25	12	28	30
29	K	17	23	42.5	17	23	42.5
31	K	11	29	22.5	14	26	35
33	K	6	34	15	3	37	7.5
38	K	9	31	22.5	11	19	27.5
39	K	11	29	27.5	9	31	22.5
41	K	8	32	20	9	31	22.5
42	K	13	27	32.5	14	26	35
45	K	21	19	52.5	18	22	45
46	K	12	28	30	10	20	25
47	K	18	22	45	15	25	37.5
49	K	18	22	45	17	23	42.5
51	K	14	26	35	15	25	37.5
53	K	9	31	22.5	10	30	25
57	K	6	34	15	3	37	7.5
58	K	15	25	37.5	13	27	32.5
62	K	25	15	62.5	23	17	57.5
65	K	20	20	50	16	24	40
70	K	13	27	32.5	10	30	25
71	K	17	23	42.5	17	23	42.5
73	K	17	23	42.5	12	28	30

KAYNAKÇA

- Akkök, Füsün. “Davranışsal Yaklaşım Dayalı Anne-Baba Rehberliğinin Öğretilbilir Çocukların Özbakım Becerilerinin Gelişimine Etkisi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi 1984.
- Alkan, Cevat. **Eğitim Teknolojisi ve Uzaktan Eğitimin Kavramsal Boyutları** Uzaktan Eğitim Yaz 1998/Kış 1999, 5-10, 1998.
- Amerikan Psikiyatri Birliği **Psikiyatride Hastalıkların Tanılanması ve Sınıflandırılması Elkitabı**, Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000’den Çeviren: Köroğlu, E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2001.
- Aydın, Aydan. “Otistik Çocuk Sahibi Annelerine Yönelik Bir Eğitim Programı Modeli.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2002.
- Baird, Gillian, Cass, Hilary, Slonims, Vicky “Clinical Review Diagnosis of Autism.” **BMJ**, August 2003, Volume 327: 488-493
- Batu, Sema. “Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri”, **Özel Eğitim**, 3.Baskı, Ünite 2, Anadolu Üniversitesi Yayınları 2004.
- _____ “Kaynaştırma Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri” **Özel Eğitim Dergisi** 2 (4), 35-47, 2000.
- Birkan, Bünyamin. “Küçük Adımlar Kursu’nun Gelişim Geriliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Küçük Adımlar’ı Uygulama Becerilerini Kazanmalarına Etkisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

Cavkaytar, Atilla. “Özel Eğitimde Anne-Baba Katılımı”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 9, 1-2: Güz 1999, ss. 97-106

_____ **“Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği”**. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1159, Eğitim Fakültesi Yayınları Eskişehir ,1999.

_____ **“Anne ve Sınıf Öğretmenlerinin Birlikte Eğitiminin Zihin Engelli Çocukların Özbakım ve Ev İçi Becerilerini Öğrenmelerine Katkısı (ÖZEBÖP Uygulaması)”** 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde, Sunulan Bildiri, Edirne, 1998.

Çelik, Recai Ramazan. “Zihin Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Okulda Anne-Baba Katılımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.

Demiray, Uğur. **Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamalarını Konu Alan Araştırmalar Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Birinci Uzaktan Eğitim Sempozyumu, 15-16 Kasım 1999**. Ankara: Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı Yayını. 1999.ss.87-92.

_____ **İlkeleri, İşleyişleri ve Örnekleriyle Dünyada Açıköğretim**, Birinci Basım. Eskişehir: Turkuaz Yayınları Çeviri Dizisi No:95-5, 1995.

Demiray, Uğur, Candemir, Özden ve İnceelli, Ayşe. **Televizyonda Canlı Yayın ve Açıköğretim**. Konya: Çizgi Kitabevi, (2002).

Demirsoy-Böcü, Şengül. “Bilgi Verici Danışmanlığın Beyin Felçli (Serebral Palsili) Çocuğu Olan Annelerin Kaygı Düzeylerine Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.

- Dunnigan, Linda Joy. “An Investigation of Post Secondary Teaching Recommendations and Accommodations for Students with Disabilities in Synchronous Distance Education. Doctoral Dissertaion.” Nebraska: University of Nebraska, 2000.
- Evcimen, Emirali. “Zihin Engelli Çocuğu Olan Ailelerin (Anne Babaların) Gereksinimlerinin Belirlenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Fazlıoğlu, Yeşim ve Eşme-Yurdakul, Meral. **Otizm: Otizmde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı.** İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Ş.,2005.
- Gökdağ, Dursun. **Uzaktan Eğitimde Basılı Materyaller.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 134, 1985.
- Gültekin, Emine. “Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Ebeveynler Tarafından Uygulanan Uyuşmayan Davranışların Artımlı Pekiştirilmesinin Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Gazi Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1999.
- İspir, Burçin. “Uzaktan Eğitimde Öğrenme-Öğretme Sürecinin Dijital Televizyon Yayıncılığı İle Desteklenmesi: Açık Öğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı için Model Önerisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2003.
- İşman, Aytekin. **Uzaktan Eğitim: Tanımı, Uygulamaları, Türkiye’deki Gelişimi ve Proje Değerlendirmeleri.** Sakarya: Değişim Yayınları, 1998.
- Kanner, Leo. “Follow-Up Study Of Eleven Autistic Children Originally Reported in 1943” **Journal Of Autism And Childhood Schizopherenia.** 1971 1,2. 119-145.

Kırcaali-İftar, Gönül. **Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılması**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 2003.

Kırcaali-İftar Gönül, Uzuner Yıldız, Batu Sema, Vuran Sezgin ve Ergenekon, Yasemin. **Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı Eskişehir Uygulaması'nın Aile Rehberi Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi** Zihinsel Engellilere Destek Derneği, İstanbul, 2001.

Kırcaali-İftar Gönül. ve Batu, Sema. **Kaynaştırma** Birinci Basım Kök Yayıncılık. Ankara: 2005.

Mc İsaac, Marina Stock ve Charlotte Nirmaloni Gunawerdena. **Distance Education Handbook of Research for Educational Communication and Technology**. Ed.: David H. Jonassen. New York: Mcmillan, 1996. (İspir, 2003, S.38'deki alıntı).

Mert, Emine. "Farklı Engel Grubunda Çocuğu Olan Anne ve Babaların Gereksinimlerinin Karşılaştırılması." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

Milli Eğitim Bakanlığı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi. 2567 sayılı Tebliğler Dergisi. Karar Tarihi: 26/11/2004, Karar Sayısı: 156.

_____ Otistik Çocuklar Eğitim Programı. Birinci Basım. Ankara: Milli Eğitim Basımevi., 2000.

_____ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (26184) Resmi Gazete. 31.5.2006.

_____ Resmi İnternet Sitesi,

<http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html>

Özcan, Nihal. “Zihin Özürlü Çocuklara Tuvalet Becerisi Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programının Etkililiği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2004.

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Karar Sayısı: KHK/573, Resmi Gazete 23911: 6 Haziran 1997.

Özen, Arzu. “Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Annelerine Eğitim Uzmanlarıyla Çalışırken Gerekli Olan Etkili İletişim Becerilerinin Kazandırılması” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

Scheuermann Brenda ve Jo Webber. **Autism: Teaching Does Make a Difference.** Canada: Wordsworth Group, Inc., 2002.

Sucuoğlu, Bülbin. “Anne Babaların Özel Eğitim Okullarını Algılama Biçimleri” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE., 1991.

_____”Özürlü Çocuğu Olan Anne-Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi: 1994.

Sucuoğlu, Bülbin ve Kuloğlu Neslihan. “Otistik Çocuklara Bağımsız Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” **Psikoloji Dergisi**, Eylül, Cilt 7, Sayı 27, 1992, ss.15-26

Sucuoğlu, Bülbin, Küçüker, Sevgi ve Kanık, Nuray. **Anne Babaların Özürlü Çocuklarının Eğitimine Katılımları 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**, Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları, No: 1, 318-331 1994.

Sucuoğlu, Bülbin, Küçüker, Sevgi ve Kanık, Nuray. “Anne Babaların Özürlü Çocuklarının Eğitimine Katılımları Nihai Rapor, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara: 1993.

Temel, Fulya. **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri** Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması. Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2002.

Türk Dil Kurumu, internetten alıntı, <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/SOZBUL>

Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği. **ICD-Sınıflandırması: Klinik Tanımlamalar ve Tanı Kılavuzları**. Birinci Basım. Ankara:1993.

Ünlü, Sezen. **İşitme Engelli Çocukları Olan Ailelerin Uzaktan Öğretim İle Eğitilmesi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 118,1987.

Üstünoğlu, Ülkü. “Okulöncesi Dönemdeki Aile Eğitiminde Benimsenebilecek Farklı Yaklaşımlar.” **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4 (1-2): 121-133, 1991.

Varol, Nihal. **Aile Eğitimi**. 1.Basım. Ankara: Kök Yayıncılık Haziran, 2005.

Vinitha Wickaramante ve Kule Kularatne “Open University Of Srilanka”, **Distance Education Versus Classroom**. Ed.: Uğur Demiray (Eskişehir: Turkuaz Yayınları Araştırma Dizisi No:95/2-6:217-231, 1195) S.227. (İspir, 2003, s.39’daki Alıntı).

Vuran, Sezgin. **Zihin Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmemenin Kazandırılmasında Bilgilendirme ve Dönüt Verme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği**. Antakya: Zirem Yayınları No:3., 2000.

White, M. ve Cameron, R.J. **Portage Early Education Programme: A practical manual.** Windsor: NFER-NELSON, 1987.

Zwaigenbaum, Lonie. "Autistic Spectrum Disorder In Preschool Children" **Canadian Family Physician, (Le Medecin De Famille Canadien)** October 2001 Vol: 47 2037-2042.